

Іван Красовський

ДІЯЧІ НАУКИ І КУЛЬТУРИ
ЛЕМКІВЩИНИ

ДОВІДНИК

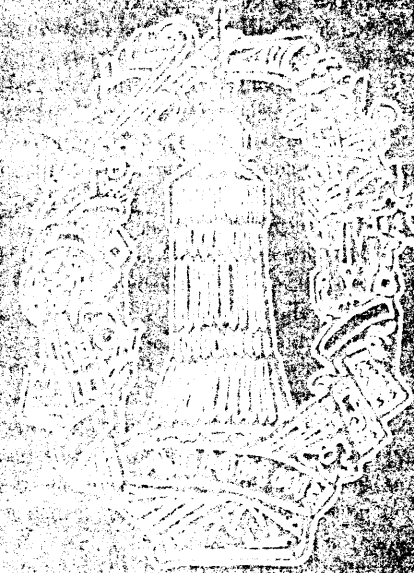
ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ І ПІВРІЧ

БІБЛІОТЕКА ЛЕМКІВЩИНИ

Іван Красовський

ДІЯЧІ НАУКИ І КУЛЬТУРИ
ЛЕМКІВЩИНИ

ДОВІДНИК

ТОРОНТО - ЛЬВІВ
2000

Фундація Дослідження Лемківщини у Львові
Бібліотека Лемківщини, 21.

Красовський Іван. Діячі науки і культури Лемківщини.
Довідник. Львів: Думка світу, 2000. 124 с.

ISBN 966-95740-0-5

Правління Фундації дослідження Лемківщини, автор і лемківська громада в Україні
складають сердечну подяку відомому культурному діячеві п. Олегу Іванусіву (Канада)
за допомогу у виданні цієї книжки.

Правління ФДЛ, автор, редакція

Художньо-технічний редактор З. Матчак
Графіка С. Костирка

*Вдячний
Олег Іванусів*

Вступне слово

Лемківщина — географічно-етнографічна назва західнокарпатського краю, що розташований між ріками Боржавою і Сяном на сході та Попрадом і Дунайцем на заході, займаючи гірську частину південно-східної Польщі та гірську смугу північно-східної Словаччини. Край цей від незапам'ятних часів замешкували працелюбні, талановиті лемки (назва етнографічна, походить від вживаної ними мовної частки «лем» замість лише, тільки) — найбільш західна гілка українського народу.

І хоч протягом довгих історичних сторіч панівні класи (як польські, так і угорські) всіляко гальмували розвиток науки і культури в середовищі лемків, все ж серед наших західних горян виростали і діяли дуже талановиті люди, які робили великий внесок у науку і культуру не лише у межах рідного народу, а й усього слов'янського світу. Прикладом цього є відомі вихідці з Лемківщини Дмитро Бортнянський — композитор і співак, Йосиф Ярина і Михайло Балудянський — вчені, Олександр Духнович, Олександр Павлович, Володимир Хиляк — письменники, кардинал Сильвестр Сембратович і багато інших, які принесли неабияку славу рідним Beskidam.

Друга світова війна спричинила лемкам незабутню історичну трагедію. У 1944—1947 рр. їх було насильно позбавлено прадідівських земель і розселено по всій Україні та на північно-західних землях Польщі. Північна (галицька) частина Лемківщини припала на деякий час своє існування як етнографічна зона.

У новому оточенні вигнанням важко було думати про власну історію, вивчати її, належно відзначати ті чи інші історичні події, традиції. Тому молоді покоління майже сповна призабули імена славних предків,

минулого лемків, недовірливо відзначали: «Лемки не можуть похвалитися своїми визначними особистостями, бо їх там не було...» І справді, вихідці з Лемківщини могли назвати хіба лиш Хиляка, Духновича, Павловича, Сембратовича.

Щоби якось ліквідувати цю «білу пляму» в історії лемків, сприяти відродженню кращих традицій колишніх мешканців Західних Карпат, правління Фундації дослідження Лемківщини у Львові вирішило підготувати і видати довідник «Діячі науки і культури Лемківщини».

Спочатку здалося, що, мабуть, у нього не ввійде і ста заслужених осіб. Але картотека з їх прізвищами невпинно зростала, постійно ми відкривали все нові й нові імена. Щоби, як кажуть, поставити всі крапки над «і», було вирішено обмежити число поданих у «Довіднику» науково-культурних діячів обох схилів Лемківщини до 250, а надалі продовжити роботу над картотекою з метою доповнення можливого другого видання або ж підготовки другого тому «Довідника».

Крім діячів науки і культури — вихідців з Лемківщини — окремі розділи присвячено польським, словацьким, чеським дослідникам Лемківщини, а також східно- і західноукраїнським ученим, письменникам, які зробили помітний внесок у розвиток науки і культури лемків.

Хочемо повідомити читачів, що для кращої орієнтації про представників інших народів ми подаємо їх за національними ознаками, наприклад, — польський етнограф, чеський історик. Також українських учених з-поза Лемківщини подаємо як «український учений». Що стосується лемків, то ми оминули поняття їх національної приналежності. І не тому, що, можливо, сумніваємося у приналежності лемків до українського

українцями. Ми це питання залишаємо на розгляд самим лемкам, і не вважаємо, що допустили якусь свідому чи несвідому неточність або необ'єктивність. Задля істини подаємо представників різних релігійних конфесій, а також культурних діячів, учених різних суспільно-політичних поглядів.

Довідник «Діячі науки і культури Лемківщини» складають такі розділи:

- I. Історія і етнографія;
- II. Мистецтво (живопис, скульптура, різьба по дереву і каменю, музика і співоче мистецтво);
- III. Церква, культура;
- IV. Література;
- V. Педагогіка, інші науки;
- VI. Українські вчені і культурні діячі про Лемківщину;
- VII. Польські і чеські вчені про Лемківщину.

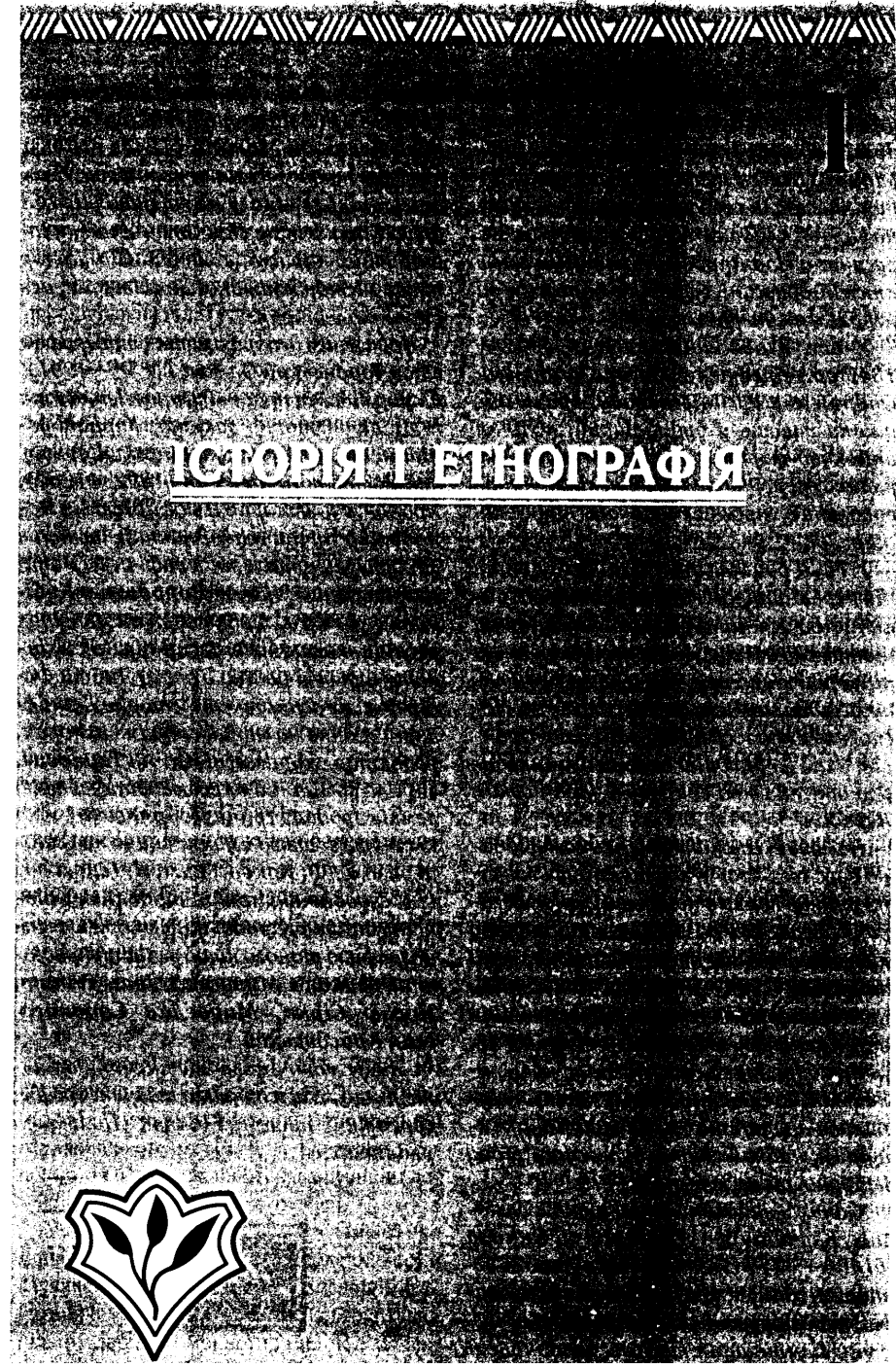

На початку кожного розділу подано коротке пояснення, що полегшить орієнтацію читача. Персонажі розділів подаються у хронологічному порядку, що дасть змогу проследити за розвитком тієї чи іншої галузі науки, культури. Щоби мати змогу швидко зорієнтуватися про місце конкретної особи (в книжці), у кінці довідника надруковано алфавітний список всіх діячів науки і культури з посиланням на відповідні сторінки довідника. Для можливого глибшого вивчення наукової та громадської діяльності поданих осіб складено бібліографію окремих статей, присвячених діячам науки і культури.

Редколегія і автор просять надсилати на адресу Фондації дослідження Лемківщини зауваження, доповнення. Це дасть нам змогу і надалі активно працювати над продовженням «Довідника».

Довідник допоможе лемкам, розсіяним по всій планеті, та їх сусідам краще зрозуміти ту істину, що вихідці Західних Карпат мають чим похвалитися перед світом.

Автор

Лемківщина славна своєю історією. Ще у VII-X століттях предки лемків, що їх дослідники трактували як «білих хорватів» (самі ж мешканці Західних Карпат називали себе «русами» або «руси-нами»), складала єдину народність з русинами Подніпров'я, вірно служили в князів дружині, героїчно боролися за незалежність Київської Русі.

У час входження до Русі (992—1340 рр.) предки лемків стали вірними сторожами Русі від Заходу, брали активну участь у будівництві західної військової фортеці — міста Сянока, яке швидко перетворилося у великий торговельний, промисловий та науковий осередок.

У 1649 році русини Західних Карпат під керівництвом ватажка Андрія Савки піднялися на народне повстання на підтримку всенародної визвольної війни під керівництвом Б. Хмельницького. І лише об'єднання військової сили Речі Посполитої вдалося приборкати повстанців. У цій історичній боротьбі лемки ще раз довели свою єдність з українським народом.

Наступні століття лемки самовіддано боролися проти поневолення. І завдяті русини-лемки втрималися у рідних горах, зберегли і розвинули національну культуру. І лише трагедія, спричинена лемкам у 1944—1947 рр. польськими військами і кадебістськими каральними загонами, насильне виселення лемків з їх рідних сір, здавалося, поклала край галицькій Лемківщині. Але лемки не загубилися в закутках планети. Вони живуть і надалі свято бережуть рідну історію, рідну культуру.

Одним з найдавніших істориків Західних Карпат був Григорій з Сянока (1406—1477), що займався також історією мистецтва, церковними справами, літературою. На Закарпатській частині Лемківщини творив мовознавець та історик Лучкай Михайло (1789—1843). У західній частині Лемківщини

плідно працював Криницький Михайло (1797—1863). Варто згадати дослідника Астряба Матвія (1843—1925), який усе трудове життя провів на Полтавщині, але ніколи не забував рідного краю і присвятив Лемківщині низку історичних нарисів, статей. Він автор праць з історії Західної Лемківщини, педагог та історик.

Поважним істориком та етнографом став Торонський Олекса (1838—1901), автор відомої праці «Русини-Лемки» та ін. Давню історію Західних Карпат успішно досліджував український археолог Пастернак Ярослав (1892—1962). Продовжив історичні дослідження Володимир Бучацький. Значний поступ в історичній та етнографічній науці Лемківщини здійснив Володимир Кубіщович, а в Югославії історії тамтешніх русинів, колишніх емігрантів з Лемківщини, присвятив свою увагу Лабощ Федір. У міжвоєнному часі історію Лемківщини підняв на новий ступінь історик, редактор, журналіст Юліян Тарнович. Тоді ж помітний внесок в етнографію лемків зробила Ірина Добрянська, одна із творців музею «Лемківщина» в Сяноці разом з Ф. Коковським, Л. Гецом.

У середовищі лемків південних і північних схилів Карпат над історією і етнографією рідного краю успішно працюють Микола Мушинка, Іван Ванат, Йосиф Сірка, Мирослав Сополіга, Іван Красовський.

Ми не мали змоги висвітлити діяльність ще ряду істориків та етнографів, серед яких Ярослав Мокляк (Польща) і ряд інших.

Григорій з Сянока (бл. 1406, м. Сянік РП — 29 січня 1477, Рогатин теп. Івано-Франківської обл.) — слов'янський учений-філософ, педагог, суспільний діяч. «Походив з вололюбного і співучого племені лемків, і кровний зв'язок зі своїм народом наклав відбиток на його характер, на спосіб його життя. Не корився труднощам, вперто долав перешкоди на шляху до науки...» (О. Сінкевич). Підписувався — «Григорій з Сянока».

У 1419 р. виїхав до Кракова, потім до Німеччини, жив з випадкових заробітків. У 1428 р. повернувся на Батьківщину, пройшов курс навчання у Краківській академії, одержав ступінь бакалавра вільних мистецтв. У 1437 р. подався до Італії, після повернення одержав парафію біля Кракова. За допомогою впливової родини Тарнавських призначений нотаріусом придворної канцелярії і духівником короля Владислава IV.

За тодішньої ситуації виходець з русинської родини не міг стати «руським» ученим. А тому писав латинською мовою, спеціалізувався з теорії латинського церковного права і догматики. У 1470—1472 рр. італійський філософ Буонакорсі написав твір «Про життя і звичаї Григорія з Сянока». Рецензія Григорія служила осередком для диспутів учених і поетів, активну участь у якій брав сам Григорій, проявляючи глибокі знання в ділянці філософії, медицини, історії, літератури.

Похований у Кафедральному соборі у Львові.

Базилівич Іванікій (1742 — день, місяць, місце нар. невідоме — 1821 м. Мукачєво) — церковний історик, протоігумен Мукачівського монастиря. Походить, напевно, з родини закарпатських русинів (лемків). Відомості про нього скуті.

У тритомній праці «Короткі відомості про монастир св. Миколая на Чернецькій горі в Мукачєвому, заснований кн. Федором Корятовичем» (мова латинська) обґрунтував право власності монастиря на подаровані Корятовичем у XIV — на поч. XV ст. земельні маєтності для захисту їх від зазіхань

вищого католицького духовенства Угорщини. І. Базилівич доводив, що русини (українці) з найдавніших часів живуть на території Карпат і Закарпаття. У своїй праці він уперше в українській історіографії порушив питання етногенезу та автохтонності русинів у Західних Карпатах.

Лучкай (справжнє прізвище — Пап) Михайло (19 листопада 1789, с. Великі Лучки теп. Мукачівського р-ну Закарпат. обл. — 3 грудня 1843, Ужгород) — мовознавець, історик.

Освіту здобув у Мукачівській та Великовародинській гімназіях і у Віденській духовній семінарії. Автор написаної латинською мовою «Граматика слов'яно-української» (1830), в якій поряд із старослов'янською вперше подав граматику української мови в її закарпатських говірках. Його п'ятитомна «Історія карпато-росів» довго залишалася в рукописі. Уперше надрукована у наукових збірниках Музею Української культури в Свиднику (т. 11, 1983, т. 12, 1985, т. 13, 1988, т. 14, 1886, т. 16, 1990, т. 17, 1991, т. 18, 1992). Близько стояв до народної мови, доказом чого є його «Граматика старослов'янської та наречія малоруського, щенні живого в горах Карпатських». Байка «Тиква і дуб» з іншими оповіданнями, загадками, народними піснями є важливим матеріалом для вивчення історії закарпатських українських говірок. Мова байки дуже подібна до сучасної лемківської: «Тыква все лем по землі волочилася і не знала, як она велика...» На жаль, Лучкай далі цих зразків не пішов, вважаючи народну мову незрозумілою для літератури.

Астряб Матвій (1 серпня 1843, с. Висока Горлицького повіту, теп. РП — 18 січня 1925, м. Лубни, тепер Полтавської обл.) — педагог, історик і громадський діяч.

У 1862 р. закінчив училище в Горлицях, навчався у Перемишльській гімназії, потім у Першій Київській гімназії. Серед учнів вирізнявся знанням грецької і латинської мов. практикою репетиторства. Після закінчення

філософського факультету Київського університету працював викладачем у І Київській гімназії, потім у Глухові, Кутаїсі, а з 1880 р. — в Єкатеринограді (Краснодарі). У 1893 р. переїхав на батьківщину дружини у м. Лубни Полтавської обл., де прожив до кінця життя.

Був високоосвіченою людиною, ентузіастом дослідження історії рідного краю. Ряд історичних праць опублікував у «Трудах Полтавської вченої комісії». Його праці друкувалися в «Киевской старине», «Матеріалах до української етнології», «Экономической жизни Подолии», львівській «Галичині».

Усе життя гаряче любив рідні Карпати. Ще студентом читав для своїх товаришів лекції про звичаї, історію, мову лемків. Велику за обсягом статтю про лемків та їх культурні здобутки опублікував у львівському журналі «Учитель».

Криницький Михайло (1797, с. Ганчова, Горлицького пов. теп. РП — 1863, с. Тилич, Новосандецького пов.) — історик, суспільний діяч Західної Лемківщини.

Після закінчення богослов'я був парохом у Ганчовій і Тиличі. Займався збиранням і вивченням історичних матеріалів про Сандеччину. Скопіював грамоти з судових актів у Криниці і з архіву власників Мушинських Латифундистів. На підставі цих документів написав дві поважні праці: «Историческое состояние наместничества Мушинского» і «Мушина і Тилич». Обидві надруковані в «Отечественном сборнике» (Відень, 1853). Цими працями спростував теорію В. Мацієвського в праці «Первісні дії Польщі і літератури» (Варшава, 1846) про те, ніби лемки є осадниками, яким король Казимир дозволив поселитися в Карпатах. М. Криницький на підставі історичних документів довів, що лемки — автохтони на рідній землі.

Торонський Олекса (1838, с. Завадка Риманівська Сянницького повіту, теп. РП — 1901, Львів) — дослідник історії та етнографії лемків.

Був викладачем гімназій у Дрогобичі та Львові.

До найважливіших його публікацій велика обширна праця «Русини-Лемки» (Зоря Галицька jako альбум. Львів, 1860). Щоденному життю мешканців Західних Карпат присвячена повість «Ганця». Як педагог відомий своєю «Руською читанкою для вищої гімназії» (Львів, 1868). Цікава мовознавча праця «Суперечки про правопис у русинів і румунів» (1888) та інші. Є також автором численних праць з історії релігії та церковно-слов'янського догматизму.

Бескид Микола (1883, с. Легнава, Сх. Словаччина — 10 грудня 1947, м. Кошиці, там же) — історик, громадсько-культурний діяч у Словаччині.

Після закінчення студій одержав ступінь доктора історії. Автор книжок «Ю. А. Ставровський-Попрадов» (1928), «О. В. Духнович» (1930), «Кирилиця і глаголиця» (1930) та інших. Під його редакцією вийшла збірка поезій Ю. Ставровського (1928), підготовлена до друку збірка поезій О. Духновича. Був автором багатьох статей з історії, літератури, мовознавства. Його праці мали помітне значення в справі опрацювання й більш глибокого вивчення історії та культури українців південних схилів Карпат.

Писав переважно «язичієм», у поглядах на історію українського населення Карпат дотримувався староруської («москвофільської») орієнтації.

Бучацький Володимир (20 липня 1885, м. Риманів Сянницького повіту — 1963 (?), м. Торонто, Канада) — історик Лемківщини.

Його батько Омелян (1849 — 1901) після вчительської семінарії в Самборі почав вчительську роботу в Риманові, заснував і вів тут різьбярську школу.

У трирічному віці виїхав з батьком до Сянока, де прожив до 1944 р. — до еміграції. Закінчив гімназію у Сяноці. Дружина Філомена Марія з Крупських, вчителів у с. Репеді. Народилася 14.10.1888 в Чистогорбі біля Сянока.

(Див. спогади «З моїх юних літ», Торонто, 1957). Своєю національною свідомістю завдячує о. Омеляну Константиновичу, його сином та ін., а також др. Михайлу Новаківському.

Кн. «В тривожних днях німецької окупації», «Москвофільство на Лемківщині», «Лемки — українське гірське плем'я». Вінніпег, 1962.

Займався також освітньою роботою.

Загайкевич Богдан (1887, дату і місце нар. не встановлено — 20 серпня 1967, Кренфорд, Н. Дж., США) — науковий і громадський діяч, сотник УГА, професор Перемиської гімназії, дійсний член НТШ і УВАН, великий приятель Лемківщини, головний редактор науково-історичного «Лемківського збірника» («Лемківщина», в 2-х томах, 1988).

Зібрав і досконало вивчив усі можливі видання про лемків і Лемківщину в різних країнах світу. З тією метою вів кореспонденцію з багатьма вченими, лемкознавцями. В Україні листувався з істориком-лемком І. Красовським. Центральним у листуванні була справа підготовки і видання «Лемківського збірника», його конструкція, автура. За порадою редактора львівський історик написав для «Збірника» працю «Матеріальна культура лемків північних схилів Карпат».

Б. Загайкевич співпрацював з В. Кубійовичем, Ю. Тарновичем та ін. науковими і суспільними діячами. Є автором численних праць з історії України, в тому числі і про лемків. Зібрав важливі матеріали для написання монографій про Лемківщину, але передчасна смерть не дозволила завершити роботу. Головним редактором монографії «Лемківщина» затверджено д-ра Богдана Струмінського.

Кубійович Володимир (23 вересня 1900, с. Нова Весь біля Н. Санча, теп. РП — 1 листопада 1985, Париж) — учений, історик, географ, видавець, суспільно-політичний діяч.

Відразу після студій зарекомендував себе поважним дослідником-науковцем. Ранньою його науковою працею є «Розміщення

культур у Північних Карпатах» (1930). Надалі вийшла монографія «Територія і людина українських земель» (1935), «Розміщення населення в бойківських Карпатах» (1938). Поважною науковою працею довоєнного періоду є «Лемківщина, Посяння, Холмщина і Підляшшя. Географічний нарис», «Географія українських і суміжних земель» (1938, 1943). У 1940—1944 рр. був головою Українського Центрального Комітету в Кракові. Надавав відчутну допомогу селянам і, зокрема, студентам українських навчальних закладів.

У 1944 р. емігрував до Парижа. Тут видав монографію «Етнічні групи південно-західної України» (1983). Головною його заслугою у післявоєнному часі є редагування і видання «Енциклопедії українознавства». В. Кубійович фактично до кінця життя жив «Енциклопедією», ідея видання якої належала йому, опрацьовував та редагував матеріали, організовував авторів, багато статей написав особисто. Працював над оформленням книг.

Лабаш Федор (14 січня 1902, с. Дюрлів, Югославія — 5 листопада 1977, с. Загреб, там же) — вчений-економіст, історик, громадський діяч серед русинів в Югославії.

Основну школу закінчив у Кецурі, гімназію у Великому Бечкеріку, економічні студії продовжив у Загребі, де у 1928 р. захистив докторат.

Після закінчення студій до 1940 р. працював у Белграді, потім у місцевій адміністрації Загреба. З 1968 р. — на пенсії.

Ще гімназистом виявив інтерес до історії земляків. Працював над архівними й іншими джерелами. Автор багатьох статей і монографій про історію і культуру русинів Югославії, наприклад, «Мено Русин уж в І ст. н. е.» (Нова думка, 1973) та ін. Основну працю «История русиных Бачкей, Сриму і Славені 1745—1918» (Вуковар, 1979) підготував уже на пенсії, видана після його смерті.

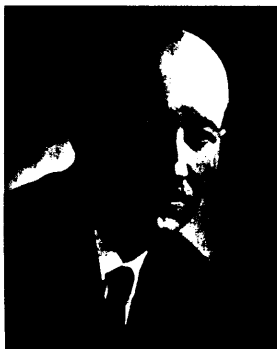
Коли у 1973 р. засновано в Загребі культурно-освітнє товариство русинів-українців, з самого початку був його членом і активним

співпрацівником. Брав участь у роботі семінарів і конференцій, виступав з лекціями про русинів Югославії. Був співавтором «Руських календарів» (1921—1941), а після Другої світової війни — співробітником «Нової думки». Залишив багатий архів рукописів. До кінця життя був гідним поваги патріотом рідного народу.

Тарнович Юліан (псевд. Бескид, 2 січня 1903, с. Ростайне Ясельського пов., теп. Короснянське воев. РП — 28 вересня 1977, м. Торонто) — історик, публіцист, культурний діяч, народний маляр.

Закінчивши у 1921 р. гімназію в Сяноці, записався до українського підпільного університету. Писав статті до журналів «Бескид» і «Неділя».

У 1929—1932 рр. навчався в торговельній академії у Львові, а в 1933 р. вступив на факультет філософії Львівського університету. В 1933 р. увійшов до редакційної колегії двотижневика «Наш Лемко» (1934—1939) спочатку співпрацівником, потім редактором. Заснував редакційно-видавниче об'єднання «Бібліотека Лемківщини», в якому видавав твори про Лемківщину (переважно власні). Першим випуском була його «Ілюстрована історія Лемківщини» (1936), надалі «Історичні пам'ятки в Західних Карпатах» (1937), «Мова століть. Лемківщина в переказах» (1938), «Верхами Лемківського Бескиду» (1938) та інші.

Тарнович Юліан

Мешкаючи з 1940 р. в Кракові, видав там «Матеріальну культуру Лемківщини» (1941). У 1941 р. переїхав до Львова, де редагував кілька тижневиків.

З 1944 р. в еміграції. Жив у Відні, Мюнхені. У Регенсбурзі заснував часопис «Українське слово», розбудував друкарню. З 1948 р. мешкав у Торонто (Канада). Тут з владиною Ізидором Боречким видавав тижневик «Наша мета», в 1949—1953 рр. редагував двотижневик «Лемківщина», видав книжки «На згарищах Лемківщини», «План і відбудова Лемківщини». Від 1963 до 1970 р. — редактор органу ООЛ «Лемківські вісті». Впорядковував і редагував «Лемківські календарі». Створив велику (кілька сотень) галерею малюнків «Лемківські церкви» та ін.

У м. Торонто з ініціативи голови управи Об'єднання Лемків Канади М. Маслея створено експозицію меморіального музею Ю. Тарновича.

Добрянська Ірина (11 листопада 1892, м. Сянік (РП) — 14 березня 1982, м. Львів) — етнограф, дослідник народного мистецтва лемків. Початкову школу закінчила в Сяноці, навчалася в Коломийській та Сяніцькій гімназіях. З 1912 р. працювала в страховому товаристві «Дністер».

Після Першої світової війни переїхала до Перемишля, де за порадою О. Кульницької розпочала педагогічну працю на Лемківщині, записувала народні традиції і фольклор, збирала пам'ятки народного мистецтва (писанки, вишиванки, орнаменти хатніх розписів, різьбу).

У 1930-х рр. надала велику допомогу Л. Гецу в створенні музею «Лемківщина» в Сяноці. Збирала й описувала експонати, впорядковувала фонди народного мистецтва. Здійснила численні зарисовки і малюнки хатніх розписів на Сяніччині. Цінний альбом Добрянської зберігається у фондах Музею народної архітектури та побуту України.

У 1945 р. переселилася до Львова, працюючи етнографом Музею художнього промислу. Уклала великий «Каталог українських

вишивок», є автором праць «Хатні розписи українців західних Карпат» (1964), «Настінний розпис Лемківщини» (1968) та інших.

Мушинка Микола (н. 20 лютого 1936, с. Курів Бардіївського округу, Словаччина) — дослідник народної культури лемків південних Схилів Карпат, доктор філології, фольклорист.

Середню освіту здобув у Бардієві та Пряшеві, вищу у Празі. Тут під керівництвом І. Панькевича та Є. Врабцової почав глибше вивчати фольклор південних лемків. У 1960 р. прийнятий на роботу в Дослідний кабінет україністики філософського факультету (Пряшів), від 1963 р. аспірант Празького та Київського університетів. У 1967 р. здобув звання кандидата мистецтвознавчих наук, від 1992 — доктор наук. Є автором численних науково-публіцистичних статей, книжкових видань. Найважливіші з них: «З глибини віків. Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини» (1967), «Володимир Гнатюк — дослідник фольклору Закарпаття» (Париж, 1975), «Фольклор Пряшівщини в працях українських та російських вчених і сучасний стан його дослідження» (1968), «Спільні і відмінні риси у фольклорі русинів Пряшівщини та Войводини» (1971), «Фольклорні видання українців Пряшівщини» (Український календар на 1979 р., Варшава) та ряд інших.

Мушинка Микола

М. Мушинка збирає та досліджує лемківський фольклор також в Югославії, Румунії, Польщі, в Україні, в Західній Чехії та Моравії. У Словаччині та в закордонній пресі опублікував кілька монографічних статей про маловідомих або призбутих дослідників лемківської культури. Тісно співпрацює з Українським музеєм у Свиднику, є членом Словачького етнографічного товариства при Словацькій АН, Міжнародної комісії з дослідження народної культури Карпат та Балкану й інших організацій. Виступає з доповідями на лемківські теми на словацьких і міжнародних конференціях.

Ванат Іван (н. 13 серпня 1926, с. Вишня Писана Свидницького округу, Словаччина) — історик і публіцист.

Закінчив учительську семінарію (1947) в Пряшеві та філософський факультет університету ім. Коменського у Братиславі. Кандидат історичних наук.

Кілька років учителював, потім був завідувачем кабінету Пряшівського педінституту. Працює переважно в галузі новітньої історії закарпатських українців та теорії викладання історії в школі. Видав монографії «Нариси історії українців Східної Словаччини 1918—1938 рр.» (1974), «Нариси новітньої історії українців Східної Словаччини 1918—1948» (у двох книгах: кн. I. 1918—1938, 1979; кн. II. 1938—1948, 1965), наукові праці «Закарпатські українці в чехословацькому війську» (1966), «До питання про вживання термінів «Закарпаття» та «Пряшівщина» (1968), «Шкільна справа на Пряшівщині в період домюнхенської Чехословаччини» (1973), «Селянський рух на Пряшівщині в першій половині 30-х рр.» (1976), «Чертківнянсько-Габурське селянське заворушення на тлі революційної боротьби першої половини 30-х рр.» (1977) та інші.

Праці І. Ваната дуже важливі для глибшого вивчення історії закарпатських лемків.

Сірка Йосиф (29 лютого 1936, с. Убля Гумецького округу, Словаччина) — учений, педагог, етнологічний діяч.

Закінчив Київський педагогічний інститут (1960), Франкфуртський університет ім. Гете (1973), де одержав диплом магістра. У 1975 р. в Українському Вільному Університеті (Мюнхен) отримав звання доктора філософії. В 1960—1967 рр. працював редактором журналу «Дружно вперед» (Пряшів).

У 1968 р. виїхав на Захід. Працював на радіо «Свобода» (1969—1970). Від 1975 р. — доцент славістичних мов в університеті Зіген (Німеччина). Автор монографії «Розвиток національної свідомості лемків Пряшівщини у світлі української художньої літератури Чехословаччини» (1980). Співробітник «Енциклопедії українознавства» та збірника «Лемківщина» (у двох томах, 1988). Серед численних статей «Відкритий лист до проф. П. Магочі» («Новий шлях», 39, 28 вересня, 1991, Торонто), в якому ґрунтовно критикує помилкові погляди проф. Магочого. Є засновником українсько-німецького товариства «Діалог» (1988).

Сополига Мирослав (н. 26 березня 1946, м. Свидник, Словаччина) — етнограф, музеєзнавець і суспільний діяч у Словаччині, доктор історичних наук.

У 1962 р. закінчив середню школу в Свиднику і вступив на філософський факультет університету ім. П. Шафарика. З 1967 р. почав працювати у Свидницькому музеї української культури (з 1986 р. — директор музею), займаючись дослідженням матеріальної культури українців Східної Словаччини.

У 1979 р. в університеті ім. Коменського йому присвоєно академічне звання доктор філософії, в 1981 р. захистив кандидатську дисертацію, а в 1994 р. — докторську (в Києві, Україна). Є автором понад 80 наукових праць: монографії, статі, рецензії з ділянки мистецтва, музеєзнавства, культури. Серед них «Народна архітектура українців Східної Словаччини» (1976), «Народне житло українців Східної Словаччини» (1983), «Народні меблі українців Словаччини», «35 років Музею української культури у Свиднику» (1990) та інші.

Є активним громадським діячем. Співпрацює з етнографічним інститутом САН, бере участь в етнографічних з'їздах, конференціях. Є засновником Музею під відкритим небом при МУК. Його праці мають велике значення для глибшого і всестороннього вивчення історії та культури лемків південних схилів Карпат.

Красовський Іван (Красівський. 22 жовтня 1927, с. Дошно Сянницького повіту, теп. РП) — історик-етнограф, публіцист, член НТШ, член Спілки журналістів України (1962), громадський діяч.

Навчався в Українській учительській семінарії в Криниці (1941—1944). У 1945 р. переселений в Україну. Закінчив культурно-освітній технікум у Теребовлі (1948). У 1952 р. закінчив Львівську юридичну школу, а в 1957 р. історичний факультет Львівського університету. Проблемою історії та культури лемків займався ще студентом. У 1956 р. надрукував статтю «Лемки та їх походження», а темою дипломної роботи обрав «Визвольний рух на Лемківщині в XVII ст.»

Працюючи науковцем у Львівському історичному музеї, згодом завідувачем наукового відділу музею-скансену, повністю присвятив себе вивченню і популяризації історії та культурних надбань лемків. Є автором понад 1000 статей з лемківської тематики, які

Красовський Іван

друкувалися в тижневику «Наше слово» і «Українському календарі» (Варшава), журналах «Дукля», «Дружно вперед» (Словаччина), «Нова думка» (Югославія), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Дзвін» (Львів), «Лемківщина» (Нью-Йорк) та інших.

Його вчителями і науковими консультантами були академік І. Крип'якевич, член-кореспондент АН України К. Гуслистий, професори Л. Похилевич, Ю. Редько, П. Чучка. Заслугує уваги опрацювання І. Красовським півтори тисячі заміток з історії, культури, побуту, мистецтва, літератури лемків («Наше слово», 1977—1991). Цей цикл стане основою «Енциклопедичного словника Лемківщини».

Він є автором історичної кіноповісті «Андрій Савка» («Дукля» 1—2, 1984), великої праці «Матеріальна культура лемків («Лемківщина», т. 2. 1988), монографії «Прізвиська галицьких лемків XVIII ст.» (Львів, 1993). Окремими книжками вийшли також «Лемківщина у боротьбі за воз'єднання з Україною» (Нью-Джерсі, 1964), «Хто ми, лемки...» (у співавт. з Д. Солинком. Львів, 1991), «Тільки з рідним народом» (Львів, 1992), «До земляків за океан» (Львів, 1993), «Михайло Орісник — визначний різьбар Лемківщини» (Львів, 1995), «Лемківська церква святих Володимира і Ольги у Львові» (Львів, 1997). Він також є упорядником альбому «Лемківщина в творчості Василя Мадзеляна» (Львів, 1994), співавтором і упорядником «Лемківського календаря» на 1994—1999 роки.

Постійно бере участь у міжнародних і республіканських наукових конференціях, симпозиумах. Був одним із засновників суспільно-культурного товариства «Лемківщина» (1988), Фондації дослідження Лемківщини у Львові (1991). Як музейний працівник зібрав численні пам'ятки культури лемків для музеїв України.

Працюючи в 1991—1996 рр. головою правління Фондації, очолив будівництво лемківської зони музею народної архітектури та побуту, а також будівництво Лемківської церкви і Музею історії та культури

лемків на території лемківської зони скансену.

З його ініціативи Фондація підготувала і видала в 1991—1999 рр. двадцять книжок з лемківської тематики.

Федака Павло (н. 3 березня, 1945, с. Кальник Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) — історик, етнограф, музеєзнавець.

У 1968 р. закінчив філологічний факультет Ужгородського університету. Працював у музеї народної архітектури та побуту Закарпаття старшим науковим співробітником, з 1971 р. — заступником директора. Згодом переведений директором Ужгородського краєзнавчого музею.

Відомий як дбайливий науковець, всесторонній музеєзнавець. Тема його кандидатської дисертації — «Народне будівництво Закарпаття XIX — початку XX ст.».

Є автором понад 50 наукових праць (в тому числі окремі видання) з етнографії та музеєзнавства. Велику увагу присвячує питанням історії та культури закарпатських лемків.

Часто бере участь у роботі наукових конференцій на тему етнографії та музеєзнавства. Першим порушив питання про потребу створення локальних музеїв на Закарпатті. Був ініціатором створення у с. Зарічеве Перечинського району цікавого музею «Лемківська садиба».

Федака Павло

МИСТЕЦТВО

Незважаючи на те, що Лемківщина розміщена далеко від матірнього осередку, в Західних Карпатах, мистецтво різних жанрів досягло тут великого розвитку і процвітання. Лемківщина дала світові численних митців різних жанрів, як у живопису (Никифор, Милій) так і у скульптурі (Кавка, Одрехівський), різьбі по дереву (Михайлишин, Орисик, Сухорський), музиці і співі (Д. Бортянський, О. Турковський, сестри Байко та інші).

Живопис

Традиції лемківського мистецтва живопису сягають глибини віків. Іконописне мистецтво процвітало в Західних Карпатах у часи Київської Русі, сягнувши вершини свого розвитку у XIV—XVII століттях. Про це свідчать численні твори іконопису того часу невідомим майстрів з Ванівки, Дальови, Тилича та інших місцевостей. Твори ці зберігаються у Львові та численних музеях Польщі й інших країн. Відомі шедеври іконописного мистецтва зі школи іконопису в Бардієві.

На засадах церковного іконопису зростав талант лемківського маляра-примітивіста **Никифора Дровняка** з Криниці (1895—1968). У південній частині Лемківщини (Пряшівщина) творив живописець **Дезидерій Милій** (1906—1971) — один з найвидатніших митців лемківського походження. У південній частині Лемківщини творять живописці **Юлій Мушка**, **Степан Гапак**, **Павло Маркович**, **Володимир Микита**.

Своєрідна творча праця церковного діяча з Вислока Горішнього **Дмитра Блажейовського** (н.1910). Він автор іконописних картин, створених власною технікою кольорової вишивки, та численних історичних і мистецтвознавчих праць.

В еміграції успішно працює лемко **Василь Мадзелян** (Більцарева), автор численних живописних творів з лемків-

ської тематики, а також творів з ділянки скульптури, кераміки. У США творив також **Вархоло Андрій** (Енді Варгол. 1928—1987). У Парижі творить **Омелян Мазурик** (нар. 1937), в Торонто **Павло Лопата** (н.1945). Варто відзначити успішну працю в галузі живопису **Дмитра Солінка**, який мешкає у Львові, та інших.

Скульптура

Найдавнішою традиційною ланкою скульптурного мистецтва на Лемківщині було виробництво іноді на диво високої художньої вартості надмогильних пам'ятоків з місцевого каменю — пісковика. Найпопулярнішими митцями-скульпторами були майстри з села Бортне Горлицького повіту. До наших днів збереглися їхні вироби (цвинтар с. Бортне та ін.) XVIII—XIX ст., що дивують своєю формою, технікою виконання. До скульпторів-митців високого класу належав **Іван Кавка** з Полян Суровичних. Великі мистецькі здібності цього юнака відзначено у різьбярській школі у Риманові, коли він мав лише 10 років. На жаль, ми не знаємо, що сталося з митцем, де і коли він помер. Напевно, був заарештований КДБ і знищений.

У південній частині Лемківщини у 20 рр. XX ст. набула популярності скульптор **Олена Мандич** (1902—1975). На еміграції велику популярність мав скульптор з Лемківщини **Михайло Черешньовський** (1911—1994). В Україні виріс митці-скульптори **Василь Одрехівський** — різьбяр з Вільки (1921—1996), проф. **Еммануїл Миско** (н.1929), брати **Мирон** і **Юрій Амбіцькі**, **Мердак Іван** (н.1933). У Львові живуть і творять наймолодші лемківські скульптори — брати **Андрій** і **Володимир Сухорські** — автори пам'ятника Т. Шевченкові у Львові, а також сини В. Одрехівського — **Володимир** та **Роман Одрехівські**.

Різьба

по дереву і каменю

Мистецтво різьби по дереву на Лемківщині у XIX—XX ст. сягло свого найвищого розквіту. Давньою традицією в різьбярстві було спорудження іконостасів, церковних рам і свічників. Цей вид різьбярства згодом об'єднався з новою його ланкою — копіюванням природи (тваринного і рослинного світу), що зародилося в кінці XVIII — на початку XIX ст. Головними осередками різьбярства були села Вілька і Балутянка на Сянчичині, а також Криниця і Білянка.

Серед найстарших різьбярів с. Балутянки слід назвати **Михайла Михалишина**, а з с. Вільки **Андрія Ляша** (1864—1942) та найздібнішого народного митця **Михайла Орисика** (1885—1946), а також **Григорія Бенча** (1905—1988). До плеяди молодших найздібніших різьбярів належать **Олекса Стецяк**, **Василь Одрехівський**, **Андрій Орисик** (з Вільки) та **Шалайда Василь** з Балутянки. Талановитими майстрами різьби вважають **Осипа Величка**, **Бердаля Івана** (1928—1986), **Кищака Степана**. Без сумніву, найздібнішим різьбярем з Вільки, який мешкає у Львові, є **Андрій Сухорський** (н.1929).

У Польщі творить відомий скульптор і різьбяр з Флоринки **Григорій Пецух** (н.1923), який живе у Закопаному. У Білянці поблизу Горлиць живе етнограф і народний різьбяр **Павло Стефанівський**.

Музика і співоче мистецтво

У культурі лемків музика і співоче мистецтво займають дуже почесне місце. Серед загальноукраїнських пісень мелодійність пісень лемків викликає особливе захоплення. З Лемківщини вийшли відомі, славні композитори, співаки.

На жаль, не зберегла нам історія свідчень про давніх композиторів, музи-

кантів, співаків. Одним з великих як українських, так і російських композиторів був виходець із села Бортного поблизу м. Горлиці **Дмитро Бортнянський** (1751—1825).

Сином лемківської землі був український композитор **Михайло Вербицький** (1815—1870) — автор мелодії державного українського гімну «Ще не вмерла Україна».

Відомим оперним співаком кінця XIX і поч. XX ст. був **Модест Менцинський**, родина якого походила з с. Мащина на Лемківщині. Відомої слави здобули брати **Орест** і **Григорій Турковські** — обидва професори музики.

На південній Лемківщині відоме було ім'я композитора, драматурга, хормейстера **Юрія Цимбори** (1919—1989), а на Україні — ім'я **Миколи Вороняка** (1923—1974).

Успішно працює у Львові композитор **Іван Майчик** (н.1927). Він є автором кількох збірок лемківських народних пісень та пісень на слова українських поетів. Варто додати, що авторами збірок лемківських пісень були також священник **Михайло Соболевський** та лікар **Орест Гижя**. Пісні ці з успіхом виконують лемківські хори Львівщини («Лемковина», «Студенка Карпат», «Радоцина»), Тернопільщини (с. Лошнів, Жовтневе), Ів. Франківщини («Терки», «Студенка») та ін.

Популярними пропагандистами пісенної культури лемків є народні артистки України сестри **Даніла**, **Марія** і **Ніна Байко**, що з Яблониці. У Польщі здобув славу популяризатор лемківських пісень, композитор і диригент **Ярослав Полянський** (1930—1994).

Продовжує цю справу керівник «Лемковини» в Польщі **Ярослав Трохановський**. У Словаччині серед найактивніших популяризаторів лемківської пісні слід назвати співачку **Марію Мачошко** (н.1940).

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО (ЖИВОПИС)

Дровняк Никифор (Никифор Ференч, Никифор Криницький. 21 травня 1895, с. Криниця, пов. Новий Санч, теп. РП — 10 жовтня 1968, Криниця) — самобутній маляр-примітивіст.

Син глухонімої Явдохи Дровняк, змалку не навчився добре говорити, до школи не ходив. Помітний вплив на дитячу уяву мало релігійне оточення, що згодом проявилось у його творчості. Змалку малював образки з дивовижними спорудами, фантастичними святими, що їх обмінював у селян на хліб. Творив образи нового, незбагненого світу, доступного тільки йому, де стиралася грань між фантазією і реальністю.

Малював 15—16 годин щодня. Його доробок — понад 30 тис. творів, виконаних у техніці акварелі. Для них характерна декоративна виразність малюнка, контрастність кольорів, наївність, своєрідність образного мислення їх творця. Серед малюнків немає двох однакових. Никифор не копіював природи, ніколи не повторювався. Створив власний, «никифорівський» стиль. Малював те, що вважав потрібним, самовільно доповнював образ природи неіснуючими, часто фантастичними деталями. Створював бездоганну симетрію, мав почуття простору,

відстані, досяг гармонії барв. Намагався розповідати правду в межах своїх знань і власної уяви. І хоч кожного разу трактував «свою» правду по-іншому, робив це широко, з переконанням.

Став відомим для широкого кола з 1932 р завдяки львівському художнику Роману Турину. Тоді ж організовано першу виставку його творів у Парижі, а в 1938 р. — у Львові. За допомогою польського публіциста А. Банаха твори Никифора експонувалися у Варшаві (1948), Сопоті (1949). Світову славу приніс Никифорові виставка в Італії (1956). Його виставки з триумфом відбулися у Франції, Бельгії, Англії, Швейцарії США, Югославії, Чехословаччині, багатьох містах Польщі. Про Никифора заговорили преса, радіо, телебачення. Але він був байдужий до похвал.

Незавдово до смерті Никифора, у серпні 1968 відкрито другу виставку його малюнків у Львові, яка експонувалася і в Києві. Восени 1988 р. у Львові організовано третю виставку творів лемківського маляра.

Походження та тематика робіт Никифора свідчать, що митець, мешкаючи у Польщі (до речі, у 1947 р. був кілька разів на сильно виселений з Криниці на західні землі Польщі, звідки шоразу втівав до Криниці) був українським художником, який увес свій талант присвятив увічненню рідної Лемківщини.

Грабар Ігор (25 березня 1871, Будапешт — 16 травня 1960, Москва) — живописець і мистецтвознавець лемківського походження, дійсний член АН СРСР (1943) і Академії мистецтв СРСР (1947), народний художник СРСР (1956).

Закінчив Петербурзький університет (1893), Академію мистецтв (1896). Вчився також у Мюнхені. За кордоном всесторонньо ознайомився з західноєвропейським

Дровняк Никифор

мистецтвом. Проявив себе як живописець, історик мистецтва та музейний діяч. З 1909 р. був редактором і одним з авторів «Історії російського мистецтва», а з 1913 — директором Третьяковської галереї в Москві.

Створив численні художні полотна: «Весняний сніг» (1903), «Лютнева блакить» (1904), «Зимовий сонячний день» (1941) — усі в Третьяковській галереї, серії портретів, історичні сюжети. Велику колекцію творів подарував Закарпатській картинній галереї. Ряд його творів у різних музеях Західної Європи і США.

До кінця життя цікавився долею земляків-лемків, залишився патріотом рідного карпатського краю.

Микий Дезидерій (1 серпня 1906, с. Київ (Словацьчина) — 1 вересня 1971, Братислава) — живописець і мистецтвознавець, один з найвидатніших митців лемківського походження, заслужений художник ЧССР (1962), народний художник ЧСФР (1971).

Після закінчення Пряшівської учительної семінарії у 1926 р. вступив у Празьку художньо-промислово-школу, де в 1933 р. здобув професійну мистецьку освіту. Його перші картини були прихильно оцінені на виставках у Празі та Стокгольмі. Працював учителем в Орлові (1935—1943), де розгорнув культурно-освітню працю, продовжував малювати. У цей період, крім серії лемківських краєвидів та етнографічно-побутових картин, намалював ряд картин з соціальної тематики: «Без праці» (1939), «Блудниця» (1942), «Похорон» (1942), «Сумний хід» (1943). У 1943 р. його переведено у Пряшів на посаду директора початкової школи, згодом директора учительської семінарії. Останні 25 років прожив у Братиславі, спочатку як завідувач Реферату українських шкіл (1945—1948), пізніше як професор малювання Словацького політехнічного інституту (1948—1949) та Інституту образотворчого мистецтва (1949—1971). Проявив себе у різних художніх техніках: олія, акварель, темпера, графіка. Визначних успіхів досяг як ілюстратор кни-

жок, автор плакатів та сценічний митець. Хоч критика визнала його найвизначнішим словацьким художником, він постійно вважав себе українським митцем. Всі свої твори підписував по-українськи.

Рідний лемківський край був для нього джерелом художньої творчості, про що свідчать його олійні картини: «Київський пейзаж» (1946), «На селі» (1948), «Збирання картоплі» (1959), «Обжинки» (1963), «Невіста» (1964), «В київському хотарі» (1966), «Київське поле» (1968), «Руська балада» (1968), «Зима у Верхньому Шарніші» (1970), а також численні акварелі, пастель, ліногравюри. Кілька десятків картин присвятив лемківському селу Токаїк, що його німецькі фашисти спалили (1944), розстрілявши всіх чоловіків.

На посмертній виставці творів Д. Милого у Свидницькому музеї української культури (1976) експонувалися 191 його картина, значна частина яких зберігається в музеї. У Свиднику споруджена образотворча галерея ім. Дезидерія Милого.

Блажейовський Дмитро (н. 21 серпня 1910, с. Вислік Горішній Сянницького пов., теп. РП) — учений, митець, церковний діяч з Лемківщини. Гімназію закінчив (1930) в м. Перемишлі. У 1933—1946 рр. студіював теологію, філософію та історію в Римі, там же висвячений 2 квітня 1939 р. У 1942 р. захистив у Римському університеті докторат з теології, а в 1946 р. — докторат з історії. До 1973 р. працював у різних парафіях у США.

Повернувшись у 1973 р. до Рима, зайнявся науковою працею в ділянці історії церкви, а також мистецтвом вишивки ікон і картин світської тематики. У 1973—1996 рр. видав одинадцять книжок з історії церкви, серед них: «Українська і вірменська папські семінарії у Львові (1665—1784)» — 1975; «Шематизм Української Католицької Церкви в діаспорі» — 1988; «Історичний шематизм Перемиської єпархії і Апостольської адміністрації Лемківщини» — Львів, 1996 та інші, а також сім збірок українських вишивок релігійного змісту. Мав десять пер-

сональних виставок п. н. «Вишиваний іконостаєс» в Україні (1993), дві у Римі, одну — у Помпеї. У 1996 р. виставка його творів побувала у 20-ти містах України.

Живе і творить у Римі.

Мадзелян Василь (22 червня 1917, Монсин, Пенсильванія, США) — митець лемківського походження, педагог.

Коли йому було три роки, його родина повернулася на Лемківщину до рідного села Більцареви (тепер у Новосанчівському пов. РП). Після сільської школи став учнем гімназії в Теріополі. Після матури (1937) повернувся на Лемківщину, але наступного року виїхав до Пенсильванії. Під час військової служби закінчив Меріляндський університет. Студії продовжував у м. Сакраменто (Каліфорнія), здобувши у 1961 р. диплом магістра мистецтва. У 1964—1979 рр. викладав у середній школі рисунок, малювання, графіку, кераміку, скульптуру.

Відомий як живописець, майстер кераміки, графіки, скульптор. Пейзажі «Вільхи», «Руська ріка» нагадують краєвиди рідної Лемківщини. Вельми цікавий твір «Господар Карпат» (Лемківський бача). Оригінальні твори малої скульптури, що репрезентують тваринний світ. Окремі комбінації створені під впливом лемківських традицій круглого різьблення («Бізон», «Ведмежа-

та»). Неперевершений майстер графіки. Комплект із 33-х гравюр з лемківської тематики подарував Музею історії і культури лемків у Львові. У 1995 р. у Львові видав альбом «Лемківщина у творчості Василя Мадзеляна». Пояснення до гравюр написав його брат Семен.

Був учасником численних персональних і колективних виставок.

Вархола Андрій (Енди Варгол, 6 серпня 1928, с. Микова Свидницького округу, Словацьчина — 22 лютого 1987, Нью-Йорк) — світової слави художник, кінорежисер, один з головних представників північноамериканського художнього напрямку «поп-арт». Походив з української (південної лемківської) родини.

Переїхавши у 1949 р. в Нью-Йорк, закінчив художній інститут в Пітцбургу. Свій художній шлях розпочав як творець рекламних проспектів. У 1962—1964 рр. — вільний художник. Працював у техніці перебирання кольорів через шовкову сітку. Творив портрети уславлених постатей від зірки кіно Мерилін Монро до Марлона Брандо, Елвіса Преслі, Джона Кеннеді й ін. Значний вплив на його творчість мало мистецтво візантійського живопису. Створив серію пейзажів як несиметричного, так і оптимістичного змісту. Ряд його полотен зберігається в Музеї модерного мистецтва в Нью-Йорку, частину творів залишив Карпаторуському центрові у Нью-Джерсі.

Українська громадськість Словацьчини намагається придбати твори славного земляка для Межилабірців, де відкрито спеціальну галерею картин.

Мушка Юлій (28 березня 1919, м. Межилабірці, Словацьчина) — живописець.

Спочатку займався рисунком. У 40-х рр. створив численні ілюстрації для дитячого журналу «Колокольчик — Дзвіночок», різних книг. Цікаві рисунки з історичної тематики, зокрема цикл «Старі слов'яни», з рисунками та ілюстраторською працею пов'язана графічна творчість художника.

Мадзелян Василь

Красу рідного краю змалював у циклі «Спиські мотиви». Ці та інші твори експонувалися на першій персональній виставці 1962 р. в Пряшеві.

Творчість 60-х рр. багата й на пастельні картини. Це спогади про дитинство («Ранок», «Доріжка»), сільське життя («З коліскою», «Жнива», «Після доїння»), народні звичаї («Весілля», «Колядки», «На прядки»). У творах відображено життя та працю мешканців Східнословачького краю, зокрема лемків, природу. Краї пастелі демонструвалися на його персональній виставці в Пряшеві (1967).

Найвизначніші твори виконано олійною технікою. Вони зрозумілі людям, близькі їх внутрішньому сприйманню. Це, зокрема, картини «Гайдоші», «Сім'я» та інші, твори політичного характеру «Година відплати», «Загроза миру», натюрморти з квітами, пейзажі «Синя хатина», «Циганські хатинки», «Тополі».

У 90-х рр. займається малюванням олією («Маяк»), темперою («Трембіта»), пастеллю. Серед пастелей найкращі пейзажі околиць Дебрецина.

Гапак Степан (16 жовтня 1921, с. Пінковці Михайлівського округу, Словаччина) — живописець, мистецтвознавець, педагог і громадський діяч.

Закінчив учительську семінарію в Ужгороді (1944) та Академію образотворчих мистецтв у Празі (1953). Певний час працював учителем. Від 1953 р. — доцент, потім професор на кафедрі образотворчого мистецтва Пряшівського університету ім. П. Шафарика. Зі скульптурної тематики створив рельєф до пам'ятника О. Павловичу в Свиднику (1969), портрет Т. Шевченка (1970).

Глибокохудожні його твори живопису. Цікава композиція з життя селян Ужанської долини (лемаки) «Вимочування конопель» (1973). Картини «Сипанець в Ольшавці» (1956), «У Релейові» (1958) відображають своєрідність народного будівництва закарпатських українців (лемків). Дуже вдало ілюстрував «Буквар» (1958), «Українські

народні пісні Пряшівського краю» (1958), «Народні казки Східної Словаччини» (1977) та ін.

С. Гапак — автор численних публікацій про українське, словацьке та чеське образотворче мистецтво та їх взаємозв'язки. Видав монографії «Скульптор Михайло Бринський» (1971), «Образотворче мистецтво українців Чехословаччини 1918—1945» (1975).

Маркович Павло (19 листопада 1924 р., с. Чертіжне Гуменського округу, Словаччина) — живописець і етнограф, доцент Пряшівського університету ім. П. Шафарика, заслужений вчитель.

Учився в Міжлабірецькій горожанській школі (1942—1944), Гуменській гімназії (1945—1953). Закінчив педфакультет Братиславського університету, викладав образотворче мистецтво в Пряшівській пешколі ім. К. Готвальда (1953—1960). З 1960 р. — викладач на педфакультеті Пряшівського університету.

Автор картин, намальованих пастеллю: «Дуб» (1964), «Осінь» (1969), «Пейзаж» (1970), «Червоні стріхи» (1970), «Під вечір» (1971) та ін. Із станкової графіки: «Село» (1956), «Композиція» (1967), «Пейзаж біля Попради» (1969) та ін. Твори виставляв на персональних виставках у Свиднику (1974, 1975), Пряшеві (1977) та інших містах. Автор монографій «Українські народні хрестикові вишивки Східної Словаччини» (1964), «Українські писанки Східної Словаччини» (1972).

Микита Володимир (1 лютого 1931, с. Ракошин Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) — український живописець, заслужений художник України (з 1975 р.). Походить з родини закарпатських лемків.

У 1947—1950 рр. вчився в Ужгородському училищі прикладного мистецтва. Вже студентом досяг помітних успіхів у мистецтві. У 1950 р. вперше взяв участь в обласній художній виставці. Надалі він постійний учасник обласних і республіканських виставок.

У 1962 р. став членом Спілки художників України. Брав участь у міжнародних виставках, симпозиумах художників (1963 — Фінляндія, 1974 — ЧСФР та ін.). Перша персональна виставка його творів відбулася 1973 р. в Ужгороді, згодом у Пряшеві та Попрадї (Словаччина). У 1975 р. став переможцем конкурсу «Мистецтво — народу».

Працює в галузі портрета, пейзажу та побутової тематики. Найповніше індивідуальність митця розкрилася в композиціях, що відтворюють життя і побут закарпатського села. Це «Вчитель-пенсіонер» (1958), «Школярка» (1959), «На чужині» (1968), «Ягнятко» (1969), «Збирання картоплі», «Новина» (обидві 1970), «Звозять сіно» і багато інших.

Глибиною змісту відзначаються полотна «Весняні турботи», «Дід-садівник», «Обід в полі», портрети народного художника України Ф. Манайла та інші.

Мазурик Омелян (2 лютого 1937, с. Бережава Березівського повіту, теп. РП) — художник у Франції, член Спілки польських митців.

Закінчив Академію мистецтв у Кракові (1958—1964) і виїхав у Париж, де закінчив вищу школу мистецтв у 1968 р. Побував у Югославії, Болгарії, Греції, Україні, а також на рідній Лемківщині.

Мистецтво О. Мазурика — явище не лише української, а й світової культури. Він здійснив вдалу спробу відродити традиційне сакральне середньовічне мистецтво, зокрема традицій українського культового живопису. Створив ряд ікон, позначених чітким впливом української (в більшості випадків лемківської) школи. Є автором численних полотен із світської тематики, алегоричних картин. Серед його творів — «Лемківська церква в Поворознику» (1987), «Лемківська церква з похиленим хрестом», «Лемківська церква» (1990).

Мав понад 30 персональних виставок. Перша відбулася 1964 р. в Київському університеті. Потім його твори виставлялися у Франції, США, Канаді, Німеччині, Італії,

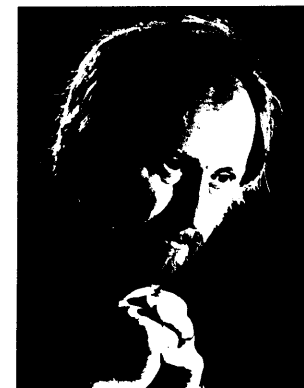
Бельгії, в Українському католицькому центрі св. Климента (Рим). У 1990 р. його твори експонувалися у Львові. На міжнародній виставці у Франції (1980) за ікону «Розп'яття» отримав першу нагороду. Створив ікони в церквах св. Володимира, каплиці, що належить НТШ в Сарослі (Франція), Українській кафедрі в Саскатуні (Канада), Українській католицькій гімназії.

Живе і творить у Парижі.

Лопата Павло (20 березня 1945, с. Калинів Пряшівського округу, Словаччина) — художник лемківського походження у Канаді.

У 1963 р. закінчив середню загальноосвітню школу у Межилабірцях, а в 1966 р. вступив на відділ художньої творчості Братиславського університету.

У 1969 р. емігрував до Канади, залишившись вірним мистецтву. Отримав (1972) диплом в George Brown College, а в 1986 р. закінчив мистецьку колегію в Онтаріо. Основна його тематики — побутові картини з минулого України (зокрема, смутні часи сталінщини і брежнєвщини), твори церковного (лемківські церкви, ікони) та декоративного мистецтва. Твори зберігаються у багатьох приватних колекціях у Канаді, США, Польщі, Словаччині. Брав участь у більш ніж двадцяти виставках (станом на 1991 р.). Половина з них — персональні.

Лопата Павло

Пише також рецензії на виставки, спогади про окремих українських художників, виступає по радіо і телебаченню. Він головний герой короткометражного фільму «Іконописець» А. Заброварний. Активний суспільний діяч, завжди готовий з дружиною Марією допомогти в роботі українських музеїв та інших культурно-мистецьких інституцій.

Солинко Дмитро (10 жовтня 1932, с. Жидівське Ясельського пов., теп. Короснянське воєв. РП) — інженер-технік, самодіяльний художник, успішний діяч.

Навчався у рідному селі і містечку Дуклі. У 1945 р. разом з родиною переселений в Україну (Донецька обл.). У 1946 р. родина переїхала на Тернопільщину. Закінчив середню школу в Бережанах (1951) та Львівський лісотехнічний інститут (1956). Студентом відвідував студію образотворчого мистецтва при Львівському будинку вчителів.

Працював завідувачем лабораторії при інституті, інженером-конструктором та начальником цеху на заводі телеграфної апаратури, в 1974—1983 рр. — заступником директора Науково-дослідного інституту радіоелектронної медичної апаратури. У 1983—1993 рр. — директор Львівської картонажної фабрики.

Солинко Дмитро

Відомий також як самодіяльний художник. Вдалий цикл його картин «Рідні Карпати». Більшість творів — це незабутні пейзажі Лемківщини. Бере участь у персональних і колективних художніх виставках. Вісім картин експонувалося на Лемківській художній виставці в Музеї українського мистецтва (вересень, 1983).

Цікавиться історією і культурою лемків. Був членом правління Товариства «Лемківщина», є заступником голови правління Фондації дослідження Лемківщини у Львові, співавтор книжки «Хто ми, лемки» (Львів, 1991), автор ряду статей про лемків.

Іванусів Іванна (27 травня 1909, с. Розтока Велика Новосанчівського повіту на Лемківщині — 24 січня 2000, Едмонтон) — талановитий митець у ділянці художньої кераміки, майстер високомистецьких творів, у їх основі завжди дотримувалася гончарських традицій українського Прикарпаття.

Дитячі і юнацькі роки провела в Новій Веси поблизу Нового Санча (Лемківщина), де її батько о. Василь Смолинський був парохом. У 1931 р. одружилася з Ярославом Іванусівим.

Від 1932 р. Іванусіви жили в Гринівці поблизу Богородчан. Восени 1939 р. виїхали

Іванусів Іванна

на Лемківщину (с. Нова Вєсь) і навесні 1940 р. поселилися у Новому Санчі. У 1943 р. на короткий час родина виїхала до Станіслава, незабаром на Захід. У 1944—1945 рр. жили в Софіївальної. По короткому побути в Пфаркірхен на весні 1946 р. Іванусіви переїхали в Берхтесгаден, а в 1948 р. — на бурякові плантації в Канаду. У 1950 р. переїхали до Едмонтона (Канада). Вивівши дітей «у люди», Іванна взялася, разом з Олеєю Манастирською, за кераміку.

У Канаді є дуже цікаві збудовані індіанцями горни на відкритому повітрі, які дають можливість гончарям творити мистецькі вироби з особливим ефектом задимлювання і випалювання. Цією технікою досконало оволоділа І. Іванусів. Також вправно володіла гончарним кругом.

Форми посуду, що його виробляє І. Іванусів, різноманітні, але все ж до певної міри вироби перегукуються з освяченими тисячоліттями традиціями гончарства в Україні.

Окреме місце в її творчості займають глиняні півики і курочки, в основному виріза-

ні з пластів глини, дбайливо зліплені і розмальовані.

Багато її виробів (гличики, миснички, барильця тощо) прикрашені традиційним стилізованим рослинним орнаментом (лемківська традиція), розмальовані переважно коричневими фарбами, вохрами та зеленню. Окреме місце в творчості І. Іванусів займає кераміка з явним наслідуванням трипільської культури з суворо обмеженою колоритністю.

У 1982 р. відвідала Європу, зокрема Лемківщину. Подібні поїздки повторила згодом. Хвороба змусила її припинити творчу працю в ділянці кераміки. Нині перебуває у лікувальному домі в Едмонтоні.

Всі менші і більші за розмірами твори І. Іванусів багато разів виставлялися для огляду на виставках і отримали високу оцінку. Мистецькі вироби мають свою неповторну красу і оригінальність.

Творчість Іванни Іванусів на ниві кераміки — великий внесок у загальноукраїнське ужиткове мистецтво.

СКУЛЬПТУРА

Кавка Іван (бл. 1869, с. Поляни Суровичні Сянницького повіту, теп. РП — дата і місце см. невідомі) — скульптор, майстер різби по дереву і каменю кінця XIX — поч. XX ст.

Навчався різби по дереву в Риманівській різьбярській школі в кінці XIX ст., де здобув визнання обдарованого і талановитого учня. Після навчання в Кракові та Будапешті, де закінчив художні студії, працював у Перемишлі, створивши декоративне різьблення в інтер'єрі кафедрального собору. На високому мистецькому рівні відреставрував Зигмунтівську каплицю на Вавелі в Кракові. Також працював у Львові. В 1892 р. виставив у книгарні Львівської Ставропігії різьбу по дереву «Покладення Христа до гробу», визначний твір — рельєф «Возз'єднання», який зберігається у Львів-

ському Національному музеї. Серед інших творів — кізна статуетка «Богдан Хмельницький» (дерево, 1900), що експонувалася на I-й художній виставці «Товариства розвою руської штуки» у Львові.

Був автором кількох кам'яних надмогильних пам'ятників, виготовлених на високому мистецькому рівні. Дуже дивним є той факт, що скульптор не залишив по собі даних про останні роки життя і творчості.

Мандич Олена (дів. Шинала, 20 вересня 1902, с. Дюлафагва, теп. Румунія — 12 березня 1975, м. Кошніч, Словаччина) — видатний скульптор Словаччини.

Народилася в сім'ї вчителя з с. Осковка Бардівського округу (Сх. Словаччина). Середню освіту здобула в Кошнічах та Буда-

пешті. У 1921 — 22 навчалася у Празькій худ. пром. школі, у 1922 — 25 — у Празькій Академії образотв. мистецтв, у 1926 — виїхала до Мукачєвого.

Ще студенткою почала працювати над портретами діячів культури Закарпаття. На замовлення Студентського товариства створила бюст Є. Фенцика (встановлений в Ужгороді у травні 1926). Учасниця I-ї Руської народно-культурної виставки (Ужгород, 1927), де експонувалися три її роботи: «Козак» (бронза), «Жіночий акт» (мармур), «Голова хлопчика» (мармур, придбана канцелярією президента республіки). У 1927 створила проект пам'ятника президенту Т. Масаріку, бюсти А. Добрянського, встановлені у Михайлівцях (1928) та Ужгороді (1929). На поч. 30-х рр. працює над галереєю портретів («Дівчина», «Портрет лікаря» та ін.). Двофігурну композицію «Карпаторуська пісня» (1930, бронза) закупило Міністерство освіти Югославії. Найвизначніші її твори було призначено для Закарпаття і Східної Словаччини. Серед них — пам'ятник О. Митраку в Мукачєвому (1931), пам'ятник О. Духновичу в Пряшеві (1933). На той час була єдиним професіоналом-скульптором у середовищі українців Закарпаття, чия творчість розвинулася на кращих традиціях народно-різьбярства по каменю і дереву.

Черешньовський Михайло (5 березня 1911, с. Стежниця біля Балигорода, Сяніцького повіту, теп. РП — 20 липня 1994, м. Нью-Йорк, США) — скульптор, різьбяр по дереву, педагог і громадський діяч в еміграції.

Різьбити почав у дитинстві. Вирівав дитячі забавки, виточував з дерева гудзики, вирізьблював птахів, тварин, палиці з головою орла.

Вступив учитися в художню школу в Коломиї, де закінчив відділ різьби і скульптури. Потім навчався в Краківській школі пластичного мистецтва Академії мистецтв (закінчив 1939). Ще студентом виконав ряд цікавих скульптурних композицій.

Під час Другої світової війни створив у Болехові художню майстерню, вирізьбив з

пам'яті портрет брата Івана, якого розстріляли німці, працював над створенням образу Т. Шевченка.

У 1947 р. подався в еміграцію. З Баварії переїжджає (1949) до США, де створив серію образів під загальною назвою «Мадонна». Він — автор пам'ятників Лесі Українці в Клівленді, Торонто, пам'ятника Олегові Ольжичу (син О. Олєся) та ін. Вирізьбив іконостас для церкви у Гантері. Займався також педагогічною діяльністю. Від 1973 р. очолював «Об'єднання Мистців українців Америки» (ОМУА).

Одрехівський Василь (18 лютого 1921, с. Вілька Сяніцького повіту, теп. РП — 17 грудня 1996, Львів) — митець-скульптор, заслужений діяч мистецтва України (1964), член Спілки художників України.

Різьбити почав з дитинства (декоративні тарілки, орли). У 1945 р. переселився до Львова. Закінчив Львівське художнє училище (1952) та Інститут прикладного і декоративного мистецтва (1957). Майстер тематично-скульптурної різьби по дереву: «На ярмарок» (1946), «Лемки в дорозі» (1947), «Юрій Шкрібляк» (1957) та ін. Створив га-

Одрехівський Василь

лерею скульптурних портретів «Лук'ян Кобилиця» (1960), «Композитор Станіслав Людкевич» (1967), «Василь Стефаник» (1971). Кілька тематичних праць присвятив І. Франкові та Т. Шевченкові. Співатор пам'ятника І. Франкові у Львові (1964) та Дрогобичі (1964). Створив кілька варіантів погруддя і скульптурного зображення Т. Шевченка. Автор (разом з сином Володимиром) пам'ятника Т. Шевченкові у м. Перемишляни на Львівщині (1991).

З лемківської тематики створив скульптурні портрети поета Б.-І. Антонича, лікаря-професора А. Гнатішака, різьбяр І. Кищака, співачок сестер Байко, диригента І. Кушніра та ін. Переважна більшість творів зберігається в Музеї українського мистецтва в Києві, Музеї етнографії та художнього промислу НАН (Львів) та інших музеях.

Праці В. Одрехівського є цінними перлинами у скарбниці українського мистецтва.

Син В. Одрехівського — Володимир (14 травня 1955, Львів) — теж відомий скульптор-професіонал, кандидат мистецтвознавства, педагог. Ще студентом Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва експонував свої твори на обласних виставках (1975). Вдалими є портрети земляка з с. Дошно, лемківського історика І. Красовського (1978), портрет батька — Василя Одрехівського, матері — Марії Байко. Є автором кількох варіантів пам'ятника Т. Шевченкові, пам'ятника Б.-І. Антоничу в с. Новиця на Лемківщині і багатьох інших мистецьких творів.

Біганич Лука (10 серпня 1927, с. Волосате Лиського повіту, тепер Короснянське воєв. РП — 26 вересня 1995, м. Львів) — скульптор з Лемківщини, член Спілки художників України.

У 1945 р. переселений в Україну. У 1955 р. закінчив Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва. Головне у його творчості — тема жінки. Започаткував галерею жіночих образів твором «Скрипалька» — дипломна робота молодого митця. У 1961 р. створив скульптуру «Лєся Україн-

ка» (білий мармур), до 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка — «Нічого кращого немає, як тая мати молода...» (1961). Творчим досягненням стали портрети О. Кобилянської (1965, 1972), скульптурна композиція «Українська баркарола», а також «Портрет лікаря» (1975), портрети Уляни Кравченко та Індіри Ганді (1985).

Низку творів присвятив історичним особам та подіям: «Боян» (1966), «Б. Хмельницький» (1968). Цікавий його барельєфний портрет «Український першодрукар Лемко Фіол» (1969). Цього першодрукаря окремі дослідники справді вважають лемком за походженням.

Л. Біганич — автор високої мистецької вартості пам'ятників на могилах діячів науки, культури і мистецтва М. Онишкевича, В. Гжицького, В. Гнатюка, символічної фігури «Пальма миру».

Мисько Еммануїл (21 травня 1929, м. Нижні Устрики Лиського повіту, теп. РП) — скульптор, заслужений діяч мистецтв України (з 1964), народний художник України (з 1979), професор.

У 1945 р. переселений в Україну, у 1956 р. закінчив Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва. Працює в галузі станкової, монументальної та меморі-

Мисько Еммануїл

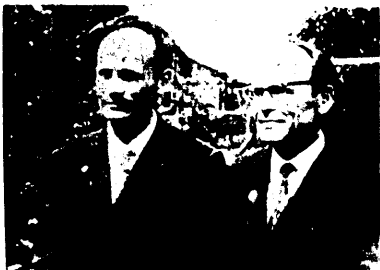
альної скульптури. В його творчому доробку — портрети заслужених сучасників, видатних людей минулого, діячів науки і культури. Зразком уміння розкрити характер людини можуть служити портрети О. Кульчицької (дерево, 1960), О. Новаківського (дерево, 1960), В. Жицького (1970, гіпе). Він — один з авторів пам'ятників І. Франкові у Львові (1964) та Дрогобичі (1967).

Працював головою правління Львівського відділення Спілки художників України. Тепер — ректор Львівської академії мистецтв, член президії правління Спілки художників України, бере активну участь у громадському житті Львова. За визначні успіхи в розвитку українського мистецтва у 1972 р. удостоєний Державної премії України ім. Т. Шевченка.

Амбіцькі, брати: **Мирон** (18 лютого 1928, с. Прусик поблизу м. Сянока, теп. РП), **Юрій** (13 січня 1927, там же) — скульптори, різьбярі по дереву, члени Спілки художників України.

У 1945 р. виселені в Україну. Закінчили Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (1964). Мистецький талант братів формувався на основі народного мистецтва, зокрема на традиції різьби по дереву, яка має свої глибокі корені на Лемківщині. Характерна риса творів — надання людським постатям і тваринам великої динаміки, неспокою, що робить їх життєвими.

Високу оцінку одержали твори Амбіцьких «Водограй», «Гайдамаки» (1961), «Було

Амбіцькі, брати

колись на Україні» (1964), «Нашадки Довбуша» (1967), «Голова гуцула» (1972), скульптурна композиція на лемківську тематику «Танок», «Карпатський рейд» (1975), «Сестри Байко» (у співавторстві з В. Одрехівським, 1976), «На світанку сина проводжала мати», «Лілея» (1977), «Золота осінь» (1979), «Журавлі» (1984), «У батьківській кузні» (1986), «Портрет Т. Шевченка», «Материнство», «Господар рідних гір» (1988) та ін. Вони ж — автори барельєфу «Святі Володимир і Ольга», меморіальної таблиці (обидва твори для Лемківської церкви у Львівському Шевченківському гаю, 1992).

Брати Амбіцькі — учасники обласних, республіканських та міжнародних (Франція, Угорщина, Німеччина, Канада) виставок. Близько 20 їх творів придбало Міністерство культури України.

Мердак Іван (26 листопада 1933, с. Райське кол. Ліського повіту, теп. РП) — скульптор з Лемківщини.

Ліпив з глини і вирізав з дерева фігурки різних звірів з дитинства. У 1946 р. виселений в Україну (с. Королівка Тернопільської обл.). У 1953—1955 рр. навчався у Чернівцькому художньо-ремісничому училищі. Тут виконав жанрову скульптуру «Брат за

Мердак Іван

брата», яка експонувалася в Чернівцях, Москві та Монреалі.

З 1965 р. живе у Тернополі, працює художником обласного виробничо-художнього комбінату. Спочатку працював у техніці тонованого гіпсу, а з 1972 р. займається різьбою по дереву і коренепластикою, звернувшись до народних лемківських традицій.

Основні твори: портрети історичних діячів — «Нестор Літописець», «Ярослав Мудрий», «Данило Галицький»; народні герої — «Захар Беркут», «Устим Кармелюк», «Олекса Довбуш»; класики української літерату-

ри — «Тарас Шевченко», «Леся Українка»; поетично-фольклорні образи персонажів «Лісової пісні» Лесі Українки та ін. Значну увагу надає лемківській тематиці («Старий лемко», «Рідна оселя», «Лемківські вечорниці», «Лемкиня» та ін.). Учасник більш ніж 25-ти виставок (Чернівці, Тернопіль, Львів, Київ та ін.). Скульптура «Іван Вишенський» (дерево, 1975) експонується в Тернопільській картинній галереї. Низка робіт І. Мердака зберігається в музеях і приватних збірках. 21 липня 1989 р. удостоєний звання «Заслужений майстер народної творчості України».

РІЗЬБА ПО ДЕРЕВУ І КАМЕНЮ

Іляш Андрій (1864, с. Вілька Сяницького повіту, теп. РП — 1942, там же) — народний різьбяр.

З шести років почав різьбити дитячі іграшки, згодом перейшов на декоративну різьбу. З десяти років вирізьблював попільнички у формі стилізованих листків явора, що їх продавав поблизу на курортах.

Незважаючи на необхідність утримувати велику сім'ю (одинадцятьох дітей), знаходив час на заняття різьбярством. А. Іляш став одним з найкращих різьбярів у селі й околиці. Основні твори — шкатулки з різним корінням, листям, плодами винограду; таці з листям клена, явора, дуба; пенали і тарілки з уміло закомпонованими листками рослин та плодів.

Навчав техніки різьби односельчан, серед яких були Г. Бердаль, В. Красівський, Д. Рудавський, Г. Бенч, І. Бенч, Л. Гараус, К. Стецяк.

Орисик Михайло (26 вересня 1885, с. Вілька Сяницького пов., теп. РП — 17 березня 1946, с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл.) — визначний майстер плоскої та круглої різьби по дереву.

Мистецькі здібності проявив ще в дитячі роки. Добре рисував, компопував, від батька навчився плоскої різьби. Талант свій вдос-

коналював самостійно, до школи не ходив (у селі не було школи).

Не лише продовжував, а й творчо розвивав кращі традиції різьбярства лемків. З особливим інтересом різьбив тварин Карпат: ведмедів, вовків, диких кабанів, лисів, а також гірських орлів з розправленими крилами. Часто різьбив тварин, які не жили в Карпатах (лосів, слонів, мавп, зубрів). Великої майстерності досяг у стилізації тварин і птахів як ручок до палиць, чорнильниць, у компопуванні традиційного на Лемківщині рослинного орнаменту.

Орисик Михайло

Орисик Михайло
зі скульптурою «Лемко», 1936 р.

Тонке відчуття симетрії геометричних форм проявив при створенні церковних декоративних композицій (напр., іконостас для церкви в Тилявій). Пишний бароковий стиль вдало переплів з народним лемківським рослинним орнаментом, що формою і симетрією не поступається перед класичним стилем.

Справжній талант і новаторство проявив у різьбленні побутових сцен з життя людей. Тут він розвинув свою творчість до вищої стадії досконалості. Цікаві вироби «Араб на верблюді», «Циган», «Купці-євреї везуть бочку», а також інші.

Найкращий твір, що приніс заслужену славу різьбяреві — «Лемко з льолюкою» (1936). Цю скульптуру митець створив у кількох варіантах.

Перед війною розпочав працю над створенням побутових картин з життя лемків, де учасниками є не абстрактні особи, а конкретні земляки митця. Скульптурна група «Лемківські музики» зображає братів Федора, Григорія та Івана Котів з Кам'янки поблизу Яслиськ. Побутові сцени вдало втілені у виробах «Лемко несе дівчину»,

«Лемко-дротар», «Рубачі», «Мандрівники». Твори зберігаються в різних музеях Польщі, Німеччини, Словаччини, США та у приватних збірках. Творчість М. Орисика слід трактувати як власну його школу лемківської різьби.

У 1995 р. видавництво «Край» у Львові видало книжку Івана Красовського «Михайло Орисик — визначний лемківський різьбяр першої половини ХХ ст.».

Стецяк Кузьма (1 червня 1886, с. Вілька Сянницького пов., теп. РП — 1946, с. Гутисько Бережанського району Тернопільської області) — народний різьбяр.

Майстерності круглої різьби навчався у свого друга-односельчанина Михайла Орисика — найкращого різьбяра першої половини ХХ ст.

У своїх виробах («Жінка зав'язує сніп», «Деревоноси», «Лісоруби», «Косарі» та ін.) втілював в дереву картини важкої праці односельчан, а також усіх лемків. Це була найлюбленіша тема творчості К. Стецяка. І хоч на різьблення, поза щоденною виснажливою працею хлібороба, у нього залишалось небагато часу, він все ж став одним з кращих різьбярів села. Визначними різьбярами стали його сини Олекса, Іван, Михайло.

У 1945 р. виселений в Україну, в с. Гутисько на Тернопільщині.

Красівський Василь (30 серпня 1895, с. Вілька Сянницького пов. теп. РП — 1975, с. Росоховатець Козівського району Тернопільської обл.) — народний різьбяр.

Змалку навчився плоскої різьби від односельчан. Дуже тяжко працював, щоби утримувати багаточисленну родину, різьбити мав змогу лише у зимові місяці, іноді вечорами. Виготовляв декоративні шкатулки (скриньки). Верх і боки оздоблював узорами з листків і китиць винограду, а серед рослинного орнаменту вирізьблював барельєфні зображення диких тварин і орлів. Вироби збував курортникам в Іваничу та Римапові-Здрую. У 1945 р. виселений в Україну (с. Росохова-

тець на Тернопільщині). Працював у колгоспі, у вільний час продовжував різьбити декоративні шкатулки.

Бердаль Григорій (21 березня 1897, с. Вілька Сянницького пов., теп. РП — 1960, с. Гутисько Бережанського району Тернопільської обл.) — народний різьбяр, слюсар. Змалку навчався різьбити від батька Микити. Виробляв дитячі іграшки (лопатки, візочки, коники), став найдібнішим майстром широкого профілю на селі.

Виготовляв і ремонтував знаряддя сільськогосподарської техніки, ремонтував годинники, виготовляв високої якості різьбярські долота, ножі.

Після Першої світової війни від односельчанина Михайла Орисика навчився круглої різьби, але найохочіше виготовляв палиці з рослинним орнаментом і ручкою у вигляді топірця або стилізовану головою орла, лева, собаки. Також різьбив орлів, декоративні шкатулки.

У селі користувався великою пошаною за свою працьовитість, доброту і ширість. Дрібні послуги для односельчан виконував за дарма, хоч родина його жила в постійних нестатках. Навчив різьбити синів Івана і Миколу та дочку Катерину.

У 1945 р. виселений в с. Гутисько на Тернопільщині, де продовжував займатись різьбою, брав участь в обласних художніх виставках.

Кищак Іван (16 липня 1901, с. Балутянка Сянницького пов., теп. РП — 10 жовтня 1968, м. Львів) — відомий лемківський народний різьбяр по дереву.

Різьбити почав з дитинства. Вже на початку 30-х років здобув визнання досвідченого майстра плоскої та круглої різьби. Його вироби неодноразово експонувалися на художніх виставках у Закопаному, у Кракові, Криничі, Сяноці, здобувши високу оцінку мистецтвознавців і громадськості. Особливо вдавалися йому скульптурні композиції з тваринами. З виробів найбільш досконали «Бій турів», «Беркут», «Дикі кабани».

У 1945 р. виселений до с. Гутисько Тернопільської області. У 1949 р. переїхав до Львова. Майстерності різьби по дереву навчав синів Василя та Степана.

Сухорський Петро (13 липня 1903, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 1968, хут. Почмайстрівка Підгаєцького району Тернопільської обл.) — народний різьбяр з Лемківщини, батько Андрія Сухорського.

Змалку вчився різьби у батька, згодом від двоюрідного брата Михайла Орисика — найкращого різьбяра у селі і околиці.

Найбільше любив різьбити палиці зі стилізованим коренем, листям і плодами винограду, ручкою з головою лева. Таких палиць, крім М. Орисика, Г. Бердаля і П. Сухорського, тоді ніхто не різьбив.

Крім палиць, різьбив шкатулки з рослинним орнаментом, лемківські хатинки, орлів зі вставними крилами.

У 1945 р. виселений в Україну (хут. Почмайстрівка на Тернопільщині). Працював у колгоспі, у вільний час різьбив. З 1956 р. працював різьбярем у Підгаєцькому промкомбінаті. Брав участь в обласних художніх виставках.

Шалайда Дмитро (8 листопада 1903, с. Балутянка Сянницького повіту, теп. РП — 1947 с. Гутисько Бережанського району Тернопільської обл.) — лемківський різьбяр по дереву.

Змалку навчався різьбити від батька. З особливим зацікавленням творив предмети побуту (вішаки, лижники, таці, шкатулки), прикрашуючи їх рослинним орнаментом. Разом з односельчанами різьбярами І. Кищак та О. Стецяком був учасником виставки лемківської різьби в Закопаному (1936). Це була перша участь лемківських різьбярів у такого роду заходах. Був також дбайливим господарем і зразковим головою багатодітної сім'ї.

У 1945 р. виселений в Україну (с. Гутисько на Тернопільщині). Змучений війною, важко захворів і незабаром помер. Він — рідний брат Антона Шалайди.

Лижник, виготовлений Д. Шалайдою у 30-х рр., зберігається в Музеї народної архітектури та побуту у Львові.

Шалайда Антін (1905, с. Балутянка Сянницького повіту, теп. РП — 1977, с. Гутисько Бережанського району Тернопільської обл.) — лемківський різьбяр по дереву.

Змалку навчався різьбити від батька і брата. Навчився рисувати, а тому майбутній твір рисував на папері, а потім різьбив.

Він — майстер орнаментальної та побутової різьби. Різьбив рами для ікон, а також іконостаси для церков. Працював спільно з кращими сільськими різьбярками Іваном Кишаком, Іваном Орніском, Федором Коцябою. Збудував гарну хату, прикрасивши її різьбою, але під час Другої світової війни хата згоріла.

У 1945 р. переселений в Україну (с. Гутисько на Тернопільщині), де продовжував різьбити, працюючи в сільському господарстві.

Бенч Григорій (12 грудня 1905, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 11 жовтня 1988, Трускавець на Львівщині) — відомий майстер лемківської різьби по дереву.

У селі школи не було. Закінчив два класи початкової польської школи в с. Климківці, де місцева вчителька навчила його української азбуки і читання.

Різьбити почав змалку. Тонкощів різьбярського мистецтва навчався у Михайла Орнісика та Олексі Стецяка. Вирізував з липового дерева орлів, палиці з рослинним орнаментом. Вироби збував на курортах Іванич та Риманів-Здрій.

У 1945 р. переселений в Україну в с. Гутисько поблизу Бережан, згодом переїхав до Трускавця. До останніх днів життя різьбив побутово-декоративні палиці великої мистецької вартості. Для основи використовував мотив переплетених галузок винограду з листям і гронами, для ручки — стилізовану голову собаки, лисниці чи орла. Учасник республіканських і обласних виставок.

Дочка Г. Бенча Ольга (14 березня 1955) — музикознавець, громадський діяч на лем-

ківській ниві, кандидат мистецтвознавства. Живе у Києві. Заслужений працівник культури України.

Мациєвський Михайло (13 грудня 1911, с. Висова Горлицького пов., теп. РП — 10 серпня 1987, Львів) — майстер різьби по дереву.

У Горлицях закінчив ремісничо-різьбярську школу. У 1940—1942 рр. очолив у Криниці різьбярську майстерню з виготовлення художніх виробів з дерева. Для церкви в с. Гладичів виготовив іконостас, прес-тіл, ківот, хрест.

У 1945 р. виселений до Бережан на Тернопільщині. У 1952 р. переїхав до Львова, де працював майстром по художньої обробки дерева в училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша, також працював в Інституті прикладного та декоративного мистецтва. Для різних церков у Львові виконував ківати, хрести, свічники. Виготовив інтер'єр для аптеки на вул. Городоцькій у Львові.

Окремі його твори зберігаються в музеї Т. Шевченка у Києві та музеї М. Шашкевича на Золочівщині Львівської області.

Свида Василь (22 жовтня 1913, с. Пащканове Мукачівського р-ну Закарпатської обл. — 1989, м. Ужгород) — відомий український скульптор, різьбяр, заслужений діяч мистецтв України (1957), народний художник України (1973). Походить з частини району, який заселяють українці-лемки («лемаки»).

Змалку оздоблював візерунками палиці, вирізував сопліки, плів кошки з лози. У 1934 р. закінчив різьбярський відділ художньої школи обробки дерева у Ясині Тячівського округу.

Творчу діяльність розпочав фактично після Другої світової війни. Основні його твори: «Пошлунок матері» (1946), «Опришки», «На полонину» (1955), «Танець-убиванець» (1956), «Весною на гори» (1960), «Танок аркан» (1961), «Схожий на батька» (1962), «Весілля» (1965), «На базар» (1967), «Під дощем» (1970) та інші. Створив композицію «Воз'єднання Закарпаття з Україною» (1980). Численні твори митця розповідають

про історію рідного краю, про життя працюючих земляків-лемків. Твори зберігаються в різних музеях України та поза її межами. Тричі обирався депутатом Верховної Ради України.

Боляк Гарасим (18 січня 1913, с. Балутянка Сянницького повіту, теп. РП — 26 березня 1984 м. Львів) — народний різьбяр, музикант. Змалку навчився різьби у Федора Коцяби.

У 1945 р. виселений в Україну. Спочатку жив в Одеській області, а у 1949 р. переїхав до Львова. Працював ковалем, різьбярем у Художньому фонді. Різьбив тарілки, попільнички, рамки. У різьбярстві йому допомагала дружина Марія. Був також добрим музикантом (грав переважно на кларнеті), шанувальником лемківських народних звичаїв, традиційних свят і обрядів.

На весіллях, хрестинах часто брав участь разом з братом Семеном, який був знаний як весільний староста, вмів забавляти людей.

Стецяк Олекса (28 березня 1914, с. Вілька Сянницького пов., теп. РП — 1959, м. Львів) — талановитий народний лемківський різьбяр.

Від батька навчився майстерності різьблення, самостійно почав різьбити з семи років. Вже ранні його вироби «Хлопці з катапулькою», «Дід з в'язкою дров», фігурки тварин і птахів викликали захоплення односельчан. Закінчив початкову школу в сусідньому селі Балутянці, освіту вдосконалював самостійно. Був прийнятий вільним слухачем Краківської академії мистецтв. До кінця життя листувався і зустрічався у Львові з колишнім викладачем академії Львом Гецом.

З 1944 р. мешкав у Львові. Як член Спілки художників України брав участь у VI республіканській виставці самодіяльного образотворчого мистецтва України (Київ, 1946), був нагороджений Почесною грамотою. Засуджений комуністичним режимом, кілька років просидів у тюрмі, де підірвав здоров'я.

Створив ряд цікавих композицій: «Білки», «Ведмедиця», «Скрипаль». Цінна з мистецької та етнографічної точок зору його скульп-

Стецяк Олекса

тура «Лемкнїя» (портрет матері, 1957). У творах проявив власний стиль.

Його вироби незвичайно лаконічні, сміливі, з тонким технічним завершенням. Вони є цінними перлинами в скарбниці українського мистецтва.

Ляш Іван (25 березня 1916, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 13 березня 1996, м. Львів) — народний різьбяр. Син відомого різьбяр Ляша Андрія (1864—1942). Початкову школу закінчив у сусідньому селі Балутянці. Різьби навчився від батька.

Майстер в основному плоскої різьби (тарелі, таші, попільнички, декоративні шкатулки), хоч різьбив також декоративні палиці, орлів. У 1935 р. на зльоті-фестивалі в Сяноці серед виробів народних умільців демонструвалися і його вироби.

У 1945 р. переселений в Україну в с. Будилів на Тернопільщині. У 1948—1952 рр. працював у Яворівській школі художнього різьблення на Львівщині, потім надомником-різьбяр при Львівському товаристві художників, брав участь у художніх виставках.

З 1956 р. жив у Львові.

Сухорський Онуфрій (13 лютого 1917, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 27

жовтня 1969, с. Пасіки Зубрицькі Пустомитівського району Львівської обл.) — майстер різьблення по дереву.

Змалку навчився різьбити тарілки, хлібниці, оздоблював їх рельєфно-ажурним рослинним орнаментом. Майстерності різьби навчався в односельчан, зокрема у відомого митця Михайла Орисника. Творив скульптуру малих форм: «Сім'я птахів», «Ведмідь-музикант», «Гніздо солов'їв», «Лис Микита», «Лелеки», «Садок вишневий коло хати» та інші. Ряд виробів присвятив лемківській тематиці.

У 1945 р. виселений в Україну (с. Пасіки Зубрицькі на Львівщині), де продовжував успішно творити.

Його вироби зберігаються в Державному музеї українського мистецтва (Київ), Музеї етнографії та художніх промислів НАН (Львів) та інших.

Орисик Іван (28 квітня 1917 с. Балутянка Сянницького повіту, теп. РП — 1957 м. Бережани Тернопільської обл.) — народний різьбяр, громадсько-освітній діяч.

Його батько і старший брат були здібними різьбярями, а тому різьбити навчився змалку. Батько був сільським війтом і підтримував потяг сина до освіти. Після початкової школи подальшу освіту здобував самостійно й успішно склав вступні іспити в Український Вільний Університет у Подєбродах (Чехія). Майстер плоскої орнаментальної різьби (шкатулки, таці, фруктівниці, палиці), хоч користувався успіхом також у діяльності круглої різьби.

Сприяв розвитку культури села, допомагав молоді у науці, організував у селі крамницю, разом з Василем Шалайдою створили сільську бібліотеку. Мріяв побудувати до села і через село добру дорогу.

У 1945 р. був виселений в Україну до м. Бережани на Тернопільщині. Важка хвороба передчасно звела його у могилу.

Кіт Петро (14 листопада 1917, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП) — талановитий майстер лемківської різьби. Доля хоч і обді-

Kim Petro

лила його слухом і мовою, зате дала талант митця. З допомогою односельчан-різьбярів став справжнім майстром різьби по дереву.

У 1945 р. виселений в Україну, поселився у курортному містечку Моршин на Львівщині. Його творча манера вирізняється серед інших різьбярів. Це помітно в таких його творах, як «Заєць» (1993), «Лев» (1993) та інших. Характер руху тварин уміє підкреслити вдало заакцентованим розміщенням м'язів тварин. Цікава композиція творів «Араб на верблюді» (1960) і «Кінь».

Вироби П. Кота отримали високу оцінку мистецтвознавців і шанувальників народно-го лемківського мистецтва.

Стецяк Іван (15 листопада 1919, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП) — майстер різьблення по дереву.

У 1945 р. виселений в Україну (м. Бережани на Тернопільщині). Створює невеликі декоративно-об'ємні композиції, що зображують тварин, побут людей у минулому і сучасному. Серед його виробів заслуговують особливої уваги «Вовки», «Кіт та собака», «Лисиця з куркою», «Кріпачка», «Юна телятниця» та інші.

Походить з родини різьбярів Кузьми Стецяка. Творить у м. Бережани.

Фіголь Антон (1919, м. Криниця РП — 21 грудня, 1999, м. Львів) — народний різьбяр по дереву з Західної Лемківщини.

У 1945 р. переселений в Україну до м. Монастириська на Тернопільщині, а згодом переїхав до Львова.

Добре володіє технікою круглої різьби і барельєфу. Вирізняється композиції «Гуралі» (1947—1957). На початку 50-х років створив скульптурні мініатюри «Шахтар», «Лемко», гоголівські типи «Ноздрьов», «Коробочка», «Плюшкін», погруддя Тараса Шевченка.

У чотирифігурній групі «Музиканти» (1969) та групі «Чабани» виявив неабиякі композиційні здібності в розміщенні фігур у просторі, їх пластичному поєднанні. В скульптурі «Кошикар» втілює образ людини, яка займається улюбленою працею. Навчає мистецтва різьби молоде покоління земляків.

Одрехівський Маркіян (25 січня 1920, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 1978, м. Трускавець Львівської обл.) — народний різьбяр по дереву з Лемківщини.

З дитинства перебував у наймах у сусідньому с. Балутянці. Пастухом учився різьбити, в чому йому допомагали сільські різьбярі, зокрема Іван Кищак. Особливо добре засвоїв техніку плоскорізьби. Його декоративні тарілки мали добрий попит у розміщених поблизу курортів.

Зумів налагодити контакти з музеями Польщі та суверенними крамницями Кракова, куди за неопану плату відсилав свою продукцію. Радо допомагав селянам у реалізації їхніх виробів.

У кінці 1944 р. виселений в Одеську область, але незабаром переїхав у с. Росохватець на Тернопільщині. У 1950 р. з сім'єю переїхав до м. Трускавця на Львівщині, влаштувавшись різьбярем у місцевій артілі та сім'ю.

Красівський Іван (21 серпня 1921, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 13 квітня 1989, м. Трускавець Львівської обл.) — талановитий майстер різьблення по дереву.

Початкову освіту здобув у сусідньому селі Балутянці, майстерності різьблення навчився від батька і односельчан (зокрема від Михайла Орисника).

У 1945 р. виселений в Україну (м. Тербовля на Тернопільщині), у 1950 р. переїхав до м. Трускавця на Львівщині, де продовжував удосконалювати майстерність. Виготовляв прикрашені рельєфним рослинним орнаментом глибокомистецькі тематичні тарілки, декоративні панно. Автор численних невеликих скульптурних творів з дерева (побутові сцени з життя лемків), прекрасних орлів, фігурок різних тварин. Для республіканської виставки народного мистецтва у 1949 р. створив барельєфи «Материнство», «Юний жовнір з прапором» та інші. Окремі твори присвятив персонажам творів Т. Шевченка та І. Франка. Ряд його творів прикрашають експозиції музеїв Києва, Львова, Дрогобича.

Бенч Василь (15 жовтня 1922, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП) — народний різьбяр по дереву.

Початкову школу закінчив у с. Балутянці. Змалку різьбив фігурки гірських орлів, навчаючись цього мистецтва у досвідченого різьбярів Михайла Орисника.

У 1945 р. виселений в Україну. Основні твори — скульптури малих форм «Мати доню колисала» (1947), «На верхівні» (1957), «Юні друзі пернатих», «Вівчар», «Хлопець з віцею» (1959), «Катерина» (1964), «Український танець» (1968), «Туристи» (1970), «Козаки в турецькій неволі» (1972), «Лісоруби» (1975) та інші. Брав участь у багатьох республіканських і обласних художніх виставках. Член Спілки художників України. Твори зберігаються у музеях Києва, Львова і інших міст України.

Мешкає у м. Трускавець на Львівщині.

Орисик Андрій (9 травня 1922, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 16 березня 1998, м. Трускавець Львівської обл.) — майстер художнього різьблення по дереву, член Спілки художників України, син митця

Орисик Андрій

Михайла Орисика. Мистецтва різьби навчився від батька.

У 1945 р. переселений в Україну (с. Гутисько обл. Бережан на Тернопільщині). Згодом переїхав до м. Трускавця на Львівщині. Вирізував великих орлів, від батька перейняв вирізання «Араба на верблюді», оленів. Також творив невеликі скульптури — фігурки людей, домашні і диких тварин. Основні твори: «Телятниця» (1956), «Дикий кабан» (1957), «Ведмідь-пасічник» (1969), скульптурна композиція «Визволення» (1975 — Музей лемківської культури в с. Зиндранова, РП). Автор вдалих композицій до творів Т. Шевченка («Катерина», «На панцині», «Козаки в турецькій неволі» та ін.).

Брав участь у багатьох художніх виставках. Твори зберігаються в музеях Києва, Львова, у приватних колекціях.

Шалайда Василь (21 березня 1922, с. Балутянка Сянського пов., теп. РП — 21 червня 1978, м. Одеса) — лемківський різьбяр.

У 1943 р. закінчив Торговельну школу в Сяноці. Змалку опанував тонкощі мистецтва різьби по дереву. У 1945 р. переселений в Україну. Певний час працював викладачем Одеської архітектурно-художньої шко-

ли. Понад 25 років трудився у виробничому комбінаті Одеського художнього фонду.

У 40-х рр. спеціалізувався в ділянці традиційної лемківської народної плоскої різьби (таці, тарілки, попілнички). Свої вироби творив у вигляді різноманітних переплетень стилізованих листків дуба, явора, клена, винограду, а також польових квітів, троянд та плодів винограду (напр., «Квіти Т. Шевченкові»).

У 50-х рр. розширив тематику виробів. Поряд із традиційною плоскою різьбою засвоїв техніку круглої різьби. Його вироби «Материнство», «Лисичка з півнем», «Олень», «Кінь», «Зубр» та інші позначені творчою винахідливістю, оригінальністю, тонкою технікою виконання. Незаперечною вдачею автора є вміння наділити персонажів своїх творів особливою динамікою руху, що робить їх «живими», вдало підкреслює захоплюючу мить події.

Помітним успіхом у творчості митця було засвоєння техніки скульптурного портрета. Його «Тарас Шевченко» (1964), «Рибак» (1968), «Леся Українка» (1976) та інші — це високохудожні твори, виконані на рівні скульптора-професіонала. Митець захоплювався також монументально-декоратив-

Шалайда Василь

ною різьбою (панно «Артек», стендлія павільйону «Дари моря», фігури тварин для каруселі в Одеському парку відпочинку ім. Т. Шевченка).

Твори В. Шалайди експонувалися на все-союзних виставках у Москві (1951, 1961), республіканських у Києві (1954, 1957, 1964) та обласних в Одесі. За успіхи в ділянці народного мистецтва був нагороджений кількома Почесними грамотами, Дипломами.

Величко Осип (8 січня 1922, с. Вязівниця біля Ярославла, тепер РП) — народний різьбяр, педагог. Його дитинство і юність минули в селі Боську Сянського повіту на Лемківщині, куди переведено його батька парохом. Неповну середню школу закінчив у Сяноці, де його вчителем був Л. Гец. У 1936—1939 рр. навчався в Українській гімназії в Перемишлі. Тут його вчительською малювання була Олена Кульчицька. В 1940—1943 рр. навчався в Українській учительській семінарії в Криничі, де познайомився з творчістю маляра Никифора Дровняка. Тоді значно вдосконалив техніку малювання та почав різьбити по дереву.

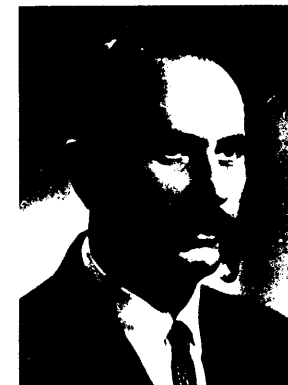
У 1945 р. виселений до Бережан на Тернопільщині, де продовжив улюблені заняття — малювання і різьблення. У 1949 р. переїхав до м. Стрия на Львівщині. Працював учителем виробничих класів (різьба по де-

реву) середньої школи та різьбярем сувенірного цеху.

Роки пошуку нових форм у творчості дали багатий мистецький урожай. Власний оригінальний стиль найкраще проявив у контурній та сухій різьбі. Засобом цієї техніки, а також техніки плоскої різьби на лакованій поверхні створив галерею портретів київських та галицько-волинських князів, українських гетьманів, видатних борців за волю України, класиків української літератури, митців, науковців.

Особливо захоплює О. Величка рідна йому лемківська тематика. Це карпатські студиї, портрети. Серед історичних портретів — «Андрій Савка» — ватажок лемківських збітників XVII ст. Цікаві портрети письменників-лемків Володимира Хиліяка, Григорія Гануляка, маляра Никифора Дровняка, історика Івана Красовського та ін. Талант О. Величка, що викристалізувався на традиціях лемківського народного мистецтва, щедро розвіїв, збагатився новою тематикою, різноманітністю форми. У 1972—1997 рр. митець організував 12 персональних виставок у Стрию, Львові, Дрогобичі, Самборі, Бережанах, Сколе.

О. Величко бере активну участь у громадській праці. Від 1960 р. він є членом літературно-мистецького об'єднання «Хвилі Стрия», від 1966 р. член Художнього фонду,

Величко Осип

член товариств «Просвіта», «Лемківщина». У 1991 р. був одним із організаторів I-го Конгресу вихованців Української учительської семінарії в Криниці. Він — автор великої за обсягом хроніки-альбома «Українська учительська семінарія в Криниці».

Стецяк Михайло (30 червня 1925, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП) — талановитий народний різьбяр. Різби навчився від батька шестирічним хлопцем. Спочатку вирізав традиційні тарілки, попільнички, орлів.

У 1945 р. переселений в Україну (с. Гутисько на Тернопільщині). У 1954—1974 рр. жив у Гаграх (Грузія), згодом повернувся у м. Трукавець на Львівщині.

Найхарактерніші його твори — «Дикі кози», «Доярка», «Лемки», «Олені», «Ведмідь», «Боротьба людини з тигром», «Мавочка» і багато інших. Продовжує свої сили як у традиційній лемківській різьбі, так і в створенні побутових картин з життям краян, створює образи персонажів українських народних казок. Брав участь у численних художніх виставках в Україні та за її межами.

Навчив майстерності різьби по дереву синів Івана (покійний) та Кузьму.

Бердаль Іван (15 березня 1928, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП — 20 травня 1986, Трукавець Львівської обл.) — талановитий різьбяр по дереву.

Походив з родини різьбяр, різьбити навчився від батька Григорія. Першими його виробами були орли, лисиці, серни, зайці, олені.

У 1945 р. виселений в Україну. Певний час жив у селі Гутисько поблизу м. Березань, згодом переїхав до Трукавця. Свої виробы реалізував через цех, створений у 1952 р. В. Паньківим при Львівському відділенні Спілки художників України.

Непересічний талант митця розкрився у створенні скульптур малих форм, зокрема таких як «Підпільна рада на Лемківщині» (з історії визвольних змагань), «Карпатська садиба», «Лісоруби» (1960), «Ранок у лемків-

Бердаль Іван

ській хаті» (експонується в Лемківському музеї Львівського скансену), «Збір металобрухту» (1968), «Серни» (1980) та інші. За мотивами лемківської народної казки створив скульптурну групу «Гномики».

Твори І. Бердаля — цінні перлини в мистецтві лемків, мистецтві українського народу.

Кищак Степан (12 січня 1928, с. Балутянка Сянницького повіту, теп. РП) — педагог, народний різьбяр, громадський діяч.

У 1945 р. переселений в Україну. Закінчив Бережанську педшколу і вступив у Львівський університет на англійську філологію (закінчив заочно у 1952 р.). Працював учителем англійської мови в Жовкві. У 1952—1988 рр. викладав англійську мову у Львівському політехнічному інституті. Має кілька друкованих праць, статей. Друкується в тижневикі «Наше слово» (Варшава), журналі «Лемківщина» (США).

Значних успіхів досяг на ниві народного різьблення. Від 1962 р. є членом Спілки художників України, учасник ряду художніх виставок.

Найважливіші його твори: «Жінка з яблуками» (1954), «Цапники» (1956), «Гніздо яструба» (1957), «Малий Шевченко з чумаками» (1964), «Ведмідь-рибалка» (1957), «Лісова казка в дереві» (1977) та інші. На міжобласній виставі у 1979 р. експонувалася його дерев'яна скульптура «Сільський

Кищак Степан

наймит». Є майстром також плоскої різьби (тарелі, таці, попільнички).

С. Кищак — громадський діяч. Багато зусиль віддає справі росту майстерності народної хорошої капели «Лемковина». Обраний членом правління Товариства «Лемківщина».

Живе і творить у Львові.

Сухорський Андрій (21 серпня 1929, с. Вілька Сянницького повіту, теп. РП) — найталановитіший лемківський різьбяр по дереву другої половини ХХ ст., громадський діяч, член Спілки художників.

У 1945 р. з родиною виселений в Україну (с. Почмайстрівка Підгаєцького району на Тернопільщині). З 1948 р. живе у Львові. Працював в Художньому фонді. Вже ранні роботи (до 1949) «Орел», «Коваль», «Верблюд», «Дід і собака» були високо оцінені. Після 1949 р. створив композиції «Бідняк з плугом», «Повернення з війни», «Лемко», «Лемківські музики», «Прикордонники» і ряд інших.

Багата тематично його Шевченкіана, яку започаткував твором «Мені тринадцятий минало» (1951) і повторив у кількох варіантах. У 1956—64 рр. створив «Наймичку», «Малого Тараса», «Гайдамаків», «Ой три шляхи широкі», «Перебендо». До 170-річного ювілею Т. Шевченка (1984) створив кілька скульптурних портретів Шевченка, два ва-

Сухорський Андрій

ріанти «Кобзаря» та інші виробы з персонажами його творів. Разом із сином Богданом — теж талановитим різьбярером — створив кілька високохудожніх виробів до 175-річчя від дня народження Т. Шевченка (1989).

Заслужене визнання митцеві принесли твори з лемківської тематики, які сміливо можна трактувати творами професійного мистецтва. Це «Лемко-вівчар», «Лемко-різьбяр», «Лемко в чугані», «Лемко веде дрова» та інші. Віртуозна багатофігурна композиція «Переселення» (1985, Музей українського народного декоративного мистецтва, Київ). Понад сто найкращих його творів представлені в експозиціях музеїв Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Львова та інших міст.

А. Сухорський — активний громадський діяч, член правління Фонду дослідження Лемківщини у Львові, заступник голови Комітету Лемківської церкви Володимира і Ольги в Шевченківському гаю. Професійними митцями-скульпторами є сини Сухорського — Володимир (8.VIII.1957, Львів) і Андрій (2.VIII.1960, Львів), обидва члени Спілки художників України (з 1989). Вони автори багатьох скульптурних творів з дерева та інших матеріалів.

Окрім творів брати Сухорські виконали спільно: це багатофігурний комплекс «Захар Беркут» (1986), проект пам'ятника князю Данилу Галицькому (1987), проект па-

м'ятника Тарасові Шевченкові у Львові (1988). У 1994 р. у Львові відкрито пам'ятник Т. Шевченкові авторства братів Сухорських (у 1996 р. завершено всі додаткові роботи).

Брати Сухорські живуть і творять у Львові.

Красівський Андрій (29 лютого 1934, с. Вілька Сяніцького повіту, теп. РП) — народний лемківський різьбяр.

У 1945 р. виселений в Україну на Тернопільщину. У 1953 р. закінчив Яворівську художню професійно-технічну школу. Спочатку вирізав орлів, згодом сробував сили в тематично-скульптурній різьбі. Від початку 60-х років брав участь у республіканських і обласних художніх виставках.

Його основні твори — тваринний світ Карпат, картинки з життя лемків. До свята народження І. Франка створив такі вироби: «Коли ще звірі говорили», «Лисиця і заць», «Битий небитого везе», «Лисиця і журавель». На виставках 70-х рр. експонувалися «Месниця», «Косар», «Прикордонник», «Геолог», «Медицина сестра» та інші. У 90-х роках головну увагу присвятив ідеї створення представників тваринного світу («Кінь», «Ведмідь», «Орел», «Зубр», «Олень», «Козел»), а також тематичним творам — «Мишливець», «Лісоруб».

Живе у Трускавці на Львівщині.

Долинський Микола (19 грудня 1937, с. Балутянка Сяніцького повіту, тепер РП) — народний різьбяр.

У 1945 р. переселений в Україну у с. Гутисько Бережанського району Тернопільської області. Тут закінчив початкову школу, а середню в сусідньому с. Мечнишові. Різьбити почав з малку, спочатку вирізлював сувенірні лемківські хатинки. Але його улюбленою ділянкою була кругла різьба, якої він навчився від Михайла Стецяка та братів Андрія і Степана Орисиків — різьбярів з сусіднього села Вілька.

У 1956 р. приїхав до Львова і як надзвичайно здібний митець був прийнятий членом Спілки художників України. Уже наступно-

го року на республіканській виставці (Київ, 1957) його вироби «Олені», «Орел зі здобиччю», «Іжак та гадука», «Коза з козенятами» здобули високу оцінку. У 1960 р. на республіканській виставці експонувався його твір «Бій дикою кабана з вовками». Надзвичайно цікаві глибокозмистові його твори експонувались на виставці до 100-річчя смерті Т. Шевченка («Наука у дяка», 1961) та на виставці до 150-річчя від дня народження Шевченка («В бур'янах», 1964).

На жаль, надалі талановитий митець не зміг розвивати свого таланту. Важка хвороба прикувала його до ліжка.

Пецух Григорій (23 січня 1923, с. Фльоринка теп. РП) — визначний різьбяр і скульптор-лемко в Польщі.

Закінчив Закопанську різьбярську школу, а потім Варшавську академію мистецтв. Джерелом його натхнення стали народні традиції, природа рідної Лемківщини. Під впливом народних традицій створені «Лемко» і «Лемкиня» (плоска різьба, дерево). Риси лемка вдало виражені у скульптурі «Лемко» (1960). Традиції лемківського народного мистецтва використані також у композиції «Життя». Твір «Материнство» створений на основі давнього лемківського малярства.

Г. Пецух продовжує пошуки нових форм, нових засобів мистецького вираження. Сво-

Пецух Григорій

ім виробам надає глибокого змісту, вміє завжди підкреслити провідні елементи форми. Вміло використовує властивості дерева. Наприклад, у творі «Птах» виразно використана природна краса матеріалу. Довго-рочні нашурування акації автор вдало використав для імітації пташиного пір'я.

У 1963 р. в с. Устя Горлицьке (раніше Устя Руське) відкрито пам'ятник партизанам — борцям проти німецького фашизму. Проект пам'ятника авторства Г. Пецуха.

Твори, виконані у 1966—1968 рр., присвячені переважно темі природи, зокрема Карпат. Це скульптура «Пробудження», «Полонина», «Слідами природи» та інші пізніші твори, які відображають чари Карпат.

Митець — учасник численних персональних і колективних виставок у Польщі та за її межами. У 1993 р. його твори виставлялися у Львові. Живе і творить в Закопаному.

Феленчак Степан (1827, с. Бортне Горлицького пов. теп. РП — 30 травня 1903, там же) — майстер художньої обробки каменю, столяр, коваль.

До 1859 р. працював у спілці «Під явором», якою керував Василь Підберезняк. Входили до спілки Яків Лоханч, Михайло Феленчак. Видобували камінь на Магуричу, з якого виготовляли млинські камені, жорна. У 1859 р. виключений зі спілки, створив власне об'єднання в складі Данька Феленчача, Олексія Дутканича, Михайла Підберезняка. Об'єднання працювало до Першої світової війни під керівництвом Івана Феленчача (син). Надалі традицію продовжував його внук Михайло Феленчак (1883—1941), на якому закінчилися каменярьські традиції цієї родини Феленчаків.

Дутканич Іван (1845, с. Бортне Горлицького повіту, теп. РП — 31 березня 1913, там же) — майстер художньої різьби по каменю.

Господарював на 12 моргах (7 га) ріллі та займався каменярьством, головним чином творчим. Належав до найстарішої спілки на Мохнатому разом з Матвієм Циркотом (пом. 1914) і Василем Грацонем (1858—1930).

Об'єднання працювало понад 40 літ, виготовляючи придорожні хрести і надмогильні пам'ятники та каплички. Виготовляв зрідка також жорніні камені. У 1913 р. рятуючи судиську дитину з пожежі, помер від опіків.

У с. Бортному розповідають, що Дутканича поховано у вирізьбленому ним кам'яному саркофазі, який на цвинтар тягнули три пари волів. Це відповідає дійсності, бо у 1983 р. на Мохнатому знайдено ще один саркофаг, зроблений Дутканичем. Але через щільну у бічній стіnce майстер покинув його і виготовив інший, в якому був похований.

Грацонь Василь (9 січня 1858, с. Бортне Горлицького пов. теп. РП — 10 березня 1930, там же) — майстер художньої різьби по каменю.

Крім землеробства, займався художнім різьбленням по каменю. Працював на Мохнатому разом з І. Дутканичем, М. Циркотом. У тому об'єднанні від 1900 р. почав різьбити напівпластичні рельєфи Розп'ятого Христа, яких немало збереглося на Лемківщині.

Гнатович Іван (1886, с. Бортне Горлицького пов. теп. РП — після Першої світової війни, там же) — талановитий майстер різьблення по каменю.

В опінії мешканців села Бортне І. Гнатович був людиною винятково здібною. У 1910 р., захоплений різьбярською діяльністю Андрія Собина (нар. 12 грудня 1887), вирішив виготовити з піщаника повнопластичну фігуру Матері Божої з дитям. Вийшло непорозуміння з о. Володимиром Калужнянським, який не захотів освятити фігуру, вказавши на окремі недоробки. Гнатович звернувся до відомого митця каменярьства Ямера в Лужині, який у 1911 р. поправив різьбу, що повернулась до Бортного і поставлена у 1928 р. біля церкви. Це був останній твір у камені Івана Гнатовича.

Козак Іван (6 березня 1894, с. Бортне Горлицького пов. теп. РП — 1933, там же) — майстер обробки каменю.

Крім рільництва, займався каменярством в об'єднанні Семена Феленчака. Виготовляв камені для млинів і жорна, а також хрести, до яких інші каменярі доробляли різьблені візерунки (брати Граціоні, Стефан Феленчак).

Його пам'ятник встановлено на цвинтарі у Бортному.

Хомкович Гриць (24 лютого 1898, с. Перегонина Горлицького пов. теп. РП — 1979, зах. землі Польщі) — майстер різьби по каменю. Господарював у с. Бортному, де оженився з дочкою Івана Граціоні.

У 1925 р. вступив до спілки Семена Феленчака. Близько 1930 р. повернувся до с. Перегонина і тут створив спілку з Дмитром Копчем, Йосифом Тарбаєм і Михайлом Хомковичем. Спілка видобувала камінь на Корнутах, виготовляла камені для млинів і жорна. У 1936 р. в каменоломні зламав ногу, відтоді не займався каменярством.

Феленчак Степан (21 січня 1900, с. Бортне Горлицького пов. теп. РП) — майстер каменярства.

Внук Степана Феленчака (1827—1903). До 1960 р. займався каменярством у Бортному. Після Першої світової війни почав працювати з Федором Феленчаком у об'єднанні Семена Феленчака разом з Федором Дутканичем, Іваном Козаком, Грицем Хомковичем.

МУЗИКА І СПІВОЧЕ МИСТЕЦТВО

Бортнянський Дмитро (прибл. 28 жовтня 1751, м. Глухів, тепер Сумська обл. — 10 жовтня 1825, Петербург) — видатний композитор, співак лемківського походження.

Предки Дмитра — заможні господарі у с. Бортне Біцького староства, теп. РП. Дід композитора був сільським солтисом, але через різні тогочасні розрухи його син (батько Дмитра) у 40-х рр. XVIII ст. подався на Україну, до м. Глухова.

Виятково здібний, з чудовим голосом його син Дмитро уже в сім років (1758) був

У 1928 р. заснував власну спілку, видобуваючи піщаник на Мохнатову. До її складу увійшли Андрій та Іван Граціоні. Спілка виготовляла хрести і надмогильні пам'ятники. У Бортному стоїть його пам'ятник на могилі Ф. Феленчака (1865—1926).

Під час окупації вивезений до Освенціма. Восени 1945 р. повернувся до Бортного. І хоч родина виселена в Україну, він залишився у Бортному. У 1947 р. депортований на західні землі Польщі, а в 1959 р. повернувся у рідне село. Завдяки йому зібрано багато матеріалів, що стосуються історії каменярства в с. Бортному.

Тарбай Йосиф (6 січня 1904, с. Бодаки Горлицького пов. теп. РП — 23 липня 1964, там же) — найкращий різьбяр по каменю серед лемківських каменярів.

Каменярство було єдиним джерелом його існування, тому надавав йому великої ваги. Близько 1930 р. став членом спілки Гриця Хомковича.

Після трагічного випадку з Хомковичем і розпаду спілки створив велику каменярську майстерню у Бодаках, до якої набирив (залежно від замовлень) каменярів з Бодаків і Перегонини.

Завдяки старанням і належній відповідальності за якість мав постійно багато замовлень по каменю для млинів і жорна, а також хрести і єврейські надгробки.

прийнятий півчим до Петербурзької придворної капели. Він одночасно виступав у театрі в жіночій партії Альцести. Також успішно вивчав французьку, італійську та німецьку мови.

У 1769 р. поїхав до Італії для закінчення музичної освіти, студював у Болонській, Римській та Неаполітанській академіях. Написав там опери «Креонт» (1776), «Амад» (1778), «Квінт Фабій» (1779), а також ряд симфоній, сонат. У творах використав вітчизняну музичну культуру.

Бортнянський Дмитро

Повернувшись у 1779 р. до Петербурга, продовжував писати музичні твори для придворного хору. З 1784 р. призначений капельмейстером і композитором при царському дворі. Тоді створив опери «Свято сен'йора», «Сокил» (1786), «Син-суперник» (1787) та ряд камерно-інструментальних творів. Залишив понад 100 творів духовної музики, його хоровий стиль відзначається урочистістю, піднесеністю з використанням мотивів української і російської пісенності.

Твір Д. Бортнянського «Херувимська-7» увійшов до золотого фонду світової хорової літератури. У 1804 р. композитор був обраний почесним членом Петербурзької академії мистецтв.

Бортнянський близький нам не лише як лемко за походженням, а й як провідний музичний діяч свого часу, який благотворно вплинув на творчість наступних поколінь композиторів. Його твори — кращі досягнення музичної культури світу.

Вербицький Михайло (1815, Улюч Сяницького повіту, теп. РП — 7 грудня 1870, с. Млини, тепер РП) — український композитор, хоровий диригент і музичний діяч.

Найвлучнішу характеристику його творчості дав відомий композитор С. Людкевич: «М. Вербицький — це перший піонер української музики в Галицькій Україні, най-

Вербицький Михайло

більший після Бортнянського духовний, хоровий композитор, перший наш симфонік, перший галицький плідний оперист і останній композитор-гітарист. З його особою зв'язаний символ нашого національного відродження в Галичині».

Закінчив українську музичну школу в Перемишлі, потім Львівську духовну семінарію (з якої кілька разів його виключали за прогресивні погляди). Від 1852 р. до кінця життя був священником у с. Млини.

Велику частину життя присвятив музиці, як талановитий композитор, співак і диригент хору, гітарист, автор підручника з теорії музики. Після відкриття у Львові музично-драматичного театру (1864) написав для нього багато партитур з хорами, сольними піснями. Окрема ділянка діяльності композитора — його музика до театральних п'єс — «Панщина» Желехівського, «Підгоряни» і «Сільські пленіпотенти» І. Гушалеви-ча та ін. Писав хорові, вокальні (соло), інструментальні твори та музику. Серед творів для чоловічого та мішаного складу вирізняються «Заповіт» на слова Т. Шевченка, «Поклін» на слова Ю. Федьковича, «Жовнір» на текст І. Гушалеви-ча. Він — автор музики українського національного гімну «Ще не вмерла Україна» (1863). Про заслуги Вербицького писав Львівський часопис «Основа»: «Не жахався праці, хоч

Русь не була в силі нагороджувати йому всі труди. Зате слава і пам'ять про нього, як Нестора музики руської в Галичині, останеться на все в груді кожного патріота».

Менцинський Модест (29 квітня 1875, с. Новосілки Перемиського повіту, тепер Великі Новосілки Мостиського р-ну Львівської обл. — 11 грудня, 1935, Стокгольм) — український оперний співак.

Батько Модеста, священник, був одним з перших пропагандистів творчості Т. Шевченка в Галичині. Походив з старовинного лемківського роду з села Мацина. У 1873 р. переїхав до Новосілок. Антін Менцинський, стрий Модестового батька, мешкав у с. Пельня на Лемківщині. У своєму «Родоводі» з 1877 р. доводив, що прізвище Менцинський походить від назви села Мацина Велика на Лемківщині. Раніше звучало як Мацинський, але польські службовці в адміністративних документах назвали село Менціна, а Мацинського — Менцинський.

Ім'я Модеста Менцинського — одного з найбільших співаків світу — стоїть поряд із іменами таких діячів оперного мистецтва, як Баттістіні, Мишуга, Карузо, Тітта Руффо, Шаляпіні. Своім голосом і грою він захопив слухачів у численних класичних операх і перш за все в музичних драмах Річарда Вагнера. Був також неперевершеним виконавцем творів М. Лисенка та українських народних пісень, які пропагував серед народів Європи. Мистецтво Менцинського — рідкісне явище у світі культури, невичерпне джерело краси і думки, натхнення і благородства.

Турковський Орест (18 квітня 1896, с. Вороблик Королівський, теп. РП — 28 лютого, 1973, Ньюарк, США) — композитор, професор на еміграції. Брат Г. Турковського.

Змалку під впливом матері полюбив музику і вчився грати на скрипці. Десятирічним хлопцем створив дитячий оркестр із ровесників. Сам грав на першій скрипці.

У 1913 р. виїхав у США до родини Івана Копчака, де продовжував студії гри на скрипці та інших інструментах. У 1917 р. переїхав

до Нью-Йорка, вступивши у музичну школу «Музик оф Арт». Після студій брав участь у концертах. Одна з газет писала, що О. Турковський «славний і дуже рідкісний скрипаль сучасності». Надзвичайно тонко виконував Ave Maria, Шуберта, Паганіні та ін.

У 1921 р. відкрив музичну школу в Нью-Йорку Н. Дж. і керував нею 25 років. З його школи вийшли вельми талановиті музиканти, серед яких Анна Росса, Йосиф Снігур та інші. На пропозицію одного з керівників «Лемко-Союзу», редактора «Карпатської Русі» М. Цисляка награв 16 платівок з лемківськими піснями. Написав п'ять альбомів лемківських пісень. Багато розпочатої праці не встиг завершити.

Турковський Григорій (1902, с. Вороблик Королівський на Сянїччині, теп. РП — 1944, там же) — диригент і композитор, професор музики.

Напередодні Першої світової війни виїхав до Києва, де студіював музику, а продовжив навчання у Львівській вищій музичній школі (консерваторії). Працював професором (викладачем) музики у тій же школі, де серед його учнів був відомий український композитор Євген Козак. Згодом викладав основи музики в Катовіцах (теп. РП). Кілька років приїжджав з концертами, як диригент музичного ансамблю в складі 80-и музикантів, до Риманова-Здрою та Іванича.

На початку Другої світової війни повернувся до рідного села, де раптово помер.

Макара (Гойсак) Марія (2 лютого 1900, с. Висова Горлицького пов., теп. РП — 12 квітня 1993, там же) — народна співачка, виконавчиня різних жанрів лемківських пісень.

Від бабусі перейняла любов до народної творчості. Першим її вчителем у цій ділянці був відомий педагог Марко Гіжа.

У 1918 р. вийшла заміж за Степана Макару. Чоловік закінчив у Львові торговельні курси (1926), заснував крамнищу «Єдність». Сім'я брала активну участь у діяльності чи-

тальні «Просвіта», що її заснував М. Гіжа, згодом у сільському хорі та драмгуртку, заснованих Орестом Гіжею.

У 1945 р. батько Марії переселився в Україну, а сама Марія у 1947 р. була інтернована на західні землі Польщі. Згодом повернулася у рідну Висову.

Ще в 1912 р. у Марії Гойсак (Макари) записував пісні академік Філарет Колесса для збірника, який вийшов у Львові в 1929 р. Пізніше (1940—1943) записував пісні О. Гіжа («Українські народні пісні Лемківщини», Київ, 1972). Також від М. Макари записували лемківські пісні Микола Мушинка, Роман Рейнфусс, Ярослав Полянський.

Драган Анна (дівоче прізвище Бодак. 3 березня, 1903, м. Піттсбург, США — 8 грудня, 1986, м. Борислав Львів. обл.) — народна співачка.

У 1911 р. родина повернулася на Лемківщину до с. Розділля біля Горлиць (РП). Під час Першої світової війни сім'я інтернована до Києва, потім Ростова (1915—1921).

Співала змалку. Дорослою була першою співачкою на вечорницях, народних фестивалях, у гуртках художньої самодіяльності. Постійно виконувала роль свашки на весіллях. Особливо розвинула свій талант народної співачки після повернення з Росії, де навчилася російських і українських пісень.

У 1945 р. переселилася на Україну до м. Борислава (Львівщина). Дуже переживала з того приводу, що лемки на Україні почали втрачати свої етнографічні особливості, стали забувати лемківські пісні, весільні традиції.

У 1970 р. фольклорист М. Дзіндзьов записав від неї низку текстів весільних пісень для праці «В Розділлі на весіллях». Потім ці записи доповнив Я. Бодак. Всього від Драган записано понад 600 пісень, в основному лемківських (весільних — 249, балад — 32, парубоцьких — 35, ліричних — 107, авторських — 6 та інших), що мають велику цінність як джерело пісенного мистецтва лемків.

Цимбора Юрій (6 червня 1919, м. Свидник, Словаччина — 2 жовтня 1989, там же)

— хормейстер, диригент, драматург, композитор).

Закінчив учительську семінарію в Пряшеві (1938) та спеціальні курси з хорового співу та диригування у Братиславі (1955). Учителював у гімназіях у Свиднику, Гуменному, Пряшеві. У Піддуклянському українському народному ансамблі працював хормейстером, диригентом, художнім керівником та драматургом.

Написав та опрацював десятки пісень і танців. Упорядник і співавтор багатьох збірників народних лемківських пісень обох схилів Західних Карпат для дитячого, мішаного, жіночого хорів.

Співавтор видання «Українські народні пісні Пряшівського краю» (ч. 1, 1958), автор публікацій «Українські народні пісні Східної Галичини» (ч. 2, 1963), «Заспіваймо собі двома голосами» (1974). Його обробки народних лемківських пісень публікувалися в «Репертуарних збірниках», записані на грамплатівки. Загалом йому належить понад 300 обробок народних пісень південної Лемківщини.

Вороняк Микола (27 грудня 1923, с. Ванівка, тепер «Węglówka» Короснянського пов. РП — 23 червня 1974, Тернопіль) — диригент, художній керівник, хормейстер.

Ще малим хлопцем змайстрував «гушлі» (скрипку) з дощечок, гарно співав, навчав співати ровесників. Перед війною закінчив у Коросні гімназію.

У 1945 р. виселений в Україну (с. Ягольниця на Тернопільщині). Уже в 1945—1946 рр. керував хором місцевої середньої школи, який на Республіканській олімпіаді в 1946 р. здобув друге місце. Хор виконував численні лемківські пісні.

З 1947 р. навчався у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка на диригентському факультеті. Після закінчення навчання (1952) створив у Тернополі хорову капелу, якій було присвоєно звання народної, був її диригентом. Останні десять років (1964—1974) після ампутації ноги працював художнім керівником Тернопільської філармонії.

Крім основної праці, постійно консульгував відому капелу бандуристів у Струсові, очолював обласне об'єднання самодіяльних композиторів. М. Вороняку належить велика заслуга в справі розвитку і популяризації скарбів пісенної та музичної культури лемків.

Майчик Іван (26 грудня 1927, с. Одрехова Сянницького повіту, теп. РП) — композитор і диригент.

У 1946 р. переселений в Україну. В 1950 р. вступив до Тернопільської музичної школи, у 1956 р. — до Львівської консерваторії ім. М. Лисенка на диригентський факультет. Одночасно працював у радіокомітеті, організував фольклорні експедиції; при музредакції Львівського радіо створив аматорський хор, цикл радіопередач «З історії народних пісень».

У 1967 р. видав першу збірку народних творів «Співаночки мої», потім «Лемківські народні пісні в обробці Б. Дрималика» (1970), вийшли статті про С. Крушельницьку, А. Кос-Анатольського та ін., хоріві твори на слова В. Стельмаха, Б.-І. Антонича, М. Петренка. Упорядник збірників «Народні пісні з репертуару С. Крушельницької» (1971), «Народні пісні з репертуару П. Кармалюка» (1976), збірка «Пісні і балади с. Ільник Турківського району» (1981), «Українські народні пісні з репертуару О. Врабеля» (1982), «Хорові твори на слова українських поетів» (1989), «Хорові твори на слова Б.-І. Антонича» (1989) та інші.

Байко, сестри: **Даниїла** (30 серпня 1929, с. Яблонниця поблизу Коросна, теп. РП), **Марія** (11 березня, 1931, там же), **Ніна** (25 серпня, 1933, там же) — заслужені артистки України (1969), Лауреати Державної премії України ім. Т. Шевченка (1976), народні артистки України (1979), славні співачки, популяризатори пісенної творчості лемків.

У 1946—1948 рр. були учасниками обласних та республіканських олімпіад художньої самодіяльності. Закінчили Львівське музично-педагогічне училище (1952), Львівську консерваторію ім. М. Лисенка (1958).

Як тріо сестри Байко почали свої виступи з 1953 р. У 1956 р. — дипломантки Республіканського та Всесоюзного конкурсів, учасниці Декади українського мистецтва у Варшаві, Замості і Любліні (РП). За майстерне виконання народних лемківських пісень на VI Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Москві (1957) сестри Байко були нагороджені Золотою медаллю і дипломом I ступеня. Дуже успішно пройшли їх гастролі у ЧСФР, Німеччині, Бельгії, Канаді (1968), США (1974).

Тріо сестер Байко вирізняється високо-мистецькою манерою виконання музичних творів, самобутнім, лише їм властивим пісенним стилем. За їх участю створено потягу кінотричку «Сійся, родися, жито-пшениця». Основу репертуару тріо сестер Байко складають лемківські пісні, твори відомих українських композиторів С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, С. Козака, Я. Ярославенка, І. Майчика, Б. Дрималика та інших.

Байко, сестри

Сестри Байко — досвідчені педагоги. Байко Марія — професор Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, вихователь багатьох співаків та музикознавців, член правління Львівського товариства «Лемківщина» Байко Ніна — педагог і громадський діяч, активістка товариства «Лемківщина» в Києві; педагогом працює і Даниїла Байко.

Полянський Ярослав (15 серпня 1930, с. Поляни, Новосанчівського пов., теп. РП — 15 березня 1994, Варшава) — композитор і диригент, заслужений діяч культури Польщі (1967), член Спілки польських композиторів (1978).

У 1947 р. виселений з родиною на західні землі Польщі. У 1954 р. закінчив Педагогічний ліцей та одночасно музичну школу в Гожові. Від 1956 р., працюючи вчителем музики на Зеленогірщині, почав займатися творчою діяльністю як композитор-початківець. У 1961 р. вступив у Вищу музичну школу у Варшаві, закінчивши в 1966 р. відділ диригування.

Змалку захоплювався лемківськими народними піснями, записував їх, на основі власної збірки підготував магістерську працю, Обробки лемківських пісень друкувалися кілька років на лемківській сторінці «Нашого слова». Зібрав і записав мелодії понад трьох тисяч пісень, з них опублікував близько 800. Працював з різними хорами, а особливого успіху досягнув з колективом чоловічого хору УСКТ «Журавлі» (співкомпозитор хору) та колективом мішаного хору «Дума».

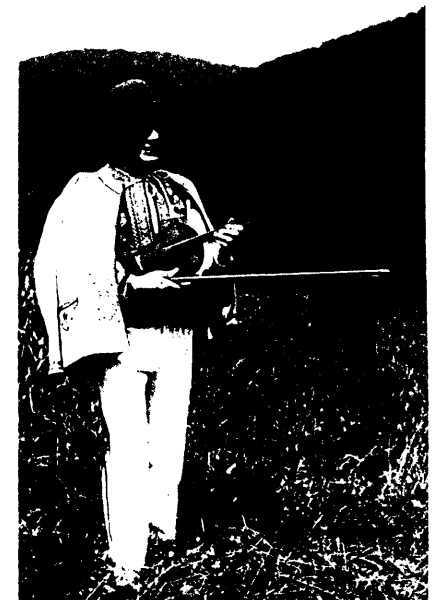
Скомпонував 15 вокальних музичних творів до текстів Є. Самохваленка, Б.-І. Антонича. Опрацював для мішаного і чоловічого хорів 55 українських народних пісень. Він співорганізатор шести українських фестивалів. У 1977 р. заснував український молодіжний хор у Варшаві, яким керував до кінця життя. Приїжджав з хором до Львова.

За досягнення у розвитку українського музичного мистецтва нагороджений Бронзовим Хрестом Заслуги, Срібним Хрестом Заслуги, Золотою відзнакою Польської спілки хорів і оркестрів.

Трохановський Ярослав (19 лютого 1940, с. Більцарева Новосандецького повіту, теп. РП) — диригент і музикант, сусільний діяч.

У 1947 р. примусово виселений на західні землі Польщі. Навчався (1955—1960) в Музичній школі в Легниці. До 1965 р. працював учителем гри на скрипці й акордеоні в музичній школі Ю. Зарембського і скрипалем симфонічного оркестру в Легниці. Був також членом українського місцевого хору при гуртку УСКТ. У 1965 р. заснував лемківський хоровий ансамбль у с. Лісець. За три роки існування хор виконав близько 30 концертів, взяв участь у I фестивалі УСКТ в Сяноці (1967).

У квітні 1968 р. повернувся на Лемківщину до села Білянка поблизу м. Горлиці, працював інструктором з музики. Відновив або наново створив співочі та музичні колективи у Білянці, Бортному, Зиндрановій, Полянах, Грабі, Ждині, Конечній, Ганчовій,

Трохановський Ярослав

Лосю, Сяноці. Але керувати гуртками в різних місцевостях одній людині було важко, тому вирішив створити один, більш численний, лемківський художній колектив, що його назвали «Лемковина» (жовтень, 1969). Члени колективу — молодь і старші люди з різних сіл Лемківщини. Перший концерт «Лемковини» відбувся 15 лютого 1970 р. в Ганчовій. Крім концертів, колектив узяв участь у воєводських оглядах художньої самодіяльності та IV і V фестивалях УСКТ у Варшаві.

Улітку 1983 р. взяв активну участь в організації першого фестивалю лемківської пісні, музики і танцю під назвою «Ватра», який відбувається щороку з участю «Лемковини». Ансамбль з успіхом провів у 1987 р. гастрольне турне у США і Канаді.

Я. Трохановський — автор запису слів і мелодій близько 300 народних пісень. Написав музику до слів І. Русенка «На Лемківщині», слова і музику до пісні «Молитва Володимира» на честь 1000-літнього ювілею хрещення Київської Русі. Окремі його записи лемківських пісень друкувалися в тижневику «Наше слово». Мріє підготувати до друку власну збірку народних пісень. Оволодів мистецтвом гри на кільканадцятьох музичних інструментах.

Мачошко Марія (30 березня 1940, с. Потічки Свидницького окр., Словаччина) — артистка, солістка Піддулянського українського національного ансамблю (ПУНА) в Пряшеві, заслужений працівник культури (з 1978).

Основну дев'ятирічну школу закінчила в Стропкові. В ПУНА з 1956, де від самого початку отримала визнання і популярність за спів. З особливою майстерністю виконує лемківські пісні. У репертуарі співачки кілька сотень народних пісень (українські, чеські, словацькі, польські) різних жанрів, серед яких домінують пісні українців-лемків. Своім голосом (альт) вміє передати найтонші нюанси народної мелодії.

З ПУНА перебувала на гастрольях у Європі, США і Канаді. У 1969 р. була гостем

Мачошко Марія

Лемко-Союзу в США та Товариства карпаторуських канадців.

На міжнародному фестивалі пісні у м. Картаго (Туніс, 1964) за лемківську пісню «Ей, придо нас, шугаю» здобула першу премію.

Тісно співпрацювала з чехословацьким оркестром народних інструментів Бренського радіо, з яким здійснила успішне турне по Голандії, Норвегії, Данії, Німеччині, США і Канаді. Співає також з іншими професійними оркестрами Словаччини.

Пісні у її виконанні записані на кілька грамплатівок, звучать на хвилях чеських, словацьких і закордонних радіостанцій, виступає по телебаченню. У кінофільмі «З хлопчика солдат» виконала головну роль матері (1975).

Зубанич Марія (28 липня 1949, смт Великий Березний Закарпатської обл.) — українська співачка, заслужена артистка України.

Після закінчення середньої школи успішно виступала в складі народного ансамблю пісні і танцю «Ужанська долина», а також вокально-естрадного колективу «Пісні Карпат».

Зубанич Марія

Після закінчення Ужгородського музичного училища вступила (1973) у Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка. Її вчителем була відома співачка, нині народна артистка України, професор Марія Байко. Успішно закінчивши консерваторію, працює солісткою Закарпатської обласної філармонії в Ужгороді.

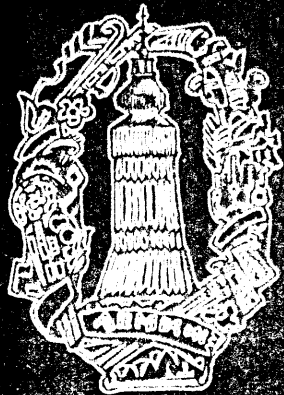
Кілька разів побувала на гастрольях у Канаді, США, Угорщині, Словаччині, Румунії. Основою її репертуару є лемківські пісні, а також загальноукраїнські, словацькі, білоруські, старовинні романси, твори сучасних композиторів, арії з опер.

За активну концертну діяльність їй присуджено обласну премію ім. Дмитра Вакарова, є лауреатом республіканських пісенних конкурсів.

**МІСЦЕ ЦЕРКОВНИХ ДІЯЧІВ
У КУЛЬТУРІ ЛЕМКІВЩИНИ**

**ЦЕРКВА
КУЛЬТУРА**

Церква на Лемківщині відіграла важливу роль у культурному і національному житті мешканців Західних Карпат.

Ще у часи Київської Русі в м. Сяноці існувала школа переписування церковних книг, цим займалися місцеві священики. З ініціативи церкви створювались школи іконопису, церковні братства, школи-дяківки.

Помітна заслуга в справі піднесення рівня церковного і культурного життя належала священикові **Іванові Прислопському** (перша половина XVIII ст.). Він уклав ряд пісеньників, переписував церковну літературу. Про нього схвально писав Іван Франко. Його правнук, також Іван Прислопський (1831—1909), — автор історичної праці «Сандецька Русь» та інших творів.

Велика заслуга перед церквою і культурою лемків перемиського єпископа **Йосифа Сембратовича** (1821—1896), галицького митрополита і Львівського архієпископа. Його братанець **Сильвестер Сембратович** — видатний церковний діяч, письменник, галицький митрополит і кардинал.

Заслужили визнання активні діячі на церковно-культурній ниві єпископ **Юліан Пелеш**, (1843—1896), о. **Василь Чернецький** (1837—1900), церковний діяч і письменник др. Микола Малиняк (1851—1915) та ін.

Справжній патріотизм українського церковного і культурного діяча проявив перемиський єпископ **Йосафат Коциловський** (1876—1947), замучений більшовицькими кадебістами.

На церковно-духовній і культурній ниві плідно трудиться православний Перемисько-Новосанчівський архієпископ **Адам** (Олександр Дубець). У Перемислі

виконує благородну місію о. митрат **Степан Дзюбина** — колишній в'язень концтабору «Явожно». Серед визначних церковних діячів з Лемківщини можна назвати **Володимира Ярему** — патріарха Правосл. Автокефальної церкви, а на еміграції **Степана Сулика** — філадельфійського архієпископа і митрополита. У Польщі плідно, але не довго діяв єпископ **Теодор Майкович** (8 січня 1932 — 9 травня 1998).

Позитивну роль у житті лемків в Україні відіграла Лемківська церква святих Володимира і Ольги, збудована в 1992 р. у Шевченківському гаю м. Львова. Завдяки діяльності Церковного комітету, правління Фундації дослідження Лемківщини, якій належить церква, параха церкви (лемка з Кривини) Митрофорного протоєрея о. Анатолія Дуди церква стала справжнім осередком духовного і національного відродження лемків. Грамотою Владика Любомира Ігъзара від 1 грудня 1997 р. о. А. Дуда призначений Митрополичим делегатом для українців греко-католиків лемківського походження в Україні.

Свій внесок у розвиток культури лемків робили всі діячі науки і культури, а тому чіткий поділ їх за різними напрямками діяльності неможливий. Велика заслуга у цій діяльності належить церковному діячеві, дослідникові фольклору лемків **Іванові Бірецькому** (1815—1883), **Феофанові Обушкевичу** (1841—1924), лінографові і граверу **Андрію Андрейчину** (1865—1914), **Михайлові Соболевському**, який, крім церковних справ, збирав лемківський пісенний фольклор, видавши у 1967 р. збірку «Лемківські співанки».

Корисну культурну діяльність серед русинів Югославії проводили освітній і цер-

ковний діяч **Дюра Биндас** (1887—1950) та **Тимко Онуфрій** (1908—1989). У Словаччині на культурній ниві відзначився **Андрій Дулеба** (нар. 1919).

У міжвоєнний час велику культурну працю вів **Іван Тибляк** (1921—1943), замучений німецькими фашистами у концтаборі. Серед культурних діячів теперішньої Лемківщини заслужене місце займає **Федір Гоч**, завідувач створеного ним музею лемківської культури в с. Зиндрановій поблизу Дуклі.

В Україні проблемами культури мешканців західних Карпат займається численний загін виселенців з Лемківщини, їх дітей. Це діячі, згадані у інших розділах книжки, а також **Іван Кушнір**, **Володимир Шуркало**, **Михайло Крупа**, **Ігор**

Кметко та інші. Багато зусиль віддали на культурній ниві **Роман Соболевський**, **Павло Юрковський**.

Значна заслуга в розвитку культури лемків належить Фондації дослідження лемків (теп. голова Ярослав Швягła). Добрі результати багаторічної праці члена правління Фондації, заслуженого працівника культури України **Петра Когута**. Фондація має у своєму веденні новозбудовану Лемківську церкву святих Володимира і Ольги, Музей історії та культури лемків. Громадське відділення «Бібліотека Лемківщини» видало 20 книг про лемкознавство, в т. ч. шість щорічників «Лемківського календаря». Друкується «Енциклопедичний словник Лемківщини» в 2-х томах.

Прислопський Іван (поч. XVIII ст., с. Кам'яна, Новосанчівського пов., теп. РП — середина XVIII ст. (?) — письменник і церковний діяч.

У 1736 р. списав «Літургікон св. Івана Златоустого» і «Ірмологіон». Склав «Пісні церковні на всі празники», переклав лемківською говіркою «Ісаятир Давида» з власними коментарями та «Євангеліє». Один з перших руських письменників Західних Карпат. Про нього писав Іван Франко в праці «Карпаторуське письменство XVII—XVIII ст.» (Львів, 1900).

Прислопський Іван (1831, с. Кам'яна, Новосанчівського пов., теп. РП — 1909, с. Фльоринка, там же) — журналіст і історик, правнук письменника Івана Прислопського.

Після богословських студій працював парохом у Висовій, Більцареві, Жегестові, Брунарах і Фльоринці. Багато писав, був кореспондентом усіх галицько-руських часописів того часу. Автор праці «Сандецька Русь», що була опублікована в газеті «Галичанин» у 1893 р. та в «Лемківському календарі-96» (Львів, 1995).

Сембратович Йосиф (8 листопада 1821, с. Криниця теп. РП — 1896, Рим) — церковний діяч, теоретик богослов'я.

Вчився в гімназії в Новому Санчі та Перемишлі. Богословські науки закінчив у Відні. У 1846 р. одержав у Римі докторат і був призначений професором духовної семінарії у Львові та доцентом богослов'я в університеті. У 1853 р. призначений проректором духовної семінарії у Відні, але незабаром відкликаний до папської конгрегації в Римі. У 1867 р. повернувся на батьківщину, став єпископом у Перемишлі, 8 травня 1870 р. призначений галицьким митрополитом, архієпископом Львівським, членом Галицького сенату.

Після процесу проти І. Наумовича (1882) імператор Франц Йосиф запропонував Й. Сембратовичу зректися митрополичого престолу на користь брата Сильвестра

Сембратовича. Здійснивши цю вимогу, виїхав до Рима, де мешкав до кінця життя.

Був автором ряду творів з богословської тематики.

Сембратович Сильвестер (3 вересня, 1836 с. Дошниця Короснянського пов., теп. РП — 4 серпня 1898, м. Львів) — церковний діяч, теоретик, письменник.

До гімназії ходив у Перемишлі, Львові і Відні. Богословський і філософський факультет закінчив у Колегії папи Урбана VIII в Римі, де у 1861 р. отримав ступінь доктора. Через два роки призначений професором догматики в університеті. Папа Лев XIII у 1879 р. призначив його єпископом-суфраном у стрія — митрополита Йосифа Сембратовича, по відході якого у 1885 р. призначений галицьким митрополитом.

У 1895 р. призначений кардиналом. Крім того, був тайним радником цісарського двору, членом палати вельмож і кавалером ордена Залізної Корони. Мав вирішальний голос у галицькому сеймі, будучи заступником крайового маршалка. Намагався зблизити східний обряд з римським шляхом певних реформ у напрямку часткового златинщення церковного обряду, сприяв зміцненню спільних інтересів українського і польського народів.

Заснував журнал для священників «Руській Сіон», автор численних пастирських послань: у справі тверезості (1885), в справі 900-літнього ювілею хрещення Київської Русі (1888) та інших. Написав статтю «Схоцтво і різниця учення православної і римської церкви» (Львів, 1869), промову при посвяченні духовної семінарії (1889) і ряд інших.

Похований у крипті собору св. Юра у Львові.

Пелеш Юліан (3 січня 1843, с. Смерековець, Короснянського пов., теп. РП — 10 січня 1896, Перемишль) — церковний діяч, теоретик богослов'я.

Гімназію закінчив у Пряшеві та Перемишлі, богословські науки — у Відні (1867). Був висвячений і призначений професором

духовної семінарії у Відні, де одержав диплом доктора теології (1870). З Відня переїхав до Львова, а в 1872 р. призначений викладачем богослов'я в Перемишлі. У 1874 р. знову переїхав до Відня, де став ректором духовної семінарії. Там зустрічався з російським царем Миколою II. Щоби позбутися Пелеша, австрійський уряд призначив його єпископом новоствореної єпархії у Станіславі (грудень, 1885).

У 1891 р. призначений перемиським єпископом. Брав активну участь у церковному синоді у Львові.

Літературна його діяльність почалася виданням ним у Львові церковного журналу «Рускій Сіон», в якому постійно вміщував свої статті. Крім того, написав «Пастирське богослов'є» (Відень, 1877), праці «Розправа о духовном урядовом стилі» (Відень, 1878), «Історія унії руської церкви з Римом» (I—II томи, Відень, 1880) та інші.

Чернецький Василь (7 січня 1837, с. Тарнавка Сяніцького повіту — 5 квітня 1900, с. Сілець, Белзького повіту) — краєзнавець, публіцист, церковний і суспільний діяч.

Його рід походив із солтисів с. Вислочок. Крім богословської праці, досліджував минуле рідного краю. Жив також у Цекинській Волі, навчався в Яслі разом з С. Сембратовичем, пізніше у гімназіях Ряшева, Перемишля, Нового Санчу. З 1854 р. по 1858 р. навчався у вищих гімназіях в Пряшеві, Кошицях, Ужгороді. Закінчивши богословські студії, висвятився у 1862 р., завідував парафією у Турниці Жовківського повіту (1862—1866), був парохом у Стронятині (1865—1884) та Сільці (1884—1900).

Автор численних історичних і краєзнавчих праць. Друкувався у «Слові», «Проломі», «Рускій Раді», «Ділі», видавництві товариства ім. М. Качковського, Временнику Ставропільського інституту.

Активно займався освітянською працею: заснував читальні, художньо-співочі колективи, заснував дяківське товариство для перемиської єпархії, дав почин до заснування товариства «Руська Рада» у Сокалі.

Малиняк Микола (1 вересня 1851, с. Кам'яна Новосандецького пов., теп. РП — 1915, Талергоф, Австрія) — письменник, учений, церковний діяч.

Навчався у дякоучителя, згодом закінчив гімназію в Новому Санчі і богослов'я в Римі, де у 1875 р. одержав докторат з богослов'я і філософії. Певний час працював у с. Вороблику (Сяніччина), потім ад'юнктом богословського факультету Львівського університету. Працював на приходах у Злочкому, Кришиці, Шляхтовій. Під час Першої світової війни був вивезений у Талергоф, де й помер.

Друкувався під псевдонімами «Римлянин», «Кам'янин». Найвагомішою публікацією є «Зерна горушничі», в якій описав рідне село, своє перебування в Римі, подорож до Єрусалима та ін. Частина твору — це біографія автора від раннього дитинства до 1890 р., що переплетена різними цікавими записами. Тут також опис кількох лемківських сіл: Кам'яна, Лабова, Вороблик, Новниця, Злочьке, Мушина, Шляхтова. У «Руском Сіоні» надруковані «Записки Римлянина». Ряд статей присвятив церковним справам.

Коциловський Йосафат (1876, с. Накошівка Сяніцького повіту, теп. РП — 17 листопада 1947, Чалавівка під Києвом) — церковний і культурний діяч.

Освіту здобув у Львові, Римі і Відні. Отримав звання доктора теології і філософії. У 1911 р. вступив до закону Василіанів. У 1915—16 рр. був директором української духовної семінарії, потім викладачем і проректором духовної семінарії в Станіславові. Від 1916 р. — греко-католицький єпископ у Перемишлі. До юрисдикції єпископату входила також Лемківщина. Створив ряд громадських і церковних товариств, видавав тижневик «Український Бескид», в якому друкувалось чимало матеріалів з лемківської проблематики.

Хоч спрочинився до значного піднесення культурного рівня лемків, мав також поважні клопоти з парафіянами на Лемківщині, що сприяло виникненню суперечок і розриву з

церковним єпископатом та львівською греко-католицькою митрополією, створенню Апостольської адміністрації для Лемківщини.

Був двічі арештований (1945, 1946). Помер у концтаборі під Києвом.

Масцюх Василь (30 березня 1873, с. Нова Весь Новосанчівського повіту, теп. РП — 12 березня 1936, Риманів-Здрій Сяніцького пов., теп. Короснянське воєв. РП) — церковний діяч на Лемківщині.

Народну школу і гімназію закінчив у Новому Санчі, богослов'я — у Львові і Перемишлі. У 1903 р. одержав ступінь доктора богослов'я у Віденському університеті. У 1912 р. габілітований на приватного доцента канонічного права Львівського університету. Під час Першої світової війни короткий час перебував у Талергофі, в 1916 р. вступив до австрійського війська польовим капеланом. Після війни працював на різних парафіях. У листопаді 1934 р. папою Пієм XI призначений апостольським адміністратором Лемківщини, а 11 грудня того ж року затверджений на становище декретом Конгрегації для Східної церкви.

Автор праці «Право подружжя» і ряду статей релігійного змісту. Друкувалися також його статті, присвячені лемківським справам. Був противником українського національного руху на Лемківщині.

Сулик Степан (2 жовтня, 1924, с. Бальниця Ліського пов., теп. РП) — церковний і освітній діяч на еміграції, архієпископ.

Закінчивши Учительську семінарію в Кришиці (1944), емігрував на Захід. Навчався в Українській католицькій семінарії в Німеччині, у 1948 р. виїхав до США, де у 1952 р. закінчив католицький університет у Вашингтоні. Працював настоятелем різних парафій, а з 1955 р. парохом у Фініквілі і секретарем єпископської канцелярії. Відзначився як ревний будівничий основ морально-релігійного життя у Філадельфії, організатором будівництва шкіл. Як член дієцезіального трибуналу брав участь у справах дієцезій.

31 травня 1958 р. іменований папським капеланом, а 29 січня 1981 р. — філадельфійським архієпископом-митрополитом.

Адам (Олександр Дубець, 14 вересня 1926, с. Фльоринка, Новосанчівського пов., теп. РП) — православний церковний діяч на Північній Лемківщині і Надсянні.

У 1942 р. гітлерівці замучили в Освенцімі його батька. Зчився у Криницькій учительській семінарії, у 1956 р. став учнем Варшавської духовної семінарії, потім студентом Православної секції ХАТ. Зі званням магістра богослов'я прибув як священник до Висової, що у колишньому Горлицькому повіті, пізніше переведений до Кальнікова поблизу Перемишля. У 1966 р. призначений деканом у Сяноці. У важких умовах об'єднував розпоршених віросповідників православ'я, організовував нові парафії.

На початку 1983 р. протоієрей Олександр був пострижений у ченці з іменем Адама. Його возведео в сан архімандрита, а 30 січня 1983 р. у Митрополіточому соборі у Варшаві проведено хіротонію у єпископи.

30 жовтня 1983 р. Владика Адама іменовано єпископом Перемишльсько-Новосанчівської єпархії, створеної декретом польського уряду від 30 вересня 1983 р. У 1996 р. Владика Адам возведений у сан архієпископа.

Адам

Дзюбина Степан (11 листопада 1913, с. Гладишів Горлицького повіту, теп. РП) — церковний і суспільний діяч у Польщі, зокрема на Лемківщині.

Від п'ятого класу навчався в Горлицькій польській гімназії, після її закінчення (1932) вступив до греко-католицької семінарії в Перемишлі. Під час вакацій здійснював прогулянки по Лемківщині.

13 березня 1938 р. єпископом Йосафатом Коциловським висвячений на священника і призначений помічником пароха в Ждині, де розпочав активну працю на церковній і національній ниві. Організував драматичний гурток, хор. У травні 1939 р. переїхав до Явірок, у найзахідніший закуток Лемківщини, де зустрів початок Другої світової війни.

На початку 1942 р. переїхав до Злоцького, де взяв активну участь у справі єднання лемків на ґрунті церковної і національної злагоди. У кінці 1942 р. переведений парохом до Криниці, де у спорудженій ним каплиці вів науку для учнів Української учительської семінарії. Тут часто зустрічав маляра-лемка Никифора Дровняка. У 1943 р. арештований гестапо. І після звільнення йому не дали спокою. Боляче пережив трагедію лемків 1944—47 рр.

Навесні 1947 р. арештований і вивезений у концтабір в Явожно. Звільнений в кінці грудня 1948 року.

На початку 50-х рр. виїхав у Слупськ, але йому було заборонено робити греко-католицькі відправи. Після 1956 р. отримав парафію в Битові і став єдиним греко-католицьким душпастирем у Кошалінському воєводстві. Декретом примааса Польщі від 10 вересня 1965 р. іменованій каноніком-крилошанином греко-католицької капітули в Перемишлі. 7 січня 1976 р. папою Павлом VI іменованій капеланом, а 14 червня 1977 — генеральним вікарієм для греко-католиків Польщі. Це сприяло його перезьїду до Перемишля і отриманню парохії в Гребенному.

Не без його домагань церква в Криниці, що довгий час використовувалася як костел, передана греко-католицькій громаді.

10 жовтня 1993 р. о. митрат С. Дзюбина разом з о. А. Дудою і о. Ю. Кравецьким відправили літургію в Лемківській церкві святих Володимира і Ольги (Шевченківський гай, Львів). Удруге здійснив відправу та проголосив глибокозмістовну проповідь у Лемківській церкві 28 липня 1996 року.

Приємну несподіванку подарував нам о. Дзюбина в 1995 р., видавши поважний том власних спогадів «І стверди діло рук наших» (Варшава, видавництво «Український Архів»).

Ярема Володимир (9 грудня 1915, с. Глідно Березівського повіту теп. РП) — мистецтвознавець, церковний діяч.

У 1942—1944 рр. навчався у Львівській мистецькопромисловій школі, у 1945 р. закінчив восьмий клас класичної гімназії («Мала духовна семінарія»). Після служби в армії два роки працював у Львівському музеї українського мистецтва.

Згодом, закінчуючи заочно Ленінградські духовні заклади, був настоятелем парафій у кількох місцевостях Львівщини, а від 1969 до 1992 р. очолював парафію в церкві Петра і Павла у Львові. Він — один з перших ініціаторів відродження Української Автокефальної православної церкви. Від 1992 р. — патріарх УАПЦ всієї Русі, з ім'ям Дмитрій.

Відомий як дослідник історії церков, у тому числі й печерних, зібрав величезну кількість матеріалів, зокрема фотографій. Значну увагу присвятив історії церковної архітектури, іконостаїв, іконопису Лемківщини. Автор праць «Старинні лемківські ікони XIV—XV ст.» («Наша культура» 1967, 9—11, 1968, 1—3), а також «Первісні іконостази в дерев'яних церквах на Прикарпатті» (Матеріали Музею народного будівництва в Сяноці, 1972, 16). Ряд праць, що стосуються Лемківщини, зберігаються в рукописах. Опрацював також джерела для монографії «Стародавні ікони з села Ванівки на Сяніччині».

В. Ярема був активістом Фондації дослідження Лемківщини у Львові, допомагав у розбудові організації, видавничій її діяльності.

Бірецький Іван (1815, с. Кальниця колишнього Сяніцького повіту, теп. РП — 12 липня 1883, с. Угнів Сокальського повіту на Львівщині) — прогресивний громадський і культурний діяч, перший збирач і дослідник фольклору лемків.

У 1839 р. закінчив духовну семінарію у Львові, висвячений у 1842 р., працював у с. Бахір біля Радошниць на Сяніччині. Тут розвинув громадську діяльність, відкрив першу школу «дяківку». Перебуваючи довгі роки на Лемківщині, свідомо працював у руслі загальноукраїнської єдності. Листувався з Я. Головацьким, І. Вагилевичем, Й. Кобринським, описуючи свою працю щодо збирання фольклору в Західних Карпатах.

Зібрані колядки, пісні, веснянки, приповідки і загадки переслав Вагилевичу і Головацькому. 17 його загадок вміщено у збірнику «Приповідки і загадки» (Відень, 1841, ред. Я. Головацький). Поява книжки була великою подією. Вона засвідчила світові не лише красу народної «хлопської» мови, але й силу народного духу. Пісні і гагілки (веснянки), зібрані І. Бірецьким, увійшли до збірника Я. Головацького «Народные песни Галицкой и Угорской Руси». Колядки залишилися у рукописному фонді Наукової бібліотеки АН України у Львові. Їх опубліковано у тижневику «Наше слово», 1966, 49—52, 1967, 1—4, (автор публікації І. Красовський).

І. Бірецький був учасником «Собору руських учених» (1848, Львів), де виконував обов'язки секретаря історії та географії, був членом-засновником «Галицької руської матиці», секретарем «Руської Ради» в Перемишлі. Від 1857 р. мешкав в Угнові на Львівщині.

Обушкевич Феофан (16 вересня 1841, с. Ждиня, Новосанчівського пов., теп. РП — 16 березня 1924, США) — громадський і церковний діяч на Лемківщині і в еміграції.

До гімназії ходив у Новому Санчі та Пряшеві. Богослов'я вивчав у Львові, Кракові і Перемишлі. Працював парохом у Матієвій, потім у Розтоці. Також працював у Радошні, 10 років у Ганчовій, 4 роки в Устю Руській на Горлицьчині. У Ганчовій за його сприя-

ння громада закупила поміщицький ліс, в Устю він заснував перший на Лемківщині сільський хор та оркестр.

У 1890 р. виїхав до США, де активно працював на культурно-освітній ниві. Був одним із засновників «Союзу руських братств» (1892), у якому працював до кінця життя, був одним з головних засновників «Руського Народного Союзу» (1894), що в кінці 90-х рр. став впливовою організацією п. н. «Український Народний Союз».

У трактуванні історичних подій дотримувалася староруського світогляду.

Андрейчин Андрій (2 вересня 1865, с. Устя Руське Горлицького повіту, теп. РП — 4 січня 1914, Львів) — літограф і гравер.

Закінчив школу в Горлицях і вступив до гімназії у Новому Санчі. У 1879 р. подався пішки до Києва, де завдяки сприянню друкаря Григорія Корчака-Новицького вступив у Рисувальну школу М. Мурашка.

У 1881 р. повернувся до Львова, працював у майстерні вивісок, а також у літографії Львівського промислового товариства. Одночасно закінчив Художньо-промислову школу. 1886 р. призначений на військову службу, два роки працював у літографії при Краківській корпусній команді. З 1889 р. повертається до Львова у літографію А. Пришляка, а в 1893 р. відкриває власну літографію фірми «Андрейчин», що стала основним видавцем мистецької та музичної літератури.

На Крайовій виставці 1894 р. А. Андрейчин одержав бронзову медаль за літографічні роботи. Тісно співпрацював з Науковим Товариством імені Т. Шевченка, Львівським університетом, видавництвами. Видав «Вишивки східної Галичини» (1895), «Українські монограми для вишивки хрестиком та гантом» (1896), «Писанки» (1886). Створив граюри і видав серію з 25 портретів київських і галицьких князів, козацьких гетьманів художника А. Тимоховського. Спільно з Г. Величком виготовив та видав «Етнографічну карту Руси-України».

Похований на Янівському кладовищі у м. Львові.

Соболевський Михайло (14 серпня 1886, с. Костарівці, Сянницького пов., теп. РП — 15 лютого 1969, м. Львів) — збирач лемківського фольклору, церковний діяч.

Навчався у Сяноці, а у 1900 р. вступив до гімназії. Проявив талант у вивченні іноземних мов та замилювання до музики. Самотужки навчився гри на скрипці. Учнем старших класів гімназії диригував церковним хором. У 1908 р. вступив до духовної семінарії в Перемишлі, згодом перевівся до Львова, керував хором гімназистів, брав участь у струнному оркестрі.

Все життя записував слова і мелодію лемківських народних пісень. У 1914 р. був визнений до Талергофа. Після повернення на Лемківщину працював на приходстві у селах Ждиня і Долини, а від 1919 і до 1945 р. — в Устю Руському Горлицького повіту.

Влітку 1945 р. з родиною переселений в Україну (Чортківський район на Тернопільщині). Коли у 1959 р. пішов на пенсію, вирішив опрацювати зібрані ним записи лемківського пісенного фольклору і опублікувати їх. У 1967 р. вийшла у світ його збірка «Лемківські співанки» (Київ, «Музична Україна»), яка містить 170 лемківських народних пісень. Збірка стала у пригоді багатьом художнім колективам.

Умів різьбити по дереву та вишивати.

Биндас Дюра (23 березня 1887, с. Руський Керестур, Югославія — 24 січня 1950, с. Старий Вербас, там же) — культурно-освітній діяч у середовищі бачванських русинів, зачинатель їх культурно-національного відродження.

У 1896 р. закінчив гімназію в Загребі, в 1896—1900 рр. навчався в Ужгородській духовній семінарії. У 1901 р. зайняв посаду пароха в Руському Керестурі і перебував на ній 11 років. Розгорнув інтенсивну культурно-освітню та педагогічну роботу, допомагав редагувати «Неділю Русина». У 1912—1923 рр. продовжив культурно-громадську діяльність у с. Дюрдьов. У 1913 р. разом з учителем Будинським, др. Г. Костельником, др. Д. Наралієм зробив спробу видання ук-

раїнської газети, але через брак коштів здійснити цей задум не вдалося.

Після розпаду Австро-Угорщини 13 грудня 1918 р. видав звернення до земляків із закликом провести установчі збори Руського народного просвітнього друства (РНПД). На зборах у липні 1919 р. Д. Биндаса обрано заступником голови РНПД, а згодом — головою.

У 1921 р. під його редакцією вийшов перший «Руський календар», а 21 грудня 1924 р. — перший номер «Руських новин». Надалі підтримував контакти з Г. Костельником, який переїхав до Львова. Разом з о. Костельником займався збиранням фольклору серед бачванських русинів — колишніх вихідців з Лемківщини.

Тимко Онуфрій (5 жовтня 1908, с. Кацур, Югославія — 24 серпня 1989, с. Титовий Вербаш, Югославія) — науковець і композитор, культурний і церковний діяч, член Союзу фольклористів Югославії.

Гімназію закінчив у Травнику. Богословську освіту здобув у Загребі і Львові. Львівський період, коли він познайомився з визначними українськими вченими, зокрема Ф. Колессою, найкраще вплинув на його подальше творче життя. З 1934 р. працював на парохії в Руському Керестурі, де створив чоловічий хор. Після війни служив капеланом у Кацурі, а від 1950 р. — в Старому Вербаші.

Найпліднішими у його творчій праці були роки 1953—1954. Саме тоді видав кілька пісенників, зокрема збірку «Наша пісня» (1953) з 310 піснями і описом танців. Редагував збірку «Малий соловей» (1953), «Співаночки мої» (1954), багато пісень залишив у рукописах. Виступав з рефератами на тему етномузики русинів Югославії. Його пісня «Блукаю я уж велі роки» була дуже популярною. Написав ряд праць з історії русинів.

Вислоцький Дмитро (псевд. Вань Гунянка, 4 квітня 1888, с. Лабова Новосандецького пов., теп. РП — 27 грудня 1968,

Львів) — громадський і культурний діяч у середовищі лемківської еміграції, редактор, журналіст.

Ще студентом видавав газету «Лемко» в Новому Санчі. У 1914 р. вивезений до концтабору «Талергоф». Через подальші переслідування з боку польського уряду в 1920 р. виїхав до Канади. Тут, пізніше у США видавав місячник «Лемко», був ініціатором об'єднання староруської частини лемківських емігрантів у «Лемко-союзи» з органом «Карпатська Русь», що її редагував у 1931—1944 рр. За своїм світоглядом належав до діячів староруської (москвофільської) орієнтації, був противником українського національного відродження лемків.

У 1946 р. повернувся в Україну. Спочатку жив на Закарпатті, потім у Львові. Був членом правління Львівського відділення Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном. Автор ряду оповідань, одноактних п'єс, а також історичних нарисів про лемків.

Дулеба Андрій (10 грудня 1919, с. Бенядиківці Свидницького округу, Словаччина) — педагог, музикознавець, збирач фольклору, суспільно-громадський діяч у Словаччині.

Горожанську школу закінчив у Стрпкові, гімназію у Пряшеві (1942). У 1955 р. закінчив педагогічний факультет Пряшівського університету ім. П. Й. Шафарика. Працював учителем у кількох селах Свидницького округу. Удостоєний звання «Зразковий учитель» та звання «Зразковий працівник культури Словаччини».

З ранніх років записував фольклор від земляків та сам почав писати тексти і мелодії пісень. Записи друкував на сторінках українського журналу «Дружно вперед», у народних календарях, збірниках. Найбільшою і найвизначнішою його публікацією є збірник «Українські народні пісні Східної Словаччини» (т. III, Пряшів, 1977). Він є автором кількох підручників для музичного виховання, був директором славної капели «Маковця», керівником самодіяльних ху-

дожніх колективів. Автор збірки народних оповідань, активний учасник різних культурних імпрез.

Тибляк Іван (9 лютого 1921, с. Дошно Сянницького повіту, теп. РП — 1943, концтабір, Німеччина) — освітній та громадський і культурний діяч.

Незвичайно талановитий, після початкової школи продовжував самостійно засвоювати програму гімназії, що успішно здійснив менш ніж за два роки. Ще юнаком організував у рідному селі курси для неписьменних селян, навчав молоді історії рідного краю, географії, основ мистецтва, хореографії.

Далеко за межі села полинула слава про танцювальний, драматичний і співочий гуртки, що їх він створив і сам ними керував. Дошнянські танцюристи і хористи напевно уперше в історії успішно виступали на святах молоді, фестивалях, концертах. Серед найактивніших учасників художньої самодіяльності були господарі Павло Смерецький, Кость і Андрій Бебли з дружинами, Микола Рак, Микола Рудавський, Степан Дзендзель, Данько Коваль з дружиною, парубки Василь Рак, Василь Храпцю, Василь Одрехівський, Іван і Андрій Рудавські, Дмитро Коваль, Юрко Хвостик, дівчата Катерина і Анастасія Красовські, Марія Тибляк, Юлія Бебло і багато інших. Село Дошно завдяки І. Тибляку помітно виросло в культурному та освітньому відношеннях.

Німецькі окупанти вивезли І. Тибляка разом з іншою молоддю села на примусові роботи до Німеччини. Важка праця на фабриці була не під силу Тибляку і він утік. Спійманий німецьким гестапо, був потрактований як «шпигун» і замучений у концтаборі влітку 1943 р.

Філь Микола (4 грудня 1922, с. Запалів Ярославського пов., теп. РП — 28 липня 1983, Мюнхен, Німеччина) — видатний політичний і суспільний діяч на Лемківщині і в еміграції, диригент, співак, історик.

Навчався приватно історії, мови, гри на скрипці. У 1942 р. вступив до Української

Філь Микола

учительської семінарії в Криниці, де поряд з навчанням займався залученням юнацтва до ОУН, був у постійному контакті з групами УПА на Лемківщині. Певний час був диригентом хору семінарії, їздив з хором по місечках і селах Лемківщини.

Рятуючись від гестапо, подався у 1944 р. у Сянічину до Волі Матіяшової, де зустрів своїх бойових друзів, вступив у склад 6-го районного проводу (у 1945 р. став його провідником з кличкою «Пугач»), до якого входили його товариші з Криниці Михайло Федак (Смирний), Анатолій Вороняк (Хмара), Євген Мельничук (Білий), Степан Котельць з Одрехови (Лісовий) та інші.

Шостий район тягнувся від сіл Середне Велике, Дарів, Суровиця, Поляни Суровичні по Горлиці і Криницю.

Лемківщина стала надрайоном. Західну Лемківщину очолювали Федаки з с. Ронянки (Смирний і Сокіл). М. Філь (Пугач) очолював район Риманівщини, до складу якого входило 38 сіл, і активно включився в акцію набору добровольців в УПА. Лише з с. Пулави вступило 27 хлопців.

Становище бійців УПА після акції «Вісла» було вельми важким, і Пугач з бойовим загonom подався у Словаччину, потім перейшли словацько-австрійський кордон, дістались до Відня, а потім в американську зону. М. Філь поїхав до Мюнхена. Тут записався студентом УВУ, студював історію, географію, мови.

У Німеччині працював головою Братства колишніх вояків УПА, був членом Світового Братства Вояків УПА, керував церковним хором, працював у Єпископській канцелярії, виконував функцію дяка. Закінчив навчання в УВУ з науковим ступенем доктора історії України.

Автор численних статей, таких як «Україна 1917 року» (1977), «Скарб українського народу» (1966), статей про композиторів А. Веделя, М. Леонтовича та інших.

Гоч Федір (28 червня 1929, с. Зиндранова Короснянського пов., теп. РП) — культурний і громадський діяч лемків у Польщі.

Після війни деякий час жив на західних землях Польщі. Повернувшись у Зиндранову, збудував нову хату, а на батьківській садибі створив музей історії та культури лемків. Тут експонуються пам'ятки історії та культури лемків, твори церковного та народного мистецтва.

У 1954 р. Ф. Гоч організував у Зиндрановій ансамбль пісні і народної музики. Особливу популярність здобула музична капела під його керівництвом. Розробив сценарій «Лемківського весілля», яке у 1956 р. передавалося по телебаченню, написав кілька одноактних п'єс. Його статті, нариси часто друкувалися на лемківській сторінці «Нашого слова», у газеті «Карпатська Русь» (США).

Федір Гоч — колишній член головного правління УСКТ, голова Лемківської секції. До 10 листопада 1991 р. був головою Об'єднання Лемків Польщі (ОЛП). Останнім часом він є організатором дуже цікавих народних святкувань під назвою «Від Русалля до Івана», організатором видання щоквартального «Загорода». Був головним ініціатором і організатором будівництва церкви в с. Зиндранова.

Соболевський Роман (2 травня 1920, с. Устя Руське Горлицького повіту, теп. РП — 29 грудня 1978, м. Львів) — педагог, самодіяльний композитор, культурний діяч.

У 1939 р. вступив до гімназії в Горлицях, але навчання перервала війна. У 1945 р. ви-

Когут Петро

селений у Чортківський район на Тернопільщині. Вступив на англійську філологію Чернівецького університету, який закінчив у 1950 р. Одночасно з університетом закінчив вечірню музичну школу по класу домри. Навчився грати також на інших інструментах.

Працював учителем англійської мови в середніх школах Львова, потім викладачем англійської мови у Львівській державній консерваторії. Крім англійської, вивчив також німецьку, італійську, іспанську і французьку мови.

Був активним учасником самодіяльної народної хорової капели «Лемковина» і як хорист, і як композитор. Написав музику (обробка для хору) кількох лемківських пісень, що їх виконують лемківські хори, допоміг батькові М. Соболевському опрацювати і видати збірку «Лемківські співанки» (Київ, 1967).

Когут Петро (19 листопада 1919, с. Петруша Воля біля Коросна, теп. РП) — публіцист і громадський діяч, заслужений працівник культури України.

У 1935 р. закінчив кооперативні курси у Львові, де познайомився з талановитим поетом з Лемківщини Б.-І. Антоничем. До війни працював продавцем у рідному селі, з 1939 р. і до кінця війни перебував у рядах борців проти фашизму. Після війни працював на адміністративних посадах у Львові.

П. Когут — автор численних статей, нарисів про визвольну боротьбу лемків, їх історію та культуру, про видатних діячів Лемківщини. Перші публікації, ще напередодні війни, друкувалися в газетах «Земля і воля» (Львів), «Селянські вісті» (Коломия). Вірш «Тюремний спомин» був надрукований у календарі «Світ праці» (Коломия). Надалі свої праці друкує в місцевій періодиці та за кордоном: «Карпатська Русь», «Українські вісті» (обидві США), «Рідний край» (Аргентина), «Життя і слово» (Канада), «Наше слово» (Польща), «Нове життя» (Словаччина) та ін.

Бере активну участь у громадському житті. Один з організаторів створення хорової

капели «Лемковина» у Львові. У 1988—1991 був головою Товариства «Лемківщина», з 1991 р. — заступник голови правління Фондації дослідження Лемківщини у Львові, співавтор «Лемківських календарів» та інших видань Фондації.

Бурдяк Марія (дівоче прізвище Ковальчик, 29 листопада 1931, с. Устя Руське Гарлицького пов., теп. РП) — фольклорист, педагог, громадський діяч.

У 1945 виселена з родиною в с. Ягольницю Чортківського району на Тернопільщині. У 1951—1957 рр. навчалась на філологічному факультеті Чернівецького університету. Її цікавили лемківські говірки, тому й дипломна робота «Говори лемків», опрацьована на основі говірки її рідного села. З 1957 р. працює вчителькою української мови і літератури в середній школі. Захоплюється збиранням фольклору, зокрема пісень, легенд, керує дитячим фольклорним ансамблем, є членом обласного об'єднання збирачів народної творчості «Джерело».

Відома як автор численних статей, нарисів у періодичній пресі. Над матеріалів друкувалися в тижневик «Наше слово» (Варшава), зокрема вірші «Добра рада», «Краса Лемківщини», «Бесіда з горами», «Мої скарби», в яких оспівується краса рідного краю, нарис «В гостях у різьбярів Орисків», (НС, 1980, 12.), «У майстерні Івана Мердака»

(НС, 1986, 12). Працює над упорядкуванням матеріалів до «Фразеологічного словника лемківської говірки».

Осадчук Зузанна (18 вересня 1934, с. Пінківці Михайлівського округу, Словаччина) — педагог, науковець, художник.

Після закінчення гімназії у Гуменному (1953) навчалася у Вищій педагогічній школі у Пряшеві та Братиславі (заочно).

У 1955—58 рр. працювала художньо-технічним редактором журналу «Дружно вперед», наступні два роки у відділі української літератури Словацького педагогічного видавництва.

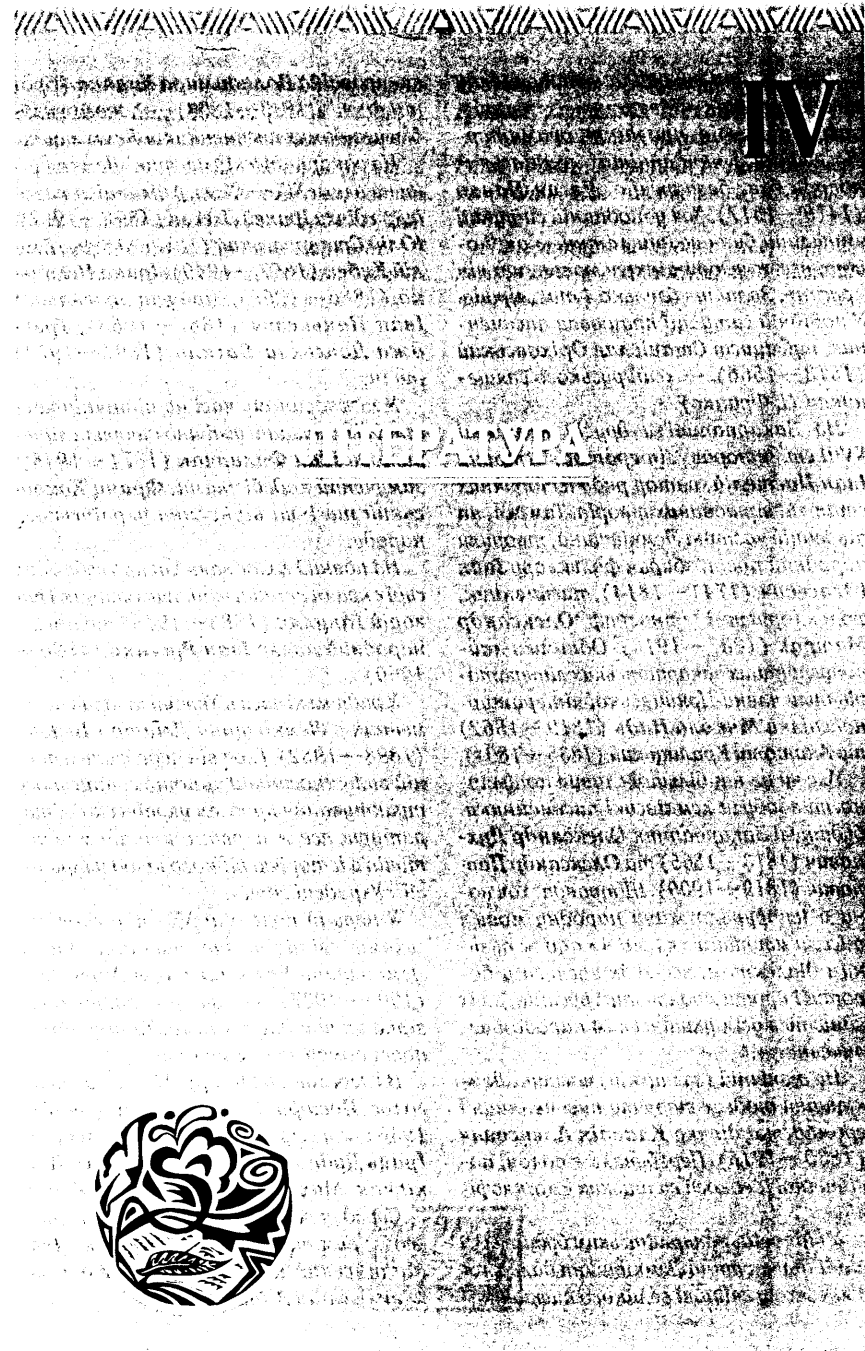
У 1960—1973 рр. — вчителька у Пряшівській педагогічній школі, від 1973 — старший викладач кафедри образотворчого виховання Пряшівського педфакультету. У

1975 р. одержала звання доктора, в 1983 р. призначена доцентом теорії викладання образотворчого виховання.

Автор шкільного підручника для 1—2 класів педшколи, написала понад 30 статей. Бере участь у наукових симпозиумах, конференціях та семінарах.

Значне місце в її житті та діяльності займає малярська робота, участь у художніх виставках. Основи малярської професії засвоїла від брата Степана Гапака, який був професором. Найулюбленішим об'єктом її творчості є рідна природа, про що розповідають картини «Вид на Пряшів», «Вид на село», «Шариський пейзаж», «У Вишній Волі», «В Ольшовцях» та інші.

У творах оспівує красу гірського краю, життя земляків-лемків.

Лемківщина виховала велику плеяду творців різних літературних жанрів, зокрема поетів, прозаїків, драматургів. Одним з найдавніших лемківських поетів був, безперечно, **Русин Павло** (1470—1517). Хоч у тодішній ситуації змушений був писати латинською мовою, все ж усюди підкреслював, що він «русин». Залишив близько 4 тис. віршів. У подібній ситуації працював письменник, публіцист **Станіслав Оріховський** (1513—1566) — «син руського священика» (І. Франко).

На Закарпатті у другій половині XVIII ст. творив літератор, історик **Іван Пастелій**, автор ряду історичних статей, віршованих творів. Там же, на південній частині Лемківщини, творили народний поет, збирач фольклору **Іван Югасевич** (1741—1814), письменник, фольклорист і етнограф **Олександр Митрак** (1837—1915). Одними з найпопулярніших закарпатських літераторів були члени Пряшівської літературної спілки **Микола Надь** (1819—1862) та **Анатолій Кралицький** (1835—1894).

Але чи не найбільшої слави і популярності здобули лемківські письменники, будителі Закарпаття **Олександр Духнович** (1813—1865) та **Олександр Павлович** (1819—1900). Щоправда, хоч вони й ігнорували живу народну мову і писали мертвим «язичієм» або ж вузьким діалектом, все ж їх заслуга у боротьбі проти мадяризації русинів, за їх єдність з усім українським народом величезна.

На північній (галицькій) частині Лемківщини тоді ж творила письменниця і громадська діячка **Клавдія Алексович** (1830—1916). Перебувала в полоні політичної ідеології галицьких «москвофілів».

У відповідь закарпатським будителям північна частина Лемківщини дала слов'янському світові великого письменни-

ка-прозаїка **Володимира Хиляка** (Єронім Анонім. 1843—1893) — одного з найбільш відомих письменників Лемківщини.

На закарпатській частині Лемківщини на зламі XIX—XX ст. у ділянці літератури діяли **Іриней Легеза** (1861—1922), **Юлій Ставровський** (1850—1899), **Еміль Кубек** (1867—1940), **Ірина Невицька** (1886—1965), літературознавець **Іван Панькевич** (1887—1968), **Гренджа-Донський Василь** (1897—1974) та ін.

У міжвоєнному часі на північній частині Лемківщини успішно творили літератори **Іван Филипчак** (1871—1945), замучений кадебістами, **Франц Кокоський** та інші вірні сини українського народу.

На повний голос заявили про себе і про своїх краян лемківський письменник **Григорій Гануляк** (1883—1945) та поет і народний маляр **Іван Русенко** (1890—1960).

У радянські часи в Україні творив письменник з Лемківщини **Дмитро Бедзик** (1898—1982). І хоч він перебував у повній залежності від канонів совітського трактування проблем української літератури, все ж першим познайомив читачів з історією рідного краю у трилогії «Украдені гори».

У першій половині XX ст. у слов'янському світі засяяв талант поета Лемківщини **Богдана-Ігоря Антонича** (1909—1937). Але, на превеликий жаль, зірка ця швидко погасла. Талановитий поет помер зовсім молодим.

В Югославії в 20-х рр. XX ст. зазвучав голос **Йосифа Костельника** (1903—1936), а у Словаччині успішно творили **Гриць Дуда**, **Федір Лазорик**, **Іван Прокіпчак**, **Михайло Шмайда**, **Іван Родак**.

Серед українських поетів Словаччини особливим талантом відзначався **Іван Мацинський** (1922—1987). Певних успіхів досягла **Анна Галчак**.

В Україні розвинув свою літературну діяльність **Іван Желем** (1925—1988), автор численних нарисів, оповідань, новел, гуморесок, поезій. Постійно зростає талант поета **Івана Головчака**, поетів **Василя Хомика**, **Миколи Горбала**, **Володимира Барни**, **Романа Вархола**.

У Польщі творять лемківські поети **Павло Стефанівський**, **Петро Троха-**

новський (Петро Мураянка), **Владислав Грабан**, **Стефанія Трохановська**.

У США видала збірку художніх оповідань-спогадів лемкиня **Іванна Савицька** («Ой верше мій, верше...», Кренфурд, 1982).

Літературний процес у середовищі лемків тепер позначений творчим піднесенням.

Русин Павло (1470, Коросно, теп. РП — 1517, Сянїк або Н. Санч) — поет і мислитель доби Відродження. Народився, правдоподібно, в одному з русинських сіл поблизу Коросна. Грунтуючись на тому, що він писав латинською мовою (інакше тоді не міг), польські дослідники трактують його як польського літературного і культурного діяча.

Закінчив університет у Німеччині та Краківську академію. Тут отримав звання магістра і залишився викладачем. Видав у Відні (1509) том своїх творів.

Російський славіст І. Голенищев-Кутузов підтвердив, що «у своїх книгах магістр Павло незмінно називав себе русином» (Славянские литературы», Москва, 1973). Польська дослідниця А. Єліч писала, що «вважав себе за русина і підписувався «Паулюс Рутенус» (Антологія польсько-латинської поезії, Щещін, 1985). Любов талановитого поета і вченого до рідного краю відзначили поети Р. Лубківський (Львів), Петро Мурияка (Польща).

За свідченням дослідників, номер на Лемківщині (в Сяноці або Н. Санчі). Залишив близько 4 тис. віршів. Один з них («Похвала поезії») надрукований у випуску «Голос Ватри», 1987, 4.

Павло Русин — визначний гуманіст Європи XVI ст.

Оріховський Станіслав (1513—1566) — письменник, оратор, публіцист.

І. Франко в праці «Карпаторуська література XVII—XVIII вв.» писав, що в середині XVI ст. на території теперішньої Лемківщини жив син руського священика Станіслав Оріховський, який завзято виступав на захист народної мови і руського обряду. За іншими джерелами, він був сином дрібного шляхтича з Перемишля і православної повіви з Лемківщини. Навчався у Відні, Віттенберзі, а також в італійських університетах, де засвоїв полемічні засоби гуманістів.

У політичному трактаті «Зразковий підданий» він заявив: «Я русин, гордий цим, охоче говорю про це всюди». Власні твори,

які друкувалися в Речі Посполитій і на Заході, підписував «Orzechovius Roxolanus» (Оріховський — русин). Одним з перших почав цікавитися слов'янською проблемою, розвивав ідею єдності слов'янських народів. Писав твори в основному латинською мовою. У книжечці «Baptistum Ruthenorum» («Хрещення русинів») розвивав ідею унії католицької і православної церков.

Пастелій Іван (27 січня 1741, с. Мала Пастіль, теп. Пастілки Перечинського р-ну Закарпатської обл. — 1799, Мукачево) — педагог, історик, літератор і громадський діяч.

Після навчання працював викладачем у Мукачівській богословській школі, а також священиком.

З його історичних робіт виявлено «Історію Мукачівської єпархії» (додаток до праці М. Лучкая «Історія карпаторусів») та «Про походження русинів». У цих працях (зокрема другій) велика кількість матеріалу стоєть історії закарпатських лемків. З художніх творів відомий сатиричний вірш «Пісьн пастиря душевного», написаний народною лемківською говіркою. Тут перші букви кожної із строф складають прізвище автора.

Творчість І. Пастелія позитивно оцінив Іван Франко в праці «Карпаторуське письменство», назвавши Пастелія «чоловіком вільнодумним».

Югасевич Іван (Склярський, 1741, с. Прикра Свидницького округу, Словаччина — 15 грудня 1814, с. Невницьке поблизу Ужгорода) — педагог, народний поет, збирач фольклору.

Студіював у Галичі, де навчився дуже гарно писати. Вчителював і був дяком у різних лемківських селах Східнословачького краю. Власноручно переписав понад 30 церковних книг, прикрашаючи їх власними ілюстраціями, заставками. Склавав три великі рукописні збірники пісень, описані Ю. Яворським у «Матеріалах для історії старинної пісенної літератури в Підкарпатській Русі», також склав рукописний збірник прислів'їв і приказок, що їх збирав ціле життя. У 1806 р. виб-

рав 370 з них для «Календаря греко-русько-го». Писав вірші. У вірші «Слово о простотах» розмовив про бідного простака, що піде на світі не знайшов правди, про п'яницю, гультаїв та дівчат, які

*...кед суть у церкві, то лем позерают,
А єдна на другу зуби вишкіряют,
А хто отки иде, вишитко добрі знают,
Бо лем о парібках всегда мислі мають.*

Від 1795 р. мешкав і працював у с. Невницькому біля Ужгорода. Тут склав співа-ник, у який ввійшло 245 церковних і 20 світських пісень.

Митрак Олександр (16 жовтня 1837, с. Плоске Свалявського округу Закарпатської обл. — 17 березня 1915, с. Росвитове, тепер у складі Мукачево) — письменник, фольклорист і етнограф.

Після закінчення Ужгородської богословської семінарії (1862) був священиком у селах Закарпаття. Друкуватися почав у 1864 р. Писав поезії («Хмарно, темно...», «Любіте наш народ», «Добре тому багатому»), етнографічні нариси про життя, побут і звичаї закарпатських горян, у тому числі лемків («Дорожні враження на Верхонині», «Руський народ», «Народне весілля у гірських русинів»), збирав народні пісні, частина яких надрукована у збірці Я. Головацького «Народні пісні Галицької та Угорської Русі». Склавав російсько-мадярський (вид. 1881) та мадярсько-російський (вид. 1922) словники. У творах, зокрема художніх, використовував говірку закарпатських лемків (лемківів).

Нодь Микола (1819, м. Бошвар, Угорщина — 1862, Відень) — літератор, музикант, громадський діяч.

Закінчивши Ужгородську богословську семінарію, став викладачем семінарії, потім парохом у Відні, ректором Віденської духовної семінарії.

Налагодив зв'язки з галицькими українськими культурними діячами, підтримував

український національний рух, проголошував єдність української культури. Видав дві збірки поезії: «Руський соловей» та збірку пісень для дітей «Пам'ять із отпуста добрим дітям» (Відень, 1851), що мали велике значення для розвитку освіти, культури серед українців Закарпаття, зокрема лемків. Склавав мелодії до пісень. Мова його творів народна, колоритна, виразна. Друкував свої твори в західноукраїнській пресі, зокрема у «Віснику», в альманахах Пряшівської літературної спілки. Талановитий диригент, керівник хорів.

Поруч з О. Духновичем та О. Павловичем був одним з найпопулярніших українських літераторів Закарпаття, членів Пряшівської літературної спілки.

Крालицький Анатолій (1835, с. Чабини, тепер Межилабірський округ, Словаччина — 1894, Мукачево) — літератор-прозаїк, громадський діяч.

Навчався в Ужгородській духовній семінарії, працював (з 1858 р.) учителем, а з 1869 р. і до кінця життя — ігуменом Мукачівського монастиря.

Зібрав велику бібліотеку. Багато книг подарував йому український учений М. Драгоманов. Переслав він Драгоманову етнографічні та фольклорні матеріали для збірників «Малоруські народні пісні», «Малоруські народні перекази». Листувався з І. Франком, який друкував окремі праці Крालицького в журналі «Життя і слово».

Друкувався у всіх закарпатських виданнях. Особлива його заслуга в збиранні і публікації пам'яток давнини, етнографічних і фольклорних матеріалів.

Заслугує на увагу серія статей у «Науковому збірнику галицько-руської матиці» (1866, вип. I—IV), залишив нариси про О. Духновича, А. Коцака, В. Поповича та ін. Автор багатьох оповідань з життя рідного краю, закарпатських лемків. Видав повість «Князь Лаборещ» (1863) та ряд інших.

Духнович Олександр (24 квітня 1803, с. Тополі на Пряшівщині, Словаччина — 30

березня 1865, Пряшів) — письменник, культурний діяч і педагог.

Літературну діяльність розпочав у 1829 р. Належав до т. зв. будителів. Прогресивне значення їх культурно-освітньої роботи дещо зменшується тим, що, протестуючи проти маляризації русинів, вони ігнорували живу народну мову, писали здебільшого діалектом. Лише в окремих журналах найбільш талановиті з них, як О. Духнович, О. Павлович, зверталися до народної мови. Заснував 1850 р. у Пряшеві «Літературное заведение», навколо якого об'єдналися тодішні літературні сили, видав кілька альманахів та календарів, буквар «Книжица читальна для починаючих» (1847), підручник з географії, «Историю Пряшевской епархии» (Петроград, 1877), «Истинную историю карпаторосов» (Москва, 1914), був організатором і видавцем періодики. Видавав російською мовою газ. «Церковная газета» (1856—1857, Пешт), з 1858 р. — «Церковный Вестник для русинов Австрийской державы». Перша українська газета на Закарпатті (друкувалася язичієм) — «Світ» (1867—1871), але до її виходу в світ О. Духнович не дожив.

О. Духнович — автор багатьох віршованих творів, двох драм «Добродетель превышает богатство» (1850), «Головний тарбанщик» (1863). Свої статті і вірші друкував у «Зорі Галицькій» (Львів), «Віснику» (Відень), «Церковній газеті» (Будапешт), «Слові» (Львів). Все, що написав народною мовою, є кращим з його спадщини («Я русин», «Песнь простонародная» та ін.).

Павлович Олександр (19 вересня 1819, с. Шариське Чорне Бардівського округу, Словаччина — 25 грудня 1900, Вишній Свідник, Словаччина) — поет, громадський діяч, педагог.

У 1847 р. закінчив Трнавську духовну семінарію, працював священиком.

Свого першого вірша «Гори, гори зелененькі, як вас не видати...» присвятив передчасно померлим батькові і матері.

Вже у віршах студентських років проявив любов до рідного народу. Вірний своєму на-

родові залишився протягом усього життя. У своїй творчості виступив як активний поборник єдності слов'ян. «Чтоби ріки словянської жизни злилися в одно море», — заявив він у вірші «Дума об отамане Подкове». За життя опублікував лише одну збірку — «Песник для маковецкої рускої дѣтви» (1860). Збірка віршів «Венец стихотворений» вийшла після смерті О. Павловича у 1920 р.

З великим зацікавленням стежив за розвитком літературного життя слов'янських сусідів. В українцях, які жили на північному схилі Карпат, вбачав своїх кровних братів.

Алексович Клавдія (20 лютого 1830, с. Красна поблизу Коросна РП — 15 жовтня 1916, Львів) — письменниця і громадська діячка.

Втративши у ранньому віці батьків, виховувалася у діда-єпископа Полянського в Перемишлі. Тут закінчила педагогічні курси, розгорнула громадсько-освітню діяльність. Заснувала товариство «Руських дам» у Львові, була активною дочкою товариства ім. М. Качковського та товариства «Муза». Світогляд її формувалася під впливом політики галицьких русофілів.

К. Алексович відома також як популярна письменниця. Її перу належать «Пісня Ольдини» (1860), «Народні повір'я на Великій Русі», казка «Залятий ведмідь», п'єси «Запаморочена», «Дві сестрички», «Орендар» та ряд інших творів.

Похована в гробниці галицьких письменників і журналістів на Личаківському кладовищі у Львові.

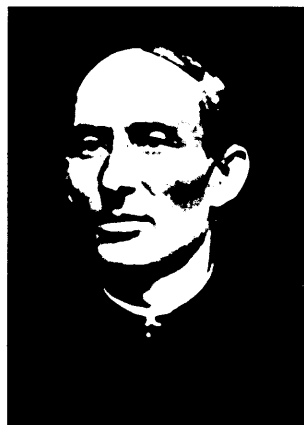
Гумецький Модест (3 квітня 1842, с. Торкарня Сяніцького пов., теп. РП — 9 грудня 1899, с. Ріпник, там же) — лікар і поет.

Навчався в Коросні і Ряшеві. Після закінчення гімназії вступив на богословські студії, але незабаром перейшов на медицину в Кракові, опісля у Відні. У 1871 р. одержав ступінь доктора медицини. Працював лікарем у Лиську, Добромилі, а потім 25 років у Коросні, де обирався бургомістром міста.

Ще студентом почав писати вірші та оповідання. Писав руською (українською), польською і німецькими мовами. Його твори друкувалися в галицько-руській періодичці, а також у польських і німецьких журналах. До найкращих публікацій можна зарахувати: «Поезії невідомого» (Ясло, 1876, Львів, 1879), «Афоризми на фоні природи» (Львів, 1877), «Думи і думки» (Львів, 1888), де вміщено 20 поезій з нотами. Патріотична поема «Сіон або руська пісня» залишилася в рукописі.

Хиляк Володимир (літ. псевд. Єронім Анонім, В. Нелях, Лемко Семко та ін., 27 липня 1843, с. Верхomla Велика, теп. Новосанчівське воєв. РП — 25 червня 1893, с. Літинія біля Дрогобича, теп. Львівської обл.) — письменник.

Після студій працював священиком у Долній, Ізбах, Бортному. Постійно вивчав життя селян, записував їх народні пісні, вірування. У 1864 р. виступив зі статтю «Із крайніе західної Русі». Незабаром вийшла його етнографічно-фольклорна праця «Весільні звичаї у лемків» (1866). Перша повість «Польський патріот» (1872) вивела автора на літературне поприще. Надалі його ім'я не сходить зі сторінок галицьких часописів.

Хиляк Володимир

У 1873 р. вийшов твір «Повість на часі». Новим кроком у літературній творчості була найбільш популярна повість «Шибеничний верх» (1877—78) у двох частинах, в якій розповідається про навалу польських конфедератів. На початку 80-х рр. В. Хиляк створив літературне полотно про життя лемків — повість «Руська доля». Обидві повісті — «Шибеничний верх» і «Руська доля» — друкувалися в «Нашому слові» у 1968, 1972—73 роках.

Написав ряд гумористичних оповідань з селянського життя — «Лихо на світі», «Сипкова поляна», «Гумор у лемків» та інші. У 1882 р. у Львові вийшли три томи творів лемківського письменника, а в 1887 — четвертий том.

Як письменник заслужив щире повагу і визнання в середовищі лемків.

Легеза Іриней (Іван Лацуга, 1 квітня 1861, с. Тур'я Бистра, теп. Перечинський р-н Закарпатської обл. — 1922, с. Кленове, там же) — письменник і громадський діяч.

Вчився в Ужгородській гімназії та духовній семінарії. Працював парохом у рідному селі та в с. Кленовому, де розгорнув громадську працю (організував кредитні каси, кооперативи «Братства тверезості»), закликав будувати школи та ін.

Був автором численних оповідань — гумористичних («Циган і смерть», «Як став Максим віщун», «Кінець фіглям»), психологічно-моралізаторських («Андрій, блудний син», «Св. вечір», «Чорна яма», «Жебрак», «В'язник», «Як продав Ондуляк Тирчуну»), соціально-побутових («Чичанич», «Бочка зі сливами», «Скупий Іцко», «Послідня карта») про скупість глитаїв, моральне їх виродження та убогість думки; протиставляв їм здоровий глузд селян-лемків.

Оповідання І. Легези часто передруковувалися в різних газетах і після смерті автора.

Ставровський Юлій (літ. псевд. Попрад, 18 січня 1850, с. Списька Сулина Бардівського округу, Словаччина — 27 березня 1899, Пряшів) — письменник у Словаччині.

Освіту здобув у Пряшівській гімназії та на юридичному і богословському факультетах Будапештського університету. Працював парохом у с. Орябина, службовцем в єпископській канцелярії Пряшева, парохом у с. Чертіжне. Захоплювався слов'янськими мовами.

Автор багатьох віршів, етнографічних і публіцистичних статей про мову. Друкувався в руській пресі. У збірці «Поезія Попрадова» (1928) є поезії «Я руський», «Родина», «На Бескиді», «К Урілу Метеору». У 1883 р. написав «Руський буквар». Довгий час листувався з відомим українським ученим, дослідником фольклору українців Закарпаття В. Гнатюком.

Кубек Емілій (23 листопада 1867, с. Штефурів Свидницького округу, Словаччина — 17 липня 1940, США) — закарпатський письменник, дослідник життя лемків.

Після закінчення духовної семінарії (1881) став священником. У с. Снаків розгорнув культурно-освітню діяльність, допоміг збудувати дорогу, розводив сади, сприяв удосконаленню способів господарювання, подбав про побудову школи, заснував хорівий і драматичний гуртки, дописував до періодичних видань.

У 1904 р. емігрував до США. Тут написав ряд літературних творів. Найбільший з них є роман «Марко Шолтис» (1918—20). У 1922 р. надрукований у чотиритомнику творів Е. Кубека.

Твір розповідає про життя закарпатських лемків, написаний лемківською говіркою з незначною домішкою церковнослов'янських і російських слів. Дія «Марка Шолтиса» відбувається, починаючи від 70-х рр. XIX ст., і закінчується у 1917 р. в одному із сіл Пряшівщини. Автор дуже вдало змалював життя і побут лемків. Менші прозові твори («Єдно виданіє», «Пасхальний дар», «Післядождя — сонце», «Кому што Бог обіцяв» та ін.) теж пов'язані з життям закарпатських лемків в еміграції.

Невицька Ірина (10 грудня 1886, с. Збучка Біла Гуменського округу, Словаччина

— 21 листопада 1966, Пряшів) — письменниця і активна громадська діячка.

Початкову освіту здобула в Сабінівській німецькій школі, вчилася в Пряшівській учительській семінарії. Живучи у Пряшеві, потім Ужгороді, писала вірші (псевд. — Анна Новак, Анна Горіак), друкувала їх у календарях, збірниках, закарпатській періодиці. Писала також публіцистичні статті, нариси, казки, повісті, драми. Більшість її творів не опубліковано. Є авторкою першого закарпатоукраїнського історичного роману «Правда побідила» (Пряшів, 1924).

У 1929 р. видала збірку «Дарунок». Заснувала перші драмгуртки, читальські гуртки, недільні школи, читала лекції про літературу і мистецтво.

Була організатором першого жіночого товариства «Союз руських жінок» у Пряшеві. В Ужгороді заснувала жіночу секцію «Просвіти». На початку 30-х рр. у Пряшеві видавала літературно українською мовою газету «Слово народа» — першу таку у Сх. Словаччині. Видала перший календар «Союзу руських жінок». З її ініціативи відбувся в Ужгороді перший Жіночий конгрес. З 1939 р. жила у Пряшеві.

Надь Митро (4 листопада 1896, с. Миклошевці, Югославія — 8 лютого 1962, с. Петровці, Югославія) — поет і громадський діяч русинів Югославії.

Змалку любив записувати народні пісні, складати вірші. Перші поетичні твори («Загучали гори», «За свободу України», «Заграйте гудачки», «Заградка») надруковані у «Руському календарі» на 1937 рік.

Нікому не хвалився вмінням писати вірші, а тому не міг видати за життя окремої збірки. Зрештою, не мав часу на доопрацювання творів, бо був зайнятий господарством і краєцтвом.

Окрема збірка його творів вийшла у 1967 р. після смерті автора. Вся поезія пронизана любов'ю до природи, до землі, присвячена змалюванню тяжкого життя самого автора і його земляків. Писав говіркою югославських русинів.

Гренджа-Донський Василь (23 квітня 1897, с. Волове, тепер смт. Міжгір'я Закарпатської обл. — 23 листопада, 1974, Братислава) — письменник у Словаччині, основоположник української поезії на Закарпатті.

Перша його збірка і фактично перша книжка селянського поета українською мовою «Квіти з терням» вийшла у 1923 р. в Ужгороді. Услід за нею «Золоті ключі» (1923), «Шляхом терновим» (1924), «Китиця квіток» (1925), «Оповідання з закарпатських полонин», «Тернові квіти полонин» (1928), «Назустріч волі» (1929), «Немає набоїв» (1930), «Ілько Ліпей — карпатський розбійник» (Львів, 1936), «За ґратами» (1939).

У 1939 р. був ув'язнений у фашистському концтаборі. Письменник утік з концтабору і взяв активну участь в антифашистському русі. Після війни жив у Братиславі, де, крім письменницької діяльності, займався малюванням картин з краєвидами Карпат. Написав ряд казок для дітей, кілька драматичних творів («Сиротина», «Останній бій», «Скам'янілі серця» й інші).

У 1964 р. у Пряшеві, а згодом у Києві вийшли його вибрані твори під заголовком «Шляхом терновим», в яких багато уваги присвятив життю лемків. До останніх днів життя письменник залишався вірним краєві, рідному народові.

Дем'ян Лука (6 червня 1894, с. Верхні Ворота, тепер Воловецький район Закарпатської обл. — 16 травня 1968, м. Мукачево) — письменник, збирач фольклору. Закінчив неповну середню школу. Літературну діяльність розпочав збиранням і обробкою фольклорних матеріалів.

Один з перших закарпатських письменників, який почав писати твори сучасною мовою. Окремо вийшли: «Чорт на весіллі» (1921), «Відьма» (1924), «Із села» (1943), «Весілля без жениха» (1956), «Зустріч» (1961), «Оповідання синів Карпат» (1966). У його обробці вийшли дві збірки закарпатських народних казок — «Зачарована підкова» (1959), «Казки» (1969). Шість опові-

відань включено до збірки «Закарпатські приповідки», що видана в Югославії («Руське слово», Нови Сад, 1979). У творах змальовується життя закарпатських селян, переважно лемків.

Филипчак Іван (29 січня 1871, с. Лішня Сянницького пов., теп. РП — 21 жовтня 1945, Сибір) — письменник і суспільний діяч.

Після Сянницької гімназії закінчив філософський факультет Львівського університету. Працював викладачем географії, історії, української мови та літератури, психології та логіки у Самбірській семінарії.

Разом з педагогічною і громадською працею займався літературною творчістю. У 20—30-х рр. вийшли його повісті та оповідання, в яких дуже вдало змалював історію Лемківщини в часи Київської Русі, Галицького і Галицько-Волинського князівств, а саме: «Княгиня Романова», «За Сян» (1928), «Будівничий держави», «Сила волі», «Лемко Ділер», «Дмитро Детько» (1938). Повість «Дмитро Детько» він закінчив словами: «Пам'ятайте за Лемківщину, бороніть її до останньої краплі крові, бо це західний бастион наших земель». Є автором «Історії села Лішни Сянницького повіту» та ряду повістей, публікацій.

Як педагог, історик, літератор мав велику повагу з боку студентів і громадськості. Під час Другої світової війни був вивезений у Сибір, де помер і похований у спільній могилі як «враг народа».

Гануляк Григорій (Григорій Марусин. 1 березня 1883, с. Снявва Сянницького повіту, теп. РП — 29 серпня 1945, м. Сянкі РП) — письменник з Лемківщини.

Першим його літературним твором була новела «Я ся не бою» (1903), написана лемківським діалектом. Іван Франко схвально оцінив цю спробу і у «Літературно-науковому віснику» (1907, кн. 2) за його ініціативи було передруковано.

У 1908 р. Г. Гануляк переїхав до Львова. З допомогою Франка видавав журналістичні і письменницькі твори україн-

Гануляк Григорій

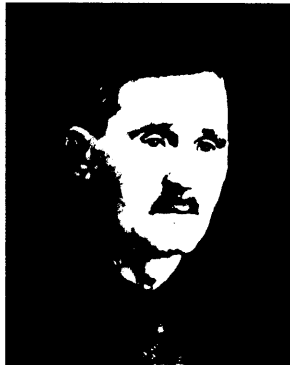
ських письменників, репродукції картин українських митців. Власні твори друкував у журналах «Наука», «Живая мысль», «Галичанин». Був членом Товариства руських літераторів і журналістів у Львові, членом Об'єднання слов'янських журналістів у Празі.

Після Першої світової війни працював редактором видавництва «Русалка» у Львові. Під його редакцією виходила «Книгозбірня школярика» (щомісячний випуск). Написав понад 50 новел, оповідань, п'єс. У 1937 р. прийнятий дійсним членом Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка у Львові.

У 1941 р. в Києві вийшла збірка його оповідань «За горами, за лісами». Більшість його оповідань присвячена життю лемків в умовах буржуазної Польщі. Оповідання «Буря», «В старім краю» змальовували життя лемків-емігрантів за океаном. Цінним у творчості Г. Гануляка є реалістичне зображення життя земляків-лемків.

Русенко Іван (1890, с. Красна, Короснянського пов., теп. РП — 10 січня 1960, с. Королівка Борщівського р-ну Тернопільської обл.) — народний лемківський поет і маляр.

Після закінчення гімназії в Новому Санчі служив у австрійському війську. Від 1922 р. — вчитель у Красній, згодом у Бонарівці. У 1945 р. виселений в Україну, постійно меш-

Русенко Іван

кав у с. Королівка Борщівського району на Тернопільщині, де 15 років вчителював.

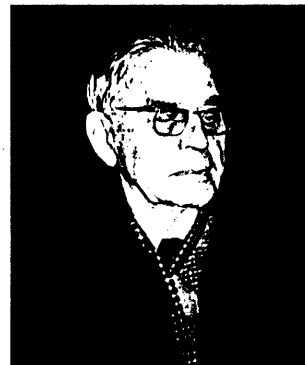
Як народний поет написав багато віршів, у яких прославляв рідні Карпати, оспівував життя лемків. Ряд постичних байок — творчий перестів байок Крилова. Написав сценічний твір «Вертеп в Карпатах». Часто його твори друкувалися в газеті «Карпатська Русь» і календарі «Лемко» (США), тижневика «Наше слово» (Варшава). Відомий також як збирач народного пісенного фольклору лемків.

Автор численних картин, сценічних декорацій і зарисовок з життя лемків. Деякі з них друкувалися в різних післявоєнних виданнях США і Польщі.

Бедзик Дмитро (1 лютого 1898, с. Вільхівці Сянницького повіту, теп. РП — 27 лютого 1982, Київ) — український письменник з Лемківщини.

У роки Першої світової війни емігрував на Схід. Закінчив Харківський інститут народної освіти (1924). Член Спілки письменників України, жив у Києві. Працював у ділянці літератури майже півстоліття. Серед його творів відомі п'єси «Арсенальці» (1939), «Останній вальс» (1959), романи «Студені води» (1930), «Дніпро горить» (1948), «Серце мого друга» (1964).

Значну увагу присвятив рідній Лемківщині. З-під його пера вийшла трилогія з життя

Бедзик Дмитро

лемків: «Украдені гори» (1969) — про події перед Першою світовою війною та на початку війни; «Підземні громи» (1971) — про події 1915—1917 рр., що відбувалися одночасно і на Лемківщині, і на Східній Україні; «За хмарами зорі» (1972) — про події 1917—1919 рр. на Лемківщині, в Києві, Петрограді. Трилогія — помітний внесок у розвиток української літератури, зокрема літератури лемків.

Антонич Богдан-Ігор (5 жовтня 1909, с. Новиця Горлицького повіту, тепер Новосанчівське воев. РП — 6 липня 1937, м. Львів) — талановитий український поет. Народився в родині священника.

Початкову освіту здобув приватно у с. Липовець Сянницького повіту в родині Волошинівичів, звідки походила його мати. Після закінчення у 1926 р. Сянницької гімназії вступив на філософський факультет Львівського університету, який закінчив у 1933 р.

Любов до рідного краю дала Антоничу чудову зброю — слово.

*...Літа пливуть, мов гірські води,
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини наводять.
Чимало бур так прогуло.
Лиш ти однакове й незмінне,
далеке лемківське село.*

(з «Елегій про співучі двері»).

У 1931 р. вийшла у Львові перша збірка поета «Привітання життя», у 1934 — друга «Три перетени», у 1936 — третя — «Книга Лева» — остання, що вийшла за життя поета. Дві збірки «Зелене Євангеліє» та «Ротації» вийшли у 1938 р. Помер поет на 28 році життя, похований на Янівському кладовищі у Львові.

Про творчість поета і його значення у мистецтві та культурі українського і взагалі слов'янського народу справедливо писав проф. М. Неврлі (Словаччина): «Ніхто ще перед Антоничем і ніхто ще після нього не оспівав так любовно Лемківщину, як він» (Вступ до зб. «Перетени молодості», Пряшів, 1966).

Далеко за межами України відома творчість великого поета, співця незбагненого таланту, юнака з далекого гірського лемківського села Богдана-Ігора Антонича. Його твори друкувалися в альманасі «День поезії» (1963). У журналі «Жовтень» (тепер «Дзвін», 1964, № 2) була вміщена стаття С. Трофимука «Поет весняного похмілля» та добірка поезій Б.-І. Антонича. У грудні 1964 р. Львівська телестудія передала літературний нарис про поета. Але чи не найкращим пам'ятником «співцеві зелених Бескидів» була збірка творів поета «Пісня про

Антонич Богдан-Ігор

незнищеність матерії» (К., 1967) зі вступною статтю Дмитра Павличка, який писав: «У храмі його (Антонича — І. К.) творчості стоять напевно і наші правнуки... будуть вони разом з поетом співати хвалу сонцеві, життю, людині».

У 1989 р. в Києві вийшла чергова збірка поезій Б.-І. Антонича (вступна стаття М. Ільницького, упорядкування, примітки і словник Д. Павличка), а у Львові в тому ж році вийшов збірник статей про Б.-І. Антонича «Весни розспіваної князь» (упорядники М. Ільницький та Р. Лубківський). У 1991 р. в Києві вийшов нарис про життя і творчість Антонича. Автор — Микола Ільницький.

Це лише окремі праці про поета. Загальне визнання — найкращий пам'ятник Великому синові Лемківщини.

Смереканич Петро (літ. псевд. Григорій Мариндя, 20 серпня 1909, с. Свіржова Руська Ясельського повіту, теп. РП — 7 листопада 1997, м. Львів) — педагог, журналіст, суспільний діяч.

Учительську семінарію закінчив у Самборі (1929). Певний час вчителював у Горличчині, допомагав батькам у сільському господарстві. У 1933 р. склав іспити за гімназію в Кракові.

З 1934 р. працював головним редактором газети «Наш Лемко» у Львові, але через розбіжність у поглядах з Ю. Тарновичем залишив редакцію. Тоді написав основну час-

Смереканич Петро

тину «Першої лемківської читанки». У воєнні роки працював у кооперації (Сянік).

У 1945 р. переселений в Україну, працював на Донбасі, згодом переїхав до Львова, де викладав англійську мову в середніх школах, заочно закінчив Київський педагогічний інститут іноземних мов (1958) і написав методичну працю про шляхи поліпшення змісту підручників іноземних мов.

Пішовши на пенсію (1971), підготував рукопис збірки оповідань та нарисів із життя лемків.

Дудра Яків (1894, с. Лосе Горлицького повіту, теп. РП — 6 листопада 1974, там же) — народний поет і громадський діяч у Польщі.

Після закінчення початкової школи займався сільським господарством. Змалку мав потяг до книжок і виняткову здатність запам'ятовувати прочитане. У 1947 р. внаслідок акції «Вісла» депортований на західні землі Польщі у Бельско-Бялу.

З дитинства захоплювався віршуванням, але аж у старому віці друкувався на сторінках «Нашого слова» (Варшава), газеті «Карпатська Русь» (США), в українських календарях. Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) у Польщі видало збірку його творів «Уродився я хлопом» (Варшава, 1983). У творах «Співайте, лемки», «Лемковино», «Уродився я хлопом», «Возрастай, новий світе» та ін. з любов'ю оспівував рідну Лемківщину.

Костельник Йосиф (30 листопада 1903, с. Петрівці, Югославія — 21 червня 1936, там же) — письменник, збирач фольклору, культурно-освітній діяч у середовищі русинів Югославії.

Гімназію закінчив у Винковцях (1914—1922), юридичний факультет у Загребі (1922—1926). Перебував на службі у Вуковарі, Шабці, Сараєві, Рогатиці.

Літературну діяльність розпочав співпрацею з хорватською католицькою газетою «Луч». Був дуже працюючим і за короткий час написав стільки літературних творів, що

забезпечив собі місце серед кращих руських літераторів у Югославії. Писав поезії, оповідання, статті з літератури, історії, етнографії, друкуючи їх у різних періодичних виданнях. У період 1925—1931 рр. написав 18 оповідань про життя русинів Югославії. Допомігав В. Гнатюку у збиранні фольклору та виданні «Південнослов'янських руських народних пісень» (1927), написав вступну частину до книжки.

У 1981 р. в Новому Саді вийшла збірка його творів «Позбрани твори». У збірку включено 18 оповідань, 6 поезій, 11 статей, 13 пісень, дві розвідки з етнографії.

Гриць-Дуда Іван (5 червня 1911, с. Рудьлів Воронівського округу (Словаччина)) — письменник у Словаччині, театральний діяч.

Закінчив Мукачівську торговельну школу (1931) та Ужгородську вчительську семінарію (1935). Вчителював на Закарпатті. Захоплювався театральним мистецтвом. Працював директором, режисером і актором Пряшівського українського театру. Певний час був редактором журналу «Дружньо вперед».

Його вірші, оповідання, поеми, повісті друкувалися в українській періодиці, виходили окремими виданнями. Збірка оповідань «Невзгоди» (1967) — про життя і побут земляків-лемків. Віршований роман у двох книгах «Маків цвіт» (1974) і «Серед дороги, серед бур» (1975) розповідають про героїчне минуле народу, про боротьбу народних збійників. Автор драми «Федір Главата» (1973), ряду п'єс: «Бурхлива весна» (1979), «Князь Лаборець», «Верба», «Маріанна».

Його твори значною мірою збагатили не лише лемківську, а й загальноукраїнську літературу.

Лазорик Федір (Федь Маковичанин, Смутножер, Дальнозір, 1 квітня 1913, с. Бехерів Бардіївського округу, Словаччина — 4 липня 1969, Братислава) — письменник у Словаччині.

У 1932 р. закінчив Пряшівську учительську семінарію. Вчителював в українських селах Сх. Словаччини і Закарпаття. Друкуватися почав у 1926 р. на сторінках дитячих журналів. Писав переважно поезії, в яких змальовував нужденне життя закарпатських українців (лемків). Перша збірка прішів «Слово гнаних і голодних» (1949) присвячена боротьбі закарпатських українців проти німецьких окупантів. Друга збірка — «Велика сила» (1955). Вийшли також повісті «Світанок над селами» (1953), «Вік наш фестивальний» (1958), книжечки ліричної прози «Роздуми і співи» (1963). Був упорядником збірника народних пісень Східної Словаччини «Співаночки мої» (1956). Словачьке педагогічне видавництво в Пряшеві видало том його творів «Вибране» (1963). Останнім прижиттєвим виданням була збірка поезій «Снігові хризантеми» (Пряшів, 1968), що є повною біографією поетичної душі Ф. Лазорика.

Був активним учасником літературних вечорів, талановитим майстром слова.

Прокипчак Іван (6 січня 1917, с. Межилабірці Гуменського округу, Словаччина — 26 лютого 1991, Гуменне) — письменник у Словаччині, член Спілки словацьких письменників, суспільний діяч.

У 1935 р. закінчив Пряшівську учительську семінарію, у 1968 — педагогічний факультет Пряшівського відділення університету ім. Шафарика. Після війни обіймав різні посади, був одним з засновників журналу «Дукля», працював директором української школи-інтернату в Гуменному та виконував обов'язки голови ЦК КСУТ.

Відомий у жанрі прози. Перший вірш «Мати» був опублікований у «Букварі» (1937). Видав збірки оповідань та повістей «Ранок» (1952), «Піднімається хлібороб» (1954), «Боротьба починається» (1956), «Вибойни» (1965). Ряд творів вміщено у збірці «Пелюстки провесни» (1977). Публіцистичні статті, оповідання (присвячені головним чином оспівуванню карпатської природи, життю лемків) публікував у народних календарях

та місцевої пресі, виступав по радіо, брав активну участь у літературних вечорах та читачьких конференціях.

Шмайда Михайло (2 листопада 1920, с. Красний Брід Межилабірського округу, Словаччина) — письменник у Словаччині, збирач фольклору лемків, громадський діяч.

Почав друкуватися в 1948 р. Його твори (вірші, оповідання) публікувалися в журналі «Дружно вперед», журналі «Дукля». Основну увагу в своїх творах присвячує землякам-лемкам. На таких позиціях стоїть автор у повісті «Паразити» (1953), збірці оповідань «В'язка ключів» (1956), романі «Трищать криги» (1958) та інших.

У 60-х рр. вийшли дві частини трилогії «Лемки». Автор докладно і реалістично змальовує життя лемків на Пряшівщині. Третю книгу автор присвятив життю лемків північних схилів Західних Карпат.

Велику працю здійснив надалі М. Шмайда у справі вивчення духовної культури лемків, повного та всестороннього запису їх фольклору (народної поезії і прози, ігор, забав, звичаїв, вірувань). Свідченням глибокого аналізу духовного життя лемків є праця «З народної пам'яті» (Пряшів, 1969). Велику кількість художніх і публіцистичних творів, а також наукових статей написав М. Шмайда у 80—90-х рр.

Родак Іван (29 серпня 1921, с. Сорочин Свидницького округу, Словаччина) — письменник і журналіст у Словаччині. Член Спілки словацьких журналістів (1950).

Після восьмирічної школи продовжив навчання у торговельному підприємстві «Пчела» (Прага). Від 1952 р. — працівник редакції газети «Нове життя».

Публіцистичні праці друкував у газеті «Нове життя», журналі «Дружно вперед», «Дукля», календарях і збірках, зокрема зб. «Десять літ Пряшівського краю» (1955). У 1956 р. видав п'єсу «Кам'яні серця». У 1968 р. збірку гумористичних оповідань «Дашто за дашто», пізніше «Між людьми» (1974), «Чорт не спить» (1977) та багато

інших творів. Частина з них написав і надрукував лемківським діалектом.

Мацинський Іван (9 квітня 1922, с. Межилабірці Гуменецького округу, Словаччина — 4 березня 1987, Пряшів) — поет, публіцист, літературний редактор.

Закінчив учительську семінарію в Пряшеві (1937—1941), працював учителем. У 1945—1949 рр. навчався у Вищій політичній школі у Празі, де заснував літературно-громадський місячник «Костер» (1946—1947). Від 1949 р. постійно жив і працював у Пряшеві. З його ініціативи створено Українську секцію Спілки словацьких письменників (1953) та альманах «Дукля». Друкуватися почав на сторінках студентського журналу. Перша збірка віршів «Білі хмари» (1949) написана російською мовою. Збірку «Наша мова» (1956) видано російською й українською мовами. У збірках «Зимова ніч» (1961) та «Карпатські акорди» (1962) остаточно перейшов на українську мову. У вступній статті до збірки «Розмова сторіч» (1965) охарактеризував стан літературної, наукової, суспільної праці закарпатських лемків протягом останніх двох сторіч. Остаття його книга «Вінки сонетів» (1986) свідчить про напружену й плідну працю поета над словом і образом.

Багато творів присвятив лемкам, описові їх щоденного життя, побуту. Тонкий знавець психології земляків слушно розглядав проблему закарпатських лемків з проблемою галицьких лемків. У творах використовував народний фольклор. Підтримував постійний контакт із збирачем фольклору лемків О. Гижею та етнографом І. Красовським.

Ковач Федір (7 березня 1931, с. Рокитівці Гуменецького округу, Словаччина) — педагог і письменник, член Спілки словацьких письменників.

Закінчив гімназію у Гуменному (1952), а у 1958 р. — філологічний факультет Київського університету ім. Т. Шевченка. Працював учителем у середній школі в Стропкові, потім секретарем ЦК КСУТ (1969),

доцентом кафедри української мови і літератури Пряшівського університету ім. П. Й. Шафарика.

Автор публікацій «Олександр Павлович. Літературно-критичний нарис» (Пряшів, 1969), «А. Павлович — поет и общественный деятель Закарпатья второй половины XIX в.» (Київ, 1970), «Деякі проблеми розвитку української літератури в Чехословаччині. Післявоєнний період» (Пряшів, 1973). Оpubлікував серію статей про творчість В. Зозуляка, Ф. Іванчова, І. Грция-Дуди, Ю. Боролича, М. Дробняка, В. Гайного, П. Гули, Й. Збіглія та інших. Працює також у галузі художнього перекладу українською мовою. За книжку «Деякі проблеми розвитку української літератури в Чехословаччині» удостоєний літературної премії ім. І. Франка (1974).

Вірхнянський Іван (Вірх, 2 серпня 1919, с. Гладішів Новосандецького повіту, теп. РП — 12 вересня 1996, Пневонезь РП) — народний лемківський поет, публіцист.

Сільську школу закінчив у Гладішеві. У 1947 році внаслідок акції «Вісла» інтернований на західні землі Польщі. Повернувшись після 1956 р. в рідну Лемківщину, у вільні хвилини почав писати вірші про дитинство, природу рідних Карпат, статті про звичаї та щоденне життя лемків. Є автором оповідань «Як гзда стратив свою жену», «Або я хвора, або буду хвора», «Як липяне сонце до міха імали», «Як липяне будували село і церков» та інших і циклів «Лемківське весілля», «Ярмарки», «Слуги і кухарки», «Вечірки», «Чари», що їх друкував переважно на лемківській сторінці тижневика «Наше Слово», в антології «Гомін».

Собин (Нецьо) Меланія (30 серпня 1920, с. Бортне Горлицького пов., теп. РП — 5 лютого 1978, там же) — письменниця-поетеса, громадський діяч.

З юнацьких років була активною учасницею гуртків сільської художньої самодіяльності. Закінчила гімназію в Ріманові. Значний вплив на формування її світогляду мали

вчителі, священник. Змалку захопилася віршуванням. Писала вірші українською літературною мовою, а також діалектом.

Тяжко пережила післявоєнну трагедію вигнання. Вже на чужині у вірші «До рідної землі» закликала краян-лемків не залишатися на чужині.

До рідної землі в зелені Карпати повертаймо, Брати,

там треба нам жить...

Настав довгожданний час, і повернулася на рідну землю. Продовжила оспівувати красу Лемківщини, даровану людям від Всевишнього, рідне село. Але навкруги залишилися опустілі села, дичавіла природа.

Земле занедбана,

чом ти плугом не скраяна?...

За життя опублікувала загалом три вірші, решта залишилися в рукописі. У 70-х рр. кілька віршів Меланії Собин надрукував тижневик «Наше слово» (Варшава), вірші «Земле моя», «Над могилою Нестора» надруковано в збірці «Lemkowie pisza» (Краків, 1989).

Сіяла серед людей зерна любові до рідної землі. Не дивно, що рідне її село Бортне швидко було заселене лемками, які поверталися з чужини, і зажило новим життям.

Петик Ольга (дів. прізви. Хиляк, літерат. псевдонім Володимир Ольгович, 15 серпня 1922, м. Мушина, Новосанчівського пов., теп. РП) — письменниця в Польщі.

Навчалася в гімназії у Новому Санчі, потім у Кракові, де отримала свідоцтво зрілості (1940), а після Другої світової війни — на історичному факультеті Ягеллонського університету в Кракові.

Вірші та оповідання друкувала в українському тижневику «Наше слово» (Варшава) і його додатку «Наша культура», львівському журналі «Жовтень» (тепер «Дзвін», 1989, 7). Автор драматичних творів «За землю руську», «Володимир-І — Хреститель», «Голод, голод», повістей на біблійну тему «Марта», «Вигнання з раю». Опрацювала драму, пов'язану з життям і творчістю лемківського маляра Никифора Дровняка, під

назвою «Сон про Никифора» (надрукована в «Лемківському календарі-96», Львів).

Переклала польською мовою ряд поезій Б.-І. Антонича, Д. Павличка, новел В. Стефаника, Ст. Васильченка, «Лісову пісню» Лесі Українки.

З 1980 р. живе у Перемишлі.

Галчак Анна (11 квітня 1929, Межилабірці, Словаччина) — письменниця в Словаччині.

Ще ученицею створювала «співанки» на власні слова. Ранні записи пропали під час війни. З 1952 р. жила у Чертижному, потім у Гуменному, Липанах. У 1963 р. повертається з сім'єю у Межилабірці, працює інженером. Продовжує впорядкування зібраного матеріалу з життя лемків Словаччини, записує фольклор, успішно працює над новими поетичними творами. Ряд поезій вміщено в збірнику «Карпати піснею вчаровані» (Братислава-Пряшів, 1974). Останнім часом пробувала свої сили у художній прозі — новелі, оповіданні, гуморесці. У 1976 р. у Пряшеві вийшла книжка її прозових творів «Лабірські оповідання». Друга збірка прозових творів — «Вдови і сироти» (1982). Вірші вийшли збірками «Окрилені мрії» (1979), «Балади» (1985). Видала книжечку для дітей «Тисяча сонць» (1986). Всі твори своїм корінням і мовою виростають з ґрунту життя лемків Словаччини, зокрема Лабірщини. Письменниця широко використовує у своїй творчості рідний лемківський діалект, романтично змальовує чари природи рідних Карпат.

Грицьков'ян Ярослав (Василь Гречко, 24 квітня 1931, с. Воля Матіяшова Лиського повіту, теп. РП) — педагог, літературознавець, український письменник у Польщі.

У 1947 р. внаслідок акції «Вісла» інтернований на західні землі Польщі. Закінчив педагогічний ліцей у Вейгорові, заочно — Вищу педагогічну школу (1953—1955), працюючи вчителем. У 1955—1959 рр. навчався на педагогічному факультеті Ягеллонського університету в Кракові. З 1959 р. працю-

вав інспектором шкіл з українською мовою навчання, з 1973 — ст. науковим співробітником Інституту вдосконалення вчителів. У 1977 р. захистив докторську дисертацію «Українська література в польських перекладах 1945—1965». З 1965 р. систематично друкує літературознавчі та критичні статті, наукові розвідки про українську літературу в тижневику «Наше слово», «Українському календарі» (Варшава), а також в українській періодиці Словаччини, Югославії та в Україні.

Пише фейлетони, оповідання, вірші. У творах значну увагу приділяє описові рідного гірського краю (напр., вірш «Бескиди», 1979 р., та ін.). Автор методичних посібників, літературної читанки для V класу.

Дробняк Михайло (3 жовтня 1942, с. Збудський Рокитів Гуменського округу, Словаччина) — письменник і громадський діяч.

Навчався в середній школі у Межилабірцях. Писати почав ще у початковій школі. Після закінчення філософського факультету університету ім. Шафарика в Пряшеві (1964) працював редактором газети «Нове життя».

У 1975 р. перейшов на посаду лектора Піддуклянського народного ансамблю Українського театру в Пряшеві. Вірші друкував у місцевій пресі, потім колективному збірнику «Пригорщі весни» (1966), видав збірки віршів «Розлуки і зустрічі» (1967), «Смуги світла» (1969), «Очі в долонях» (1974), «Колосся надії» (1975) та інші. Пише також оповідання. Його повість «Коли згасли зорі» була надрукована в журналі «Дукля» (1974). Роман «Долини» відзначений премією в літературному конкурсі. У творах опікує красу рідного краю, працелюбність земляків-лемків.

Желем Іван (3 квітня 1925, с. Вапенне Горлицького повіту, теп. РП — 6 вересня 1988, Львів) — письменник, публіцист, громадський діяч.

У 1937 р. вступив у Горлицях до гімназії, але через Другу світову війну не зміг закін-

Желем Іван

Дзіндзьо Михайло

чити навчання. Ще у гімназії, живучи в «Руській бурсі», познайомився з історією рідного краю, літературою. Тоді ж почав писати вірші. У 1945 р. виселений в Україну. У м. Самборі на Львівщині закінчив середню школу, а у Львові здобув вищу освіту.

Друкуватися почав у 1965 р. в українському тижневику «Наше слово», «Лемківському календарі» (Торонто). Писав оповідання, новели, гуморески, нариси, публіцистичні та критичні статті і замітки. Писав літературною мовою, а також лемківською говіркою. Твори в основному присвячував життю земляків на Лемківщині, а також проблемам розвитку культури лемків в Україні, збереженню їх самобутніх традицій.

Надрукував близько тридцяти оповідань, новел та гуморесок, серед яких «Ой верше мій, верше» (1965), «Чарівниця» (1966), «На стежці» (1967), «Поєдинок» (1970), «Повів бим вам дашто», «Після весілля» (1975), «Юж видит», «Заспівали лемки в Україні» (1971), «Співає Лемковина» (1972), «Лемківська народна» (1979), кільканадцять віршів і поем, публіцистичних статей, багато заміток та інформацій.

Дзіндзьо Михайло (19 липня 1925, с. Красна Короснянського повіту, теп. РП — 8 серпня 1993, м. Борислав Львівської обл.) — журналіст, народний поет, збирач лемківського фольклору.

Після виселення у 1945 р. в Україну деякий час жив у Борщеві на Тернопільщині. Згодом переїхав до м. Борислава на Львівщині, де закінчив середню школу (1957), та Дрогобицький нафтовий технікум (1962).

Ще на Лемківщині почав писати вірші та записувати фольклор. Цю роботу продовжив і розвинув у лемківському середовищі Борислава. Лише від Анни Драган записав кілька десятків народних лемківських, зокрема весільних пісень. На основі зібраних матеріалів опрацював «В Розділю на весілля» («Наше слово», 1970—1971), «Лемківські хрестини» (1971), «Лемківські вечірники» (1974—75). У тижневику «Наше слово» друкувалися його оповідання, нариси, гуморески і сміховинки. Фрагмент «Лемківське весілля» друкувався в журналі «Жовтень» (1975, 12). Окремі оповідання опублікувала газета «Нафтовик Борислава».

Головчак Іван (21 липня 1928, с. Тилич Новосаїдецького повіту, тепер Новосанчівське воев. РП) — поет і суспільно-громадський діяч з Лемківщини.

У 1945 р. з родиною виселений в Україну в Донецьку область, а восени 1946 р. родина перебралася у село Вовчків на Івано-Франківщині. У 1948 р. закінчив зооветеринарну школу і працював зоотехніком. У 1962 р. закінчив в Івано-Франківську середню школу, а в 1974 — дворічну школу гро-

Головчак Іван

мадських кореспондентів. Працював художником на заводі «Полімер». Мешкає в Івано-Франківську.

Відомий як поет. Його вірші написані з позицій тогочасної «радянської дійсності» адже інакше не могло бути. Друкувався в районній газеті, а також обласній («Прикарпатська правда»), у газеті «Нафтовик Борислава». Від 1971 р. друкує вірші на лемківській сторінці тижневика «Наше слово» (Варшава), у кварталниках «Лемківщина» (США), «Ватра», «Загорода» (Польща) та інших.

Вірші присвячені різним аспектам життя людей, їх шоденній праці, боротьбі за розквіт народів, мирне життя на планеті. Більшість віршів автор присвячує землякам-лемкам, друзям.

У творах оспівуються майбутні світлі дні весни, покликані відроджувати і помножувати національне багатство Карпатського краю, всієї України.

Хомик Василь (27 травня 1933, с. Мнєцова, Короснянського пов., теп. РП) — поет, фольклорист. Член Спілки письменників України.

Після виселення у 1945 р. в Україну закінчив факультет філології Львівського університету ім. І. Франка (1957).

Ще студентом розпочав записувати лемківські пісні від матері та односельчан. Оп-

Хомик Василь

рацьовані матеріали друкував в основному на сторінках «Нашого слова». Найважливіші його опрацювання: «Лемківські народні пісні про жіночу недолю» (1959), «Лемківське народне весілля» (1960), «Лемківські народні прислів'я та приповідки», «Збіжницькі пісні з Лемківщини» (1962), «Звичаї та обряди лемків» (1963), «Лемківський народний календар» (1973) та ін.

Пише вірші для дошкільнят і друкує їх на сторінках дитячих видань «Малютко» (Київ), «Світанок» (Варшава). Автор збірки легенд «Чародійні гуслі» (Стоваришніня лемків, 1992), збірки поезій «Лемківська молитва» (Львів, 1993), збірки поезій для дітей «Україна — край наш рідний» (Львів, 1997).

Є членом правління товариства «Лемківщина» у Львові.

Горбаль Микола (10 вересня 1941, с. Воловець Горлицького повіту, теп. РП) — поет, композитор, художник.

У 1945 р. переселений в Україну (с. Лєтяче Залищицького р-ну Тернопільської обл.). Закінчив середню школу і музичний відділ Чортківського педагогічного училища. Працював учителем музики в Борщівській восьмирічній школі.

Продовжив (заочно) навчання в Івано-Франківському педінституті, викладав етику у сільськогосподарському технікумі, керував хором лікарів (Борщів).

Вархол Роман

Тоді розпочалася його діяльність як поета і композитора. Пише літературною мовою та лемківським діалектом.

У 1970 р. арештований і засуджений на 5 років позбавлення волі. Після відбуття покарання працював монтером київських ліфтів. У 1979 р. засуджений ще на 5 років. У неволі написав цикл поезій «Дні і ночі». Після чергового засудження на 10 років звільнений у 1983 р. У тому ж році в Канаді відбулося спеціальне масове віче на захист М. Горбала.

У 1990 р. в Києві вийшла перша збірка поезій М. Горбала «Вибрані поезії» з передмовою Н. Світличної. М. Горбаль обраний депутатом Київської міської Ради народних депутатів та депутатом Верховної Ради України (1994), головою крайової організації Української Республіканської партії та головою київського відділення товариства «Лемківщина». Підтримує дружні зв'язки з Фундацією дослідження Лемківщини у Львові.

Барна Володимир (2 червня 1953, с. Товсте Тернопільської обл.) — поет, журналіст, громадський діяч. Походить з родини лемків-переселенців. Батько — Андрій з Кам'янки, мати — Євдокія з Дальови на Сянчичині.

У 1960—1970 рр. навчався в місцевій середній школі. У 1970 р. вступив на факультет журналістики Львівського університету ім. І. Франка (закінчив 1975 р.). Скерований на роботу в Тернопільський комітет радіомовлення і телебачення. З 1981 р. — член Спілки журналістів України та Спілки письменників України.

Є автором багатьох передач на обласному і республіканському радіо. Виявляє велике зацікавлення до історії та культури лемків. У радіопередачах часто висвітлює життя лемків-земляків, успіхи художніх колективів, досягнення митців, учених. Бере активну участь у громадському житті. Був обраний членом правління Товариства «Лемківщина» у Львові, у 1990—1993 рр. працював головою правління Товариства у Тернополі. З його ініціативи 6—7 червня

1992 р. у Тернополі відбувся Всеукраїнський конгрес лемків.

Є автором численних віршів, статей, написав збірку поезій «В долонях всесвіту», у 1992 — збірка «Бескиди», книжка нарисів «Лемківщина в серці моїм» та інші. У 1997 р. опрацював збірку поезій Володимира Грабана (РП), написав передмову.

Вархол Роман (24 грудня 1956, с. Нагірнянка Чортківського р-ну Тернопільської обл.).

Батьки — виселенці із Сяноцького повіту, що на території Польщі. Закінчивши Ягільницьку середню школу, вступає на філологічний факультет Львівського держуніверситету. У 1979 р. закінчує навчання. Спочатку працює в бібліотеці та музеї. Відтак протягом кільканадцяти років викладає українську мову та літературу в школі. Нині на творчій роботі. Член Спілки письменників України. Автор збірок поезій «Мозаїка» (1989), «Будити райдугу пора» (1992), «Полонання без сокола» (1993), «Вістар Бескидів», «Тихий Дунай», «Чардаш» (1995), «Ружа-лєлія» (1996), «Діти Пантократора» (1997). Мешкає в с. Зімпа Вода на Львівщині.

Стефанівський Павло (3 березня 1932, с. Білянка Горлицького пов., теп. РП) — етнограф, поет, громадський діяч.

Степанівський Павло

Після виселення у 1947 р. на західні землі Польщі закінчив (1952) в Квідзині школу механізації сільського господарства, працював інструктором ВП УСКТ в Зеленій Горі. Зацікавився фольклором лемків та лемківським народним танцювальним мистецтвом. У 1959 р. повернувся до рідного села Білянка. Став секретарем секції лемківської культури при ГП УСКТ та її інструктором, членом редколегії «Лемківського слова» (додаток тижневика «Наше слово»). Організував хоріві, танцювальні, драматичні та музичні гуртки в селах Білянка, Команча, Лосє, Висова, а також організував виступ художнього колективу лемківської пісні (Білянка) у Свиднику, чим започаткував післявоєнні контакти між лемками обох схилів Західних Карпат. Був одним з ініціаторів фестивалів лемківських колективів у Лосю (1962) і Устю Руському (1963).

Створив музей пам'яток культури лемків у Білянці, активно допомагає у створенні лемківських музеїв у Зиндрановії і Бортиному. Постійно займається різьбярством по дереву, малюванням лемківських церков.

На теми матеріальної і духовної культури лемків опублікував ряд статей і репортажів. Відомий як поет. У 1956 р. написав вірш «Про лемка».

Окремою збіркою «Лемківська ікона» вийшли його вірші у 1985 р. Одним із кращих поетичних творів є триптих «Молитва до Тараса». Є автором пісень «Любов неволю ламле» (Понкерс, 1980). У 1991 р. вийшла його поетична збірка «Лем».

Більшість творів присвячена оспівуванню краси рідного краю. Є видавцем квартальника «Лемко». Присвячує увагу боротьбі за повернення лемкам лісів, які до 1947 р. були їхньою власністю.

Живе і творить у с. Білянка.

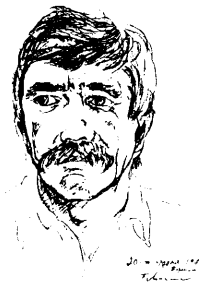
Трохановський Петро (літ. псевд. Петро Муриянка. 10 серпня 1947, с. Пархово, Лігницького воев. РП) — поет, громадський і церковний діяч, редактор.

Народився у лемківській родині виселенців з села Білянки Горлицького повіту. Навчався в будівельному технікумі (Вроцлав), потім у духовній православній семінарії при Християнській академії у Варшаві. Працює дяком при православній церкві в Криничці та вчителем.

Відомий як поет, який пише лемківським діалектом. У Новому Санчі вийшла в 1983 р. збірка його віршів «Сухий бадиль» діалектом і в перекладі польською мовою. Збірку ілюстрував В. Грабан, переклад і післямова Здзіслава Загадлувни.

У 1984 р. видавництво УСКТ видало збірку його віршів «Муриячєско». У 1989 р. вийшла збірка поезій «Як сокіл воды на камені». Підготував і видав антологію дитячої поезії «Мамко, куп мі книжку» (1995). У своїх творах оспівує життя земляків-лемків, природу рідного краю.

П. Трохановський також укладає і редагує щорічний «Лемківський календар», квартальник «Антифон», газету «Бєсїда» — орган Стіваришніння лемків у Польщі.

Трохановський Петро

ПЕДАГОГІКА

інші науки

Прямо скажемо, що класифікація діяльності представників науки і культури Лемківщини є хоч і доцільною, але й доволі умовною. Адже чи не кожен учений є одночасно і педагогом, і культурним діячем, і громадським та суспільним діячем і т. д., а тому зробити чітке розмежування є неможливим.

У ділянці педагогіки та інших наук можна назвати педагога, економіста, юриста **Михайла Балудянського** (1769—1847) вихідця південної Лемківщини, який усе своє життя віддав Росії. Така ж доля ще одного його земляка, видатного педагога, медика **Івана Орлая** (1770—1829). Не лише заданих учених дала суспільству Закарпатська Лемківщина. Можна назвати **Юрія Венеліна** (Гуцу. 1802—1839) — історика, публіциста, філолога, **Івана Раковського** (1815—1885) — педагога і публіциста, **Віктора Добрянського** (1816—1860) — педагога і публіциста та інших.

XIX — поч. XX ст. позначилися великим, помітним здвигом у науці і культурі на північній (галицькій) частині Лемківщини. Під впливом «Руської Трійці» почався бурхливий рух за національне відродження серед русинів Західних Карпат.

Тут творив відомий фольклорист **Никофор Лешишак** (1856—1914), відомий педагог і громадський діяч **Марко Гижя** (1869—1941), професор **Іван Брик** (1879—1949), дослідник лемківських говірок **Іван Зілинський** (1889—1952), **Юліан Налісник** (1890—1960), **Теоділь Курилло** (1891—1945) та ряд інших.

У США серед учених та культурних діячів з Лемківщини у середині XX ст. помітною була діяльність **Степана Пельца** (1894—1987) — громадського діяча, публіциста, народного майяра, вченого **Михайла Дудри** (1912—1982) — одно-

го з творців Організації Оборони Лемківщини та багатьох інших.

В Україні після Другої світової війни розгорнули свою діяльність виселенці з Лемківщини **Трохим Шевчик** (1912—1979) — педагог-географ, **Орест Гижя** (1913—1990) — лікар і фольклорист, **Анатолій Гнатишак** (1917—1997) — педагог, професор медицини. У півд. Лемківщині (Словаччина) продовжують свою наукову і культурну працю **Олена Рудловчак** (нар. 1919), **Михайло Новак** (нар. 1919). Помітна заслуга вченого-лінгвіста **Василя Латти** (1921—1965), вченого-філолога **Ореста Зілинського** (1923—1976).

Поважну наукову працю розпочав в Україні видатний учений, член-кореспондент АНУ **Василь Кітик** (1923—1984), але передчасна смерть перервала його діяльність. Продовжують науково-педагогічну працю професор медицини **Володимир Масляк** (нар. 1925), проф. **Петро Мощик** (нар. 1928), а також педагог і громадський діяч **Іван Щерба** (нар. 1925) та багато інших.

На Закарпатті здійснюють корисну працю науковці **Павло Чучка** (нар. 1928), **Михайло Роман** (нар. 1930), **Михайло Гиряк** (нар. 1933) та інші. Відома широка діяльність економіста і юриста, громадського діяча **Андрія Тавпаша** (Львів), редактора **Анатолія Кобеляка** (Варшава), інженера **Максима Маслея** (Торонто). В Україні плідно працював мистецтвознавець і педагог **Семен Криницький**, **Петро Пиртей** (обидва — Івано-Франківськ).

За межами України працює **Володимир Марчак** (нар. 1922) — краєзнавець, який створив монографію рідного села Пакошівки (*Українієс ѿ Polsce*», т. I—II. Sanok, 1994).

Балудянський Михайло (7 жовтня 1769, с. Ольшавя Кошицького округу, Словаччина — 15 квітня 1847, СПб) — педагог, економіст, юрист, державний діяч.

Є спроба вивести корені родини Балудянських з с. Балутянка Сянїцького повіту. Але у XVII—XVIII ст. в цьому селі такого прізвища не було. Родина «Балутянські» (Baluciańskie) мешкала тоді у в близькому селі Завадка Римаїнівська (див. І. Красовський. «Прізвища галицьких лемків XVIII ст., Львів, 1993, с. 30). Можливо, що закарпатська родина Балудянських (раніше Балутянських) походить саме із Завадки Римаїнівської.

Після закінчення студій у 1804 р. переїхав до Петербурга, якому належала визначна роль у розвитку української літератури. Працював професором політичної економії у педагогічному інституті, потім першим ректором Петербурзького університету (1819—1821). Брав участь (разом з М. Сперанським) в урядовій комісії для складання зведення законів Російської імперії. Був прихильником реформ у селянському питанні і прогресу в освіті. Ряд статей («Національне багатство», «Про поділ і оборот багатства» та ін.) опублікував у «Статистическом журнале» (1806—1808).

М. Балудянський постійно підтримував зв'язки з прогресивними діячами науки і культури Закарпаття.

Орлай Іван (1770, с. Паладь, теп. Комарівці Ужгородського р-ну Закарпатської обл. — 11 березня 1829, Одеса) — вчений медик, педагог і освітній діяч з родини закарпатських лемків.

Вищу освіту здобув у Львівському, Пештському та Віденському університетах. У 1790 р. виїхав до Росії. У 1793 р. закінчив медико-хірургічне училище в Петербурзі, працював медиком.

У 1821—26 рр. — директор гімназії в Ніжині, де працювала група професорів із Закарпаття. У 1826—29 рр. очолював Рішельєвський лицей в Одесі. Був членом наукових товариств у Росії і за кордоном. Автор праць з медицини, історії, педагогіки.

У 1804 р. в «Северном вестнике» опублікував першу працю про закарпатських українців «Краткая история о карпато-россах». Була це перша друкована інформація в Росії про життя карпатських русинів. Був особисто знайомий з М. Гоголем і, безперечно, розповідав йому про українське населення за Карпатами. Письменник використав ці розповіді у своїй «Страшної мести».

Венелін (Гуца) Юрій (справжнє прізвище Гуца — 3 квітня 1802, с. Тибава, тепер Свалявський р-н Закарпатської обл. — 7 квітня 1839, Москва) — просвітний діяч, учений, публіцист, історик-етнограф, філолог.

Освіту здобув в Ужгородській гімназії. У 1821 р. вчився в Сатмарському ліцеї (теп. Румунія), наступного року — у Львівському університеті. У 1825 р. переїхав у Москву і за порадою земляка І. Орлая продовжив навчання у Московському університеті. У грудні 1829 р. Російська Академія відрядила його до Болгарії, Валахії і Молдавії. Зібравши багатий матеріал, у 1833 р. закінчив фундаментальну працю «Влахоболгарські і дако-слов'янські грамоти» (1840). У 1835 р. написав «Граматіку нинешнього болгарського нареччя».

Автор праць «О зародыше новой болгарской литературы» (1838), «Древние и нынешние болгары» (1829, 2 т.), «Древние и нынешние словене» (1841), «О споре между южанами и северянами на счет их россизма» (1846), «Скандинавомания и ее поклонники» (1841) та ін.

Похований на території Данилової монастиря. Визначному вченому, вихідцеві із закарпатських лемків (лемаків) у Софії поставлено пам'ятник з написом: «Юрію Венеліну — просвітителю болгар».

Раковський Іван (5 березня 1815, с. Ставне, тепер Ужгородський р-н Закарпатської обл. — 3 грудня 1885, с. Іза Закарпат. обл.) — публіцист та освітній діяч.

Після закінчення у 1830 р. Ужгородської гімназії вступив у богословську семінарію, де у 1838—39 рр. під керівництвом О. Лух-

новича працював писарем єпископської канцелярії. Завдяки сприянню А. Добрянського переїхав у Будин викладачем гімназії та редактором «Земского правительственного вестника». Будучи під впливом російського історика церкви В. Войтковського, перейшов на позиції москвофільства. У 1853 р. видав у перекладі російською мовою «Сокращенную грамматику русского языка» О. Духновича. Співпрацював у віденському «Віснику для русинів...», львівській «Зорі Галицькій», «Семейной библиотеке» та ін. У 1856 р. почав видавати «Церковную газету» — перший закарпатоукраїнський друкований орган.

У 1859 р. виїхав закарпатське село Ізу священиком, де перебував до кінця життя. 19 вересня 1866 р. обраний головою «Общества св. Василя Великого» в Ужгороді. Видавав язичієм тижневик «Світ». Видав кілька підручників: арифметику в двох частинах (1869), «Краткую научную географию» (1870) та ін. Разом з Венеліним (Гуцою), О. Духновичем, А. Добрянським, О. Павловичем належить до найстаршої генерації закарпатських будителів.

Добрянський Віктор (1816, с. Рудьов Воронівського округу, Словаччина — 12 червня 1860, Пряшів) — педагог, публіцист і громадський діяч.

Богословський факультет і вищу філологічну школу закінчив у Відні. Як вихователь, викладач і церковний сановник діяв у Пряшеві. З братом Адольфом Добрянським очолював культурно-літературний рух закарпатських і галицьких русинів (українців).

У 1849—1850 рр. В. Добрянський був шкільним інспектором Ужгородського дистрикту, а в 1850—1852 рр. — шкільним радником Кошицького району. Сприяв організації українського, а також словацького шкільництва, виступав за введення руської (української) та словацької мов у гімназіях. Своєю невтомною діяльністю сприяв заснуванню у Пряшеві у 1852 р. вищої гімназії, в якій навчалося багато лемків з обох схилів

Капат. Уклав для гімназії підручник грець-

кої літератури. Був співпрацівником львівських та віденських періодичних видань.

Ярина Йосиф (1789, с. Радоцина Горлицького пов., теп. РП — 15 вересня 1817, там же) — видатний учений початку XIX ст., філософ, літературознавець, поет.

Навчався в Бардієві, Кошицях і Відні. Про нього, людину великих здібностей і великого таланту, свідчить той факт, що у 25 років він став професором філософії та богослов'я.

Автор ряду творів історико-філософського напрямку, літературних рецензій, поетичних творів, наукових статей і розвідок. Писав в основному латинською і німецькою мовами.

Особа Й. Ярина чекає на поважного дослідника його творчості і наукової діяльності.

Лещишак Никифор (1856, с. Білична Горлицького повіту, теп. РП — 19 жовтня 1914, с. Лелюхів, там же) — фольклорист кінця XIX — поч. XX ст.

Є автором рукописного збірника 226 народних пісень (без паспортизації і запису мелодій) з села Білична кол. Горлицького повіту.

Цікава історія збірника, який має неабияку цінність і дотепер не опублікований. Першим звернув увагу на нього І. Франко. Частину записаних пісень він запропонував І. Коперницькому, який високо оцінив їх. 2 січня 1885 р. І. Франко надіслав йому ще 68 пісень, записаних Н. Лещишаком.

У квітні 1889 р. збірку схвалено до друку, але непорозуміння між видавцями і замовниками спричинили відкладення друкування збірника, який, без сумніву, став би окрасою української фольклористики.

Надалі збірник текстів Н. Лещишака зацікавив Б. Лопушинського та О. Зілинського. Останнім часом рукописний збірник перебуває у центрі уваги українського фольклориста у Словаччині Миколи Мушинки.

Гижа Марко (1869, с. Лосє Горлицького пов., теп. РП — 8 березня 1941, м. Висова, там же) — громадсько-освітній діяч і педагог.

Народну школу закінчив у Горлицях. Після II курсу гімназії в Новому Санчі вступив на підготовчий курс учительської семінарії у Львові. У 1889 р. склав іспит зрілості і був скерований на посаду вчителя в Квятоні, опісля працював у Ганчовій та Лосю. Від 1896 до 1925 рр. — вчитель у селі Висовій. Автор дуже цінної «Шкільної хроніки» місцевої школи. Під заголовком «3 шкільної хроніки Марка Гижи — вчителя у Висові» рукопис надрукований у тижневику «Наше слово» за 15 червня — 27 липня 1975 р. (автор публікації І. Красовський).

Багато зусиль докладав, щоб охопити навчанням усю молодь шкільного віку. Значною мірою поліпшив методику викладання в школі, за що отримав кілька урядових подяк. Допомігав народно-освітнім організаціям Лемківщини.

У некролозі про нього було написано: «Син Лемківщини, що сіяв зерна національної свідомості, захищював ідеї правди, любові і віри для кращого майбуття лемківського краю...»

З чотирьох його синів найстарший загинув у час Визвольних змагань, інші, професіонали з вищою освітою, працювали на ниві педагогіки, медицини.

Брик Іван (8 липня 1879, с. Долишні Устрики Лиського повіту, теп. РП — 1947, Ляндок, Тироль) — суспільний діяч, науковець, професор.

Після закінчення (1898) гімназії в Перемислі студіював філософію, українську та слов'янські мови і літературу у Львівському університеті. Був членом «Академічної Громади» і «Наукового Кружка». Згодом студіював у Лінську та Празі. У Празі організував «Українську громаду» і став першим її головою.

У Віденському університеті захистив ступінь доктора філософії і повернувся до Львова. У 1904 р. викладав українську мову на «Українських наукових курсах», вчителював в Українській Академічній Гімназії.

Після Першої світової війни викладав у створеному 1921 р. Тайному Українському

Університеті у Львові, періодично працював також у Головному відділі товариства «Прогресу», часто виїжджав у міста Ясло, Сянік, Новий Санч на Лемківщині, сприяв розвитковій освіті, культурі в лемківському середовищі. Від 1919 р. був почесним членом «Просвіти» і дійсним членом НТШ у Львові.

Свої наукові праці з ділянки літератури, історії української культури публікував у «Записках НТШ», «Українсько-руським архіві», «Збірнику Львівської Ставропігії», газетах «Діло», «Громадська Думка» та інших. Особливу увагу приділяв історії і культурі рідного краю — Східної Лемківщини.

Зілинський Іван (22 травня 1879, с. Красна (Коростенка) біля Коросна, теп. РП — 21 квітня 1952, Прага) — мовознавець, дослідник лемківських говірок, фольклорист.

Після Перемиської гімназії вступив на філософський факультет Віденського університету. Уже на другому курсі підготував реферат «Загальний стан української діалектології», в якому велику увагу присвятив лемківській говірці рідного села. У 1907 р. закінчив університет, одержавши наукове звання доктора філософії. Працював викладачем української, німецької та латинської мов у Бережанській, Станіславській, Львівській гімназіях.

У 1911 р. побував на Східній Україні, досліджуючи кубанську мову. На основі зібраних матеріалів написав працю «Спроба упорядкування українських говірок» (Львів, 1914). Війна на певний час загальмувала його працю.

У 1926 р. почав працювати «допоміжним» професором Ягеллонського університету в Кракові, згодом «надзвичайним професором руських мов». З великою активністю продовжував працю над дослідженням лемківських говірок. У 1927 р. опублікував по-важне наукове дослідження «Носові звуки в говірці села Красна Короснянського повіту. Філологічні праці» (Варшава, 1927). У 1933 р. опублікував «Карту українських говірок», що стала вагомим внеском в українську діалектологію. Особливо енергійно ви-

ступив проти гіпотези окремих польських дослідників, які твердили, що основою лемківської, бойківської та навіть гуцульської говірок нібито була польська мова.

У квітні 1931 р. взяв участь в експедиції на Західну Лемківщину (с. Явірки) в результаті якої написав наукову розвідку «Лемківська говірка села Явірок» (1934). Чимало уваги присвятив спробам встановлення границь між окремими говірками карпатської групи, головним чином лемківської та бойківської. Його праці з цього приводу: «Питання про лемківсько-бойківську мовну границю» (1934), «Границі бойківського говору» (1938), «Мова закарпатських українців» (1939).

Після війни залишився у Празі на посаді професора української та білоруської мов Карлового університету. Хвороба не дала йому змоги закінчити ряд запланованих праць. Цю справу продовжив його син Орест.

Волошинович Олександр (2 лютого 1881, с. Липовець, Сянницького пов., теп. РП — 10 лютого 1971, Братислава) — громадський і суспільний діяч, рідний брат матері поета Б.-І. Антонича.

Рід походив із с. Королик Волоський. Його батько Микола вивчав у Віденському університеті імію і філософію, працював професором Львівського університету. За станом здоров'я перейшов на посаду священика у с. Липовець (помер 1913 р.). син — О. Волошинович закінчив сім класів гімназії у Самборі, восьмий — у Сяноці (1901). У 1911 р. закінчив юридичний факультет Львівського університету. Студентом працював у московській студентській організації «Друг».

Після війни (1918) у Сяноці, куди повернувся О. Волошинович, була створена «Руська народна рада», яка боролася за приєднання Лемківщини до Чехословацької республіки. Рада відрядила його до Кошиць зі спеціальною відозвою. Саме тоді польський суд засудив О. Волошиновича до страти. Чеські дипломати відмовилися від «претензій на Лемківщину», і О. Волошинович залишився в Кошицях на посаді урядовця, потім став

окружним начальником у Михалівцях. У 1919 р. приїжджала до нього сестра Ольга з 10-річним сином Богданом-Ігорем Антоничем, який уже тоді, за словами О. Волошиновича, був «українцем-народовцем».

Налисник Юліан (1 січня 1890, с. Красна колишнього Короснянського повіту, теп. РП — 22 квітня 1960, Нью-Йорк) — учений і громадський діяч.

Навчався у Перемиській, потім Новосанчівській гімназіях. За порадою проф. І. Зілинського перейшов у 5-й клас української гімназії у Львові. Після матури вступив на правничий факультет університету. У серпні 1914 р. вступив до Українських Січових Стрільців. 30 вересня 1916 р. під Потурорами (Тернопільщина) потрапив у російський полон. Наприкінці 1917 р. утік з Сибіру до Києва, де працював урядовцем.

У 1921 р. повернувся в Галичину. У Кракові закінчив правничі студії, у 1931 р. відкрив адвокатську канцелярію в Дуклі. У вересні 1939 р. арештований польською поліцією за активну громадську працю в рідному селі (заснування Товариства «Український Народний Дім», «Сільський Господар»), незабаром вийшов на волю.

Під час німецької окупації трудився на народній ниві, працюючи адвокатом. Польські поліцейські управи кілька разів погрожували йому смертю. Тому в липні 1944 р. змушений був залишити рідну Лемківщину і подався до Австрії.

У грудні 1949 р. виїхав з родиною до Нью-Йорка. Вже на початку 1950 р. прийняв посаду голови І-го Відділу Організації Оборони Лемківщини та заступника голови Головної Управи ООЛ. На з'їзді ООЛ в жовтні 1958 р. обраний на голову Головної Управи ООЛ, а на з'їзді 8 листопада 1959 р. поновлений на цій посаді. Був також до кінця життя головою Видавничої колегії Головної Управи «Оборони Лемківщини Західної України».

Курило Теофіл (1891, с. Розділля кол. Горлицького пов., теп. РП — 1945, Краків)

— доктор правничих наук, громадсько-суспільний діяч.

Мати походила з родини Константиновичів. Гімназію закінчив у Яслі, потім юридичний факультет Краківського університету. Працював адвокатом у Кракові.

Багато уваги і часу присвятив збиранню, обробці і виданню праць з історії Лемківщини. Його перу належать «Дневник лемка із Талергофа» (Талергофський альманах, вип. II, ч. 1, Львів, 1930), «Краткая зводка писателів і журналістів із Лемковщини» (Львів, 1934), «Збойництво на Лемковской Руси в XVII і XVIII віках» (Перемишль, 1936), «Лемки — князями церкви» (Львів, 1938). Крім того, численні статті, нариси, замітки з життя лемків друкував у різних газетах і журналах. Зібрав багато даних про знаних лемків, але не встиг видати цю працю.

Федак Федір (13 грудня 1895, с. Поляни Короснянського повіту, теп. РП — 10 червня 1970, м. Новоград, РП) — культурний і освітній діяч.

Закінчив початкову сільську школу, пізніше освіту продовжував самостійно. У 1912 р. емігрував у США, повернувшись на початку Першої світової війни, був вивезений на Схід. У 1919 р. повернувся на Лемківщину. Щоб уникнути переслідувань з боку польських властей, на певний час утік до Чехословаччини. Повернувшись, був арештований і сидів у львівській тюрмі.

Від 1947 р. жив у Новограді Щещинського воєводства. З часу заснування УСКТ (1956) став його активним членом. Розгортав культурно-громадську працю серед лемків, розповсюджував тижневик «Наше слово», українські календарі. Ціле життя був ентузіастом рідної культури. У культурному житті лемків як у Карпатах, так і на західних землях, не було ділянки, в якій він не брав би участі. Прагнув, щоб усі лемківські діти навчалися рідної мови. Для молоді був прикладом того, як належить дорожити рідним і шанувати чуже.

Відколи почало виходити «Наше слово», виступав на його сторінках зі статтями та

віршами. Вів також велике листування. Цікаво, що кожен лист старанно прикрашав власноручним малюнком краєвиду Карпат. Часто приїжджав у рідні гори, їздив на художні фестивалі до Свидника, у 1956 р. відвідав рідних в Україні.

Закоханий у природу, всюди, де жив, садив дерева, озеленовав села. Зернятка фруктових дерев постійно носив з собою і садив при дорозі, куди мандрував. Завів чудовий власний садочок, навчав сусідів і знайомих садівництва.

Звірик Йосип (О. Костаревич. 4 жовтня 1896, с. Костарівці біля Сянока, теп. РП — 17 травня 1970, Львів) — педагог, публіцист, громадсько-освітній діяч.

Здобувши педагогічну освіту, надалі все життя вчив лемківських дітей, користувався заслуженим авторитетом і загальною пошаною серед населення. Довгий час був директором школи у с. Свіржова Руська, згодом у селі Святкова Велика Ясельського повіту.

У 1945 р. виселений в Україну, жив у Львові. Завідував педагогічним кабінетом при Брюховицькому районному відділі народної освіти, заступником директора обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів.

Був постійним дописувачем тижневика «Наше слово». Цінні його праці про кооперацію та шкільництво на Лемківщині. Автор численних оповідань і віршів, присвячених життю лемків.

Пельц Степан (11 серпня 1894, с. Вороблик Королівський Сянницького повіту, теп. РП — 27 травня 1987, Нью-Йорк) — громадський діяч, народний маляр, публіцист.

18-річним юнаком виїхав до США на заробітки. Працював на різних фабриках, у вільний час вивчав англійську, німецьку та російську мови. Організував навчання української мови дітей емігрантів, працював учителем у народних школах.

На початку 30-х рр. створив «Допомоговий комітет» для Воробликів, зібрав кошти на освітні та економічні цілі. Був одним

Пельц Степан

перших організаторів «Допомогового комітету Лемківщини». У 1936 р. підготував виставу «Лемківське весілля», яка мала великий успіх.

Відомий як публіцист. Автор численних статей з історії лемків, зокрема про їхнє життя в США, Канаді. Цінна його праця «До історії лемківської еміграції в ЗДА» (1965), розвідки про талановитих музикантів-лемків Г. Турковського, О. Турковського та ін. Викликає схвалення його безмежна любов до народної творчості лемків. У його колекції зібрано народні вишивки, різьба, малювання (зокрема малюнки Нікифора), які були предметом кількох цікавих виставок. також славився як народний маляр, автор багатьох картин, на яких змалював красу рідної Лемківщини.

Гижя Михайло (4 вересня 1902, с. Висова Горлицького повіту, теп. РП — 8 листопада 1964, м. Сиракузи, США) — медик, суспільний і громадський діяч.

Середню освіту здобув у польській гімназії в Горлицях (1922), медичну на факультеті Ягеллонського університету в Кракові (1928). Працював у психіатричній лікарні біля Кракова. У 1930 р. отримав науковий ступінь доктора медичних наук у Львівському університеті, продовжуючи працюю у Висовій. Разом з батьком Марком Гижєю і братом Орестом проводив велику суспільну працю,

піднявши на високий рівень культуру села, національну свідомість земляків-лемків. Помітна його праця на кооперативній ниві.

У червні 1934 р. був арештований і провів 5 місяців у Березі Картузькій. Польські власті продовжували чинити йому труднощі в праці. У 1944 р. подався до Німеччини, а звідти у 1949 р. виїхав до США, де працював за спеціальністю. Після автомобільної аварії у червні 1964 р. втратив здоров'я і незабаром помер.

Дудра Михайло (16 листопада 1912, Джерсі Сіті, США — 31 жовтня 1982, Лоренто, США) — учений, суспільний діяч, дійсний член НТШ, член-кореспондент Українського католицького університету в Римі.

Його батьки з Лемківщини. Малим хлопцем повернувся з родиною до рідного краю. Після народної школи закінчив у 1932 р. Українську гімназію в Перемишлі і вступив до Львівського університету. Ще під час студій працював у Лемківській секції при «Просвіті». У 1934 р. вигнаний з Польщі, виїхав до США.

У США розгорнув активну роботу серед лемківської еміграції, став членом-співорганізатором Організації Оборони Лемківщини (ООЛ). Відвідуючи лемківські громади в США і Канаді, виголосив сотні доповідей, допомагав у створенні відділів ООЛ. У 1936 р. став редактором «Лемківського дзвону». Його талант і невтомна праця стали твердою основою існування і діяльності ООЛ. У 1942 р. закінчив у Європі студії і здобув звання доктора прав і суспільних наук в Українському Вільному університеті та доктора політичної економії в Карловому університеті в Празі (1945).

Після війни повернувся до США і присвятив себе університетській праці як професор економії. Був довголітнім викладачем коледжів. Автор численних наукових праць з питань політичної економії. В Лоренто започаткував промислово школу, якою керував 20 років. У 1971 р. від Департаменту праці США отримав звання заслуженого професора, а в 1982 р. — почесний докторат.

Шевчик Трохим (5 серпня 1912, с. Ждіння Горлицького повіту, теп. РП — 1 липня 1979, Львів) — педагог-філолог, географ, працівник системи освіти. Самостійно опанував програму і склав екстерном іспити за курсу гімназії в Горлицях, давав приватні уроки з математики та інших предметів. Вступив на історико-філософський факультет Краківського університету, але війна перервала навчання.

У 1945 р. переселений в Україну. Закінчив географічний факультет Львівського університету, працював викладачем. Був на посаді завідувача учбової частини Інституту вдосконалення вчителів, директором вечірньої школи та вчителем географії й іноземних мов у середніх школах. Крім слов'янських мов, володів німецькою, англійською та французькою. Заочно закінчив аспірантуру при Ленінградському університеті, підготував кандидатську дисертацію «Фізична карта світу».

Велику увагу присвятив географії, історії та культурі рідного краю. Виготовив адміністративну карту Лемківщини з обширним до неї поясненням. Написав ряд статей, заміток про Лемківщину, кілька з них були вміщені на лемківській сторінці тижневика «Наше слово». Працював над створенням п'єси «Трагедія Лемківщини» про події від Першої світової війни до 1947 року. Несподівана смерть не дозволила йому завершити літературний твір.

Гижя Орест (15 жовтня 1913, с. Висова Горлицького пов., теп. РП — 19 лютого 1990, Бережани Тернопільської обл.) — лікар, збирач і популяризатор пісенної творчості лемків.

Ще гімназистом, почав збирати фольклор лемків. Записав перших 80 пісень від народної співачки Марії Макари та її дочки Івонни в рідному селі Висова. Після закінчення гімназії створив тут хоровий і драматичний гуртки та успішно керував ними. У його репертуарі були п'єси «Ой, не ходи, Грицю», «Украдене щастя», «Невольник», «Лимерівна» та інші. У 1933—1937 рр. працював у Варшавській стоматологічній академії, брав активну участь у студентському хорі.

У 1938 р. свої записи народних пісень О. Гижя показував Ф. Колессі у Львові. Видатний український учений захопив Гижю до подальшої праці в цьому напрямку.

У 1945 р. О. Гижя був виселений в Україну. Працював лікарем-стоматологом у районній лікарні м. Бережани на Тернопільщині, продовжуючи записи народних пісень від лемків-переселенців. У 1972 р. в Києві побачив світ його збірник «Українські народні пісні з Лемківщини», в який увійшло 300 пісень.

Працю О. Гижі високо оцінили академіки Філарет Колесса та Максим Рильський, професори П. Козицький та О. Сорока, доктор мистецтвознавства Софія Грица, народний артист Іван Козловський. Особливо висока музична оцінка була з боку фольклориста і музикознавця, диригента і композитора, доцента Кошицького університету (Словаччина) Юрія Костюка.

Частина фольклорних записів О. Гижі зберігається в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського НАН. Фольклорист радо спілкувався з шанувальниками народної творчості Тернополя, Львова, Івано-Франківська та інших міст України, Польщі, Словаччини. Наприклад, уже покійний український поет з Пряшева Іван Машинський присвятив О. Гижі 15 сонетів під назвою «Купина неопалима» (надруковані в Братиславі).

Трагічна смерть сина Богдана у 1973 р. підірвала здоров'я Ореста Гижі. Але ще доволі довгий час він працював на користь медицини, а також в ім'я розквіту культури лемків.

Гнатишак Анатолій (20 лютого 1917, с. Бахів, Перемишльського воєв. РП — 29 квітня 1997, Львів) — педагог, професор медицини, громадський діяч, походив з відомої лемківської родини з Криниці.

У 1935 р. закінчив Перемишльську гімназію і вступив до медичного факультету Львівського університету (закінчив 1941). Працював

Гнатишак Анатолій

вав ординатором хірургічного відділення Львівської залізничної лікарні. У 1944 р. переїхав до Німеччини, працював у лікарні в Ольбернхау.

У жовтні 1945 р. повернувся до Львова, був ординатором у клініці дитячої хірургії. Від 1946 р. — асистент кафедри загальної хірургії. У 1950 р. захистив кандидатську, а в 1958 — докторську дисертації. Від 1960 р. — професор і завідувач кафедри загальної хірургії. У 1966 р. організував (першу в СРСР) кафедру онкології, якою завідував до 1988 р. Був науковим консультантом кафедри, консультантом обласного діагностичного центру.

Опублікував понад 160 наукових робіт, підготував 30 кандидатів і 10 докторів медичних наук, виконав понад 6 тисяч операцій. Протягом 20 років був заступником голови Республіканського товариства онкологів, учасник і організатор кількох з'їздів онкологів.

Був активним працівником на культурній ниві лемків. Брав участь у роботі крайового товариства «Лемківщина» та Фондації дослідження Лемківщини у Львові.

Рудловчак Олена (1 лютого 1919, м. Мукачеве Закарпатської обл.) — літературознавець у Словаччині, доцент.

Закінчила гімназію в Мукачеві (1937), філософський факультет Словацького університету в Братиславі (1943). Кандидатську

дисертацію закінчила в САН (1960), габілітація на доцента — на філософському факультеті Карлового університету в Празі (1967).

Працювала вчителькою, редактором, режисером радіо, старшим науковим співробітником, завідувачкою дослідного кабінету україністики при кафедрі української мови і літератури університету П. Й. Шафарика в Пряшеві.

Серед багатьох її публікацій — «Олександр Духнович» (О. Духнович, твори, т. 1, 1968), «Зелений віночок, червоні квіточки. Антологія творчості народних поетів» (1965), «Поети Закарпаття. Антологія закарпатської української поезії XVI ст. — 1945 р.» (1965), «Пряшівська літературна спілка Духновича і літературні проблеми» (Дукля, 1965, 1—4), «Хрестоматія закарпатської української літератури XIX ст. Частина перша» (1976), «До історії вивчення закарпатського фольклору і етнографії в XIX і на початку XX століть» (Наук. збірник МУК, 1976) та ін.

Праці О. Рудловчак мають велике значення у вивченні літературного процесу лемків південних схилів Західних Карпат.

Новак Михайло (21 листопада 1919, с. Вишній Орлик Свидницького округу, Словаччина) — педагог, науковець, культурний діяч.

Навчався в словацькій гімназії у Пряшеві, потім в Ужгородській гімназії. У результаті наполегливих пошуків дійшов остаточного переконання, що всі жителі Карпат (гуцули, бойки, лемки) належать до українського народу, а їхні говірки — відгалуження української мови.

З початку 50-х рр. працював редактором журналу «Дружно вперед», викладачем-доцентом, завідувачем кафедри української мови і літератури, заступником декана Пряшівського педагогічного факультету. Функціонер КСУТу, автор багатьох підручників, методичних посібників, статей.

Латта Василь (29 грудня 1921, с. Пчолине Гумеського окр., Словаччина — 27 чер-

вня 1965, Братислава) — вчений-лінгвіст, доцент Братиславського університету ім. Коменського.

Навчався в Мукачівській гімназії, а в 1938 р. перейшов у Празьку гімназію. У 1924 р. вступив на хімічний факультет Віденського політехнічного інституту. У 1945 р. записався на філософський відділ Братиславського університету. Став директором новозаснованої Межилабірської педагогічної гімназії, згодом заснував кафедру української та російської мов при Пряшівському педагогічному інституті.

Постійно досліджував українські говірки в Словаччині. У 1954 р. вступив в аспірантуру при Братиславському університеті, яку закінчив у 1957 р. Написав кандидатську дисертацію «Українські говірки Східної Словаччини». Після захисту розпочав працю над кількатомним діалектологічним Атласом говірок Східної Словаччини.

Протягом короткого часу В. Латта визнаний як один з кращих чехословацьких діалектологів. Високу оцінку одержали його праці «Повноголосся в українських говорах Словаччини» (1958), «Словацько-українська мовна межа» (Київ, 1960), «Українська мова в ЧССР» (1958) та інші, які мають неабияке значення для визначення мовних проблем лемків південних схилів Західних Карпат.

Основна його праця, яку не встиг завершити, — два томи «Атласу українських говірок Східної Словаччини».

Олесневич Любомир (26 серпня 1921, с. Богуша Новосанчівського пов., теп. РП — 17 червня 1983, Львів) — учений, громадський діяч.

Навчання у Новосанчівській гімназії перервала війна. Після арешту деякий час був у концтаборі Кірхебург. У 1945 р. переселений з родиною у м. Бережани на Тернопільщині. Тут закінчив середню школу і вступив до Львівського торгово-економічного інституту (закінчив 1953 р.). У цьому ж інституті закінчив аспірантуру і захистив кандидатську дисертацію (1958).

Працював науковим співробітником, потім завідувачем відділу Інституту економіки АН України. Автор 88 наукових праць, присвячених проблемам економіки західних областей України, підготував для захисту докторську дисертацію.

Його перу належать статті на лемківські теми, які друкувалися в Україні і за кордоном. Опрацював тему міграції лемків, їх переселення в Україну. Розпочав укладання словника лемківського діалекту. Цікавився життям лемків в Україні, Польщі, Словаччині, на еміграції. Багато років був членом правління Товариства «Україна», підтримував дружні стосунки з «Лемко-Союзом» у США. Написав історію Лемко-Союзу.

Кметко Ігор (22 лютого 1928, с. Яблонниця Польська Короснянського пов., теп. РП) — педагог, громадський діяч.

Після неповної середньої школи у 1942—1944 рр. навчався в торговельній школі у Сяноці.

У 1945 р. виселений в Україну в м. Бережани на Тернопільщині. У 1947 р. закінчив Бережанську середню школу, а в 1952 р. геодезичний факультет Львівського політехнічного інституту. Працював інженером-геодезистом у м. П'ятигорську Ставропольського краю (1952—1957), старшим лаборантом кафедри геодезії Львівського політехнічного інституту (1957—1959) та асистентом кафедри геодезії Сільськогосподарського інституту (1959—1967). У 1967 р. захистив кандидатську дисертацію та був затверджений доцентом кафедри геодезії політехнічного інституту. У 1973—1975 рр. працював викладачем гірничого інституту в Алжирі. Відомий науковець-дослідник у ділянці геодезії. Опублікував понад 70 наукових праць.

І. Кметко — активний громадський діяч. Він голова Личківського районного відділення товариства «Лемківщина» м. Львова, дослідник історії та культури лемків, постійний учасник імпрез як товариства «Лемківщина», так і Фондації дослідження Лемківщини у Львові.

Зілинський Орест (12 квітня 1923, с. Красна (Коростенка), теп. Короснянського пов., теп. РП — 14 липня 1976, Свидник, Словаччина) — учений, філолог, громадський діяч; син професора Івана Зілинського.

Початкову та середню освіту здобув у Красній, Кракові, Ярославі. Вступив до Українського вільного університету у Празі (1940).

Був арештований за участь в антифашистському русі. Після закінчення факультету слов'янської філології в Празькому Карловому університеті (1949) працював викладачем. Від 1958 р. і до кінця життя працював у Чеській АН у Празі над проблемою україністики і українсько-слов'янських культурних взаємин. Автор понад 200 наукових праць, статей, рецензій. Велику увагу приділяв вивченню літератури та культури лемків обох схилів Західних Карпат. Його праці часто друкувалися на сторінках «Нашого слова» і «Нашої культури».

У 1969 р. вперше після війни і востаннє відвідав рідне село. Знайомлячись з архівами в Польщі, відшукав серед численних документів раніш не відомий збірник 233 лемківських народних пісень (тексти) із с. Білична, який у 80-х рр. ХІХ ст., священик Н. Лещишак надіслав І. Франкові. Але з різних причин збірник не був надрукований. У «Нашому слові» (1973, 35—41) О. Зілинський подав короткий зміст збірника і 10 балад з коментарями.

У 1975 р. повернувся до фольклору рідного села. В архіві батька знайшов пісні, записані 1905 і 1912 рр. Помістив у «Нашому слові» публікацію «Обрядові пісні села Красна на Лемківщині» (1975, 31, 34—37).

Планував опрацювати народні балади лемків Польщі як продовження монографії «Народні балади українців Східної Словаччини» (рукопис), де зібрано понад 500 балад, але передчасна смерть перешкодила здійсненню цих задумів.

Кітик Василь (11 квітня 1923, с. Мисцова Короснянського пов., теп. РП — 24 липня 1984, Львів) — видатний учений-геолог

професор, член-кореспондент АН України, громадський діяч.

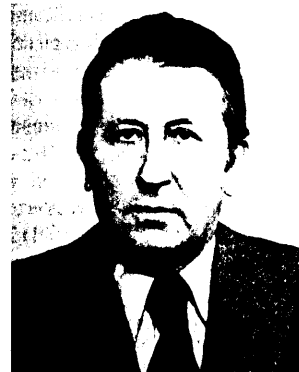
Навчався у містечку Дуклі, потім в Українській учительській семінарії в Криниці. 1945 р. разом з родиною виселений в Україну. У 1951 р. закінчив Львівський політехнічний інститут. З 1955 р. в Інституті геології і геохімії горючих копалин АН України працював аспірантом, молодшим науковим співробітником, ученим секретарем, заступником директора з наукової роботи і завідувачем відділу. У 1956 р. захистив кандидатську, а в 1969 р. — докторську дисертації. З 1982 р. — член-кореспондент АН України. Опублікував близько 170 наукових праць, у тому числі 8 монографій.

Вів велику науково-організаторську і громадську роботу. Був обраний головою Міжвідомчої комісії, керував роботою ряду наукових симпозіумів, редагував наукові тематичні збірники, був членом редколегії республіканського збірника «Геологія і геохімія горючих копалин». Брав активну участь у підготовці молодих учених. До кінця життя залишався патріотом рідного краю — Лемківщини, вивчав історію та культуру краю.

Масляк Володимир (10 серпня 1925, с. Кінське Сянницького пов., теп. РП) — учений у ділянці медицини, суспільний діяч.

Гімназію закінчив у Перемишлі. У 1940—1942 рр. навчався в Українській учительській семінарії в Криниці. Влітку 1945 р. переселений в Україну (Жовківський р-н на Львівщині). У 1946 р. вступив на навчання до Львівського медичного інституту. Після закінчення (1961) працював хірургом. Його постійно цікавила нова галузь медицини — проктологія. У 1961 р. пройшов курс спеціалізації з цієї спеціальності при Московському науково-дослідному інституті.

Надалі цілком присвятив себе справі розвитку нової галузі медицини в Україні. У 1962 р. став завідувачем створеного з його ініціативи проктологічного відділу Львівської обласної клінічної лікарні, першого медичного закладу такого типу в Україні. Першим в Україні почав читати курс проктології

Масляк Володимир

студентам медінституту. Як спеціаліст високої кваліфікації успішно зробив велику кількість дуже складних операцій.

В. Масляк — досвідчений талановитий учений і педагог. У його доробку понад 50 наукових праць. Він учасник республіканських наукових конференцій. У 1967 р. захистив кандидатську дисертацію, став доцентом інституту. У 1979 р. йому присвоєно почесне звання заслуженого лікаря України, а в 1994 р. — звання професора інституту.

Активний учасник імпрез товариства «Лемківщина» та Фондації дослідження Лемківщини у Львові.

Мошич Петро (27 квітня 1928, с. Волосате Лиського повіту, теп. РП) — педіатр, професор, громадський діяч.

У 1942—1944 рр. вчився у Ярославській гімназії. Переселившись 1945 р. в Україну, закінчив в Ужгороді 10-й клас середньої школи і вступив на медичний факультет Ужгородського університету (закінчив 1952).

У 1953 р. вступив в аспірантуру на кафедрі педіатрії Київського медичного інституту. У 1958 р. захистив кандидатську дисертацію, з 1963 р. — доцент кафедри. У 1967 р. захистив докторську дисертацію, з 1969 — професор, від 1971 — завідувач кафедри дитячих інфекційних захворювань.

У 1983—88 рр. — головний педіатр України.

Автор близько 350 наукових праць з медицини, серед яких 25 монографій, учасник численних міжнародних і республіканських форумів, конгресів, з'їздів, конференцій. Має 12 винаходів, підготував 18 кандидатів наук та 4 докторів, за підручник «Дитячі хвороби» (1979) удостоєний Державної премії України, має звання заслуженого діяча науки та техніки України.

П. Мошич — активний діяч товариства «Лемківщина» в Києві.

Щерба Іван (14 березня 1925, с. Свіржова Руська Яселського повіту, теп. РП) — педагог, громадський діяч.

Навчався у містечку Дукля, а в 1940—1944 рр. — в Українській учительській семінарії (Криниця).

У 1945 р. переселений в Україну. Працював директором початкової школи в Скнилівку біля Львова.

У 1954 р. закінчив факультет англійської мови Львівського університету ім. І. Франка. Перейшов на роботу завідувачем методичного кабінету у Брюховичах, був інспектором шкіл Брюховицького відділу народної освіти.

З 1966 р. працював завідувачем кабінету іноземних мов Львівського обласного інституту вдосконалення вчителів.

Опрацював ряд методичних рекомендацій для вчителів іноземних мов. У співав-

Щерба Іван

торстві розробив типову схему комплексної системи управління якістю підготовки учнів.

Брав участь у роботі наукових конференцій різного рівня. Він сумлінний працівник Львівського товариства «Меморіал», товариства «Лемківщина» (член правління). Автор численних матеріалів у місцевій пресі, а також статей на лемківську тематику в тижневику «Наше слово», кварталнику «Лемківщина» (США), послідовний пропагандист історії та культури рідного краю.

Лихота Михайло (5 квітня 1930, с. Злоцьке, Новосанчівського пов., теп. РП — 18 листопада 1994, Київ) — редакційно-видавничий працівник, народний маляр.

Неповну середню освіту здобув у 1944 р. в Криниці. У 1945 р. переселений в Україну (Копичинці на Тернопільщині). У 1949 р. закінчив середню школу і вступив на художнє відділення редакційно-видавничого факультету Українського поліграфічного інституту у Львові, який закінчив у 1954 р.

Після служби у війську працював технічним редактором, у 1958 р. призначений завідувачем видавничого відділу видавництва «Дніпро» у Києві, а в 1963 р. — заступником директора з виробництва.

Вільний час віддавав мистецтву живопису. Створив цикл картин «Церкви Лемківщини». На персональній виставці у Львівському скансені (травень 1994) експонувалося 70 полотен з зображенням цікавих лемківських храмів. Виставка ця була повторена у м. Бережанах (1994), Тернополі (1995). Мріяв доповнити колекцію і видати альбом картин, але передчасна смерть перешкодила цьому.

Чучка Павло (22 лютого 1928, с. Бараниці Ужгородського району Закарпатської обл.) — учений-педагог, професор, дослідник історії і культури лемків.

У 1952 р. закінчив філософський факультет Ужгородського університету. До 1969 р. працював доцентом, з 1969 до 1976 р. — професором кафедри української мови університету. З 1976 р. очолює кафедру загального і слов'янського мовознавства.

Працює в ділянці української діалектології, слов'янської ономастики та історії слов'янських мов. Є автором більше сотні наукових праць.

За його участі укладено і видано численні словники. Захистив у 1959 р. кандидатську дисертацію «Українські говірки околиць Ужгорода», а також докторську «Антропонімія Закарпаття» (1970). Опрацював кілька монографій з історії української мови. Був науковим консультантом при опрацюванні наукового дослідження «Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.» (1993, автор І. Красовський).

Праці П. Чучки, а також його аспірантів — поважний внесок у справу більш глибокого розкриття різних аспектів історії та культури лемків.

Роман Михайло (1 листопада 1930, с. Кобильниці Бардіївського округу, Словаччина) — педагог і науковець, кандидат філологічних наук.

Закінчивши у 1950 р. Пряшівську вчительську семінарію, працював учителем і директором початкової школи в Пряшеві. У 1951—1952 рр. навчався на педагогічному факультеті Словацького університету. У 1971 р. йому присвоєно звання доцента, а у 1980 — звання професора теорії та історії української літератури. Є автором понад 80 наукових праць, багатьох рецензій, науково-популярних статей і розвідок. Темою його наукових зацікавлень є література східнослов'янських українців. З ґрунтовніших досліджень на цю тему є монографія «Федір Лазорик — життя і творчість» (Пряшів, 1974), «Життя і творчість Федора Іванчова» (Пряшів, 1976), «Шляхи літератури українців Чехословаччини» (Пряшів, 1979).

Велика його заслуга у популяризації творчості літераторів Словаччини лемківського походження.

Часто виступає на конференціях, з'їздах письменників, семінарах. Цікаві його виступи на міжнародних конференціях в Ужгороді (1972, 1979), в Києві (1972, 1980), Львові (1980) та інших.

Барна Микола (8 лютого 1930, с. Радочина Горлицького повіту теп. РП) — педагог, науковець-біолог, громадський діяч.

У 1945 р. виселений у Харківську область, а наступного року з родиною переїхав на Тернопільщину. Після середньої школи вступив (1956) на лісгосподарський факультет Львівського лісотехнічного інституту, де захопився ботанікою. На третьому курсі брав участь у роботі II Всеосоюзної конференції студентів-біологів, де виступив з доповіддю про деревні екзоти в Карпатах. Після закінчення інституту (1961) вступив в аспірантуру. В Інституті ботаніки АН України захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата біологічних наук.

У 1971 р. обраний на посаду доцента кафедри ботаніки Тернопільського педінституту. Автор понад 50 наукових праць, бере участь у республіканських з'їздах, конференціях.

З 1977 р. працює заступником декана біологічного факультету інституту. Основну роботу поєднує з громадською діяльністю. Є активістом товариства «Лемківщина» в Тернополі.

Гиряк Михайло (27 листопада 1933, с. Пихня Гуменського округу, Словаччина) — науковець, публіцист, збирач і дослідник українського фольклору в Словаччині.

Закінчив гімназію в Гуменному (1952), філологічний факультет Вищої педагогічної школи в Пряшеві, аспірантуру на філософському факультеті Братиславського університету. Науковий працівник філософського факультету університету ім. Шафарика в Пряшеві, член Словацького етнографічного товариства САН, активний дослідник українського фольклору.

Окремим виданням вийшли: «Українські народні казки Східної Словаччини» (Т. I, 1965, т. II, 1966, т. III, 1969, т. IV, 1972, т. V, 1976), «Гора до неба. Українські народні казки Східної Словаччини» (Ужгород, 1968), «Бібліографія фольклору Пряшівщини 1945—1969» (1972), «Фольклористичні намагання українців Східної Словаччини за

післявоєнний період» (1973), «Вступні формули українських народних казок Східної Словаччини» (1976). Опублікував серію статей про народних казкарів Східної Словаччини (О. Дем'ян, А. Кімак, І. Станко, С. Полянський та ін.) та дослідження про Ф. Лазорика і Ю. Костюка.

Творчість М. Гиряка має велике значення для вивчення фольклору лемків південних схилів Карпат.

Тавпаш Андрій (2 березня 1934, с. Святова Велика Ясельського повіту, теп. РП) — керівник харчової промисловості, державний, суспільний і громадський діяч, юрист і економіст.

У 1945 р. переселений в Україну. У 1966 р. закінчив юридичний, а в 1974 р. — економічний факультет Львівського університету. У 1974—1988 рр. працював головою виконкому Галицької районної Ради народних депутатів, а також на інших державних посадах. У 1988 р. на конкурсній основі обраний генеральним директором Львівської кондитерської фірми «Світоч», а в 1996 р. — президентом акціонерного товариства фірми.

Неодноразово обирався депутатом Львівської міської та Галицької районної Рад народних депутатів. Нагороджений численними державними відзнаками. Захоплюється літературою з історії України і, зокрема, з історії та культури лемків.

Тавпаш Андрій

Велика заслуга А. Тавпаша на ниві розвитку культури лемків в Україні. У 1992—1997 рр. колектив фірми «Світоч» за його ініціативи пожертвував поважну суму коштів на завершення будівництва церкви святих Володимира і Ольги в Шевченківському гаю та на видавничі потреби Фондації дослідження Лемківщини у Львові, на потреби товариства «Лемківщина», народної хорової капели «Лемківщина». Є активістом товариства «Лемківщина» і Фондації дослідження Лемківщини.

Кобеляк Анатолій (16 січня 1936, с. Крампна Ясельського повіту, теп. РП) — редакційний працівник, громадський та суспільний діяч.

У 1947 р. разом з родиною внаслідок акції «Вісла» інтернований на західні землі Польщі (поблизу м. Гожова). У 1957 р. закінчив педагогічний ліцей і був рекомендований на роботу вчителя.

У 1961 р. переїхав до Варшави і працював у редакції українського тижневика «Наше слово» секретарем. Тоді проявив свої здібності в опрацюванні матеріалів з лемківської тематики, а також як організатор різних імпрез у ділянці розвитку культури лемків.

У 1961—1978 рр. редагував лемківську сторінку «Нашого слова». Сприяв друкуванню на сторінках тижневика циклу (1500 статей) «З історії та культури лемків» (автор І. Красовський), редагував матеріали з лемківської тематики. Є автором численних інформацій з життя лемків у Польщі.

У 1995 р. пішов з редакції «Нашого слова» і разом з Є. Місілом та Р. Галаном створив редакційно-видавниче об'єднання «Український архів».

Відредагував чудовий збірник спогадів о. митрата С. Дзюбини (лемко з Гладишова) «І стверди діло рук наших» (Варшава, 1995), підготував до друку «Лемківський календар-97» (Варшава-Львів, 1996), бібліографічний покажчик «Іван Красовський» (Львів, 1997), працює над «Енциклопедичним словником Лемківщини».

Маслей Максим (23 жовтня 1937, с. Берест кол. Новосандецького пов., теп. РП) — інженер, суспільний діяч у лемківському середовищі Канади.

У 1947 р. з родиною депортований на західні землі Польщі (Нове Джевце Зеленогурського воев.). У 1956—61 рр. навчався на механічному факультеті Вроцлавського політехнічного інституту, здобув професію інженера. Від 1961 р. працював інженером-конструктором. Суспільну діяльність розгорнув у гуртку УСКТ у Вроцлаві. У 1969—1970 рр. був заступником голови Вроцлавського ВП УСКТ, а в 1971 — головою правління. Автор численних статей про життя лемків у Польщі, що їх друкував у тижневику «Наше слово». У 1972 р. з дружиною, сином і дочкою переїхав у Торонто. Наступного року став членом Об'єднання Лемків Канади (ОЛК), виконував функцію секретаря Крайової Управи. У 1977—1981 рр., а також у 1986—1992 рр. працював головою Крайової Управи ОЛК. У 1988 р. став головним промотором (організатором) Музею Лемківської Спадщини ім. Ю. Тарновича в Торонто. Написав ряд статей до газети «Лемківські вісті» (Канада) та журналу «Лемківщина» (США). Взяв участь у роботі Міжнародної наукової конференції з історії лемків 22—24 травня 1990 р. у Львові, на якій виступив з рефератом «Лемківська громада у 100-ліття українського поселення в Канаді».

Дуда Ігор (10 березня 1940, с. Ганчова Горлицького повіту, теп. РП) — мистецтвознавець, педагог і культурний діяч.

Після Другої світової війни родина переїхала на Тернопільщину. Вчився у Львівському технікумі легкої промисловості (1958—1961), після закінчення переїхав до Тернополя.

З 1965 р. викладав креслення і малювання в професійно-технічному училищі № 8. У 1967—73 рр. студіював в Інституті живопису, скульптури і архітектури ім. І. Рєпіна Академії мистецтв СРСР у Санкт-Петербурзі на факультеті теорії та історії мистецтва.

У 1970—91 рр. — викладач історії мистецтва, рисунка і шрифтів Республіканської школи декоратив-рекламознавців і відділення «художнє оформлення» (з 1988) Тернопільського кооперативного технікуму. Паралельно викладав історію мистецтва в Тернопільському педагогічному інституті (1984—1986).

Автор-упорядник навчальних програм з історії образотворчого мистецтва, рисунка, шрифтів та інших художніх дисциплін для технікуму, педінституту, школи мистецтв. Від 1 червня 1991 р. — директор новоствореного Тернопільського обласного художнього музею.

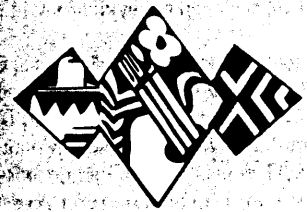
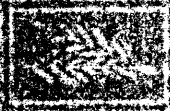
Член Спілки журналістів України (1984), Спілки художників (1992), член ради інституту Національного Відродження України при Крайовій Раді НРУ. Друкується з 1972

р. Окремими виданнями вийшли його каталоги і путівники «Бучач» (1985), «Борщів» (1989), «Тернопіль» (1989), «Тернопільщина Літературна» (1990) та інші. Більше 200 статей, рецензій і нарисів опублікував у журналах «Образотворче мистецтво» (Київ), «Наша культура» (Варшава), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Тернопіль» та в часописах «Вільне життя», «Ровесник», «Тернопіль вечірній», «Радянська освіта», «Наше слово» тощо.

З 1998 р. І. Дуда — голова правління обласного товариства «Лемківщина», член редколегії газети «Дзвони Лемківщини». Бере участь у науково-практичних конференціях, семінарах з проблем мистецтва, історії та культури. Виступає з лекціями, доповідями перед громадськістю, по обласному радіо і телебаченню.

**УКРАЇНОБКІВЦІ
ТА КУЛЬТУРНІ ДІЯЧІ
ПРО ЛЕМКІВЦІВ**

Великі заслуги лемків на науковій та культурній ниві відзначали українські вчені та суспільні діячі. Українські вчені сприяли не лише розвитку науки і культури на Лемківщині, а й підвищенню національної свідомості мешканців Західних Карпат.

Велику увагу лемкам присвятили члени літературного об'єднання «Руська Трійця». Це **Іван Вагілевич** (1811—1866), автор нарисів «Лемки — мешканці Західних Карпат», **Яків Головацький** (1814—1888), автор кількох праць про лемків. З любов'ю описав Західну Лемківщину **Іван Нечуй-Левицький** (1838—1918). Особливо чуйно поставився до потреб карпатських лемків філолог **Іван Верхратський** (1846—1919), автор монографії «Про говір галицьких лемків» та інших лемкознавчих праць.

Довгий час плідно працювали в Н. Сачі на Лемківщині суддя **Петро Лінинський** (1846—1914) та **Василь Яворський** (1854—1926), яких за великий внесок у справу розвитку культури Лемківщини і за поліпшення долі лемків повсюдно визнано будителлями Західної Лемківщини.

Незаперечна заслуга у розвитку матеріальної культури лемків належить українському етнографу **Федору Вовку** (1847—1918). Але чи не найбільшу заслугу на ниві культури лемків здобув великий український письменник, учений **Іван Франко** (1856—1916). Він присвятив увагу лемкам у багатьох своїх творах, піднімав рівень національної свідомості лемків. Багато архівних документів з історії Лемківщини використав і опублікував провідний український історик **Михайло Грушевський** (1866—1934). Над пісенною культурою лемків тривалий час працював український композитор і фольклорист **Філарет Колесса** (1871—1947). Автором капітальних праць з етнографії лемків Закарпаття був видатний етнограф, академік **Во-**

лодимир Гнатюк (1871—1926). У дослідженні історії лемків велика заслуга **Івана Панькевича** (1887—1968).

Ряд мистецьких творів живопису, присвячених Лемківщині, зокрема кралицям її пам'яткам архітектури й етнографії, створила народний художник України, професор **Олена Кульчицька** (1877—1967), яка часто подорожувала по селах Лемківщини. Чудові літературні твори подарував Лемківщині її крайнин **Франц Кокковский** (1885—1940), який працював суддею в Сяноці.

Усе трудове життя присвятив Лемківщині педагог, народний різьбяр по дереву **Степан Батюк** (1891—1965). Давню історію Лемківщини вивчав український археолог, доктор філософії **Ярослав Пастернак** (1892—1962). Він автор багатьох праць з археології Карпатського регіону, зокрема Західних Карпат. У справі розвитку на Україні лемківського різьбярства по дереву багато зробив мистецтвознавець, директор Музею етнографії та художніх промислів у Львові **Володимир Паньків** (1894—1980), автор кількох праць про лемківських різьбярів.

Лемківщину любовно змальовував у своїх творах художник **Лев Гец** (1896—1971), а національно-визвольну боротьбу УПА на Лемківщині описала **Марія Остромира** (1900-1969).

Велика заслуга у розвитку хорового мистецтва лемків належить композиторові **Анатолію Кос-Анатольському** (1909—1983). У розвитку архітектури і культури лемків має особливі заслуги **Олег Іванусів** (нар. 1935, Вацевич біля Дрозобича). Він (живе у Торонто) — головний спонсор будівництва Лемківської церкви у Львівському скансені. Український учений у Румунії у проф. **Кармазин Каковський** створив цінну монографію «Мистецтво лемківської церкви» (Рим, 1975).

Вагилевич Іван (2 вересня 1811, с. Ясенів, тепер Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. — 10 червня 1866, Львів) — один з провідних дослідників побуту лемків, бойків і гуцулів, прогресивний західноукраїнський письменник.

Наприкінці 20-х рр. XIX ст. став членом гуртка «Руська Трійця», брав активну участь у виданні альманаху «Русалка Дністровая» (1837). У результаті тривалих мандрівок, досліджень опрацював історико-етнографічні нариси про гуцулів, бойків і лемків. У 1841 р. написав працю «Лемки — мешканці Західних Карпат», яка вперше опублікована в № 4 журналу «Народна творчість та етнографія» за 1965 р. (автор публікації І. Красовський). У цій праці він не просто один з перших увів у літературу етнографічну назву «лемки», а й подав кілька різновидів назви (лемочко, лемча, лемак, лемчак), що свідчить про давнє існування цієї назви. Щоправда, на помилкових позиціях стояв він у питанні про походження назви, бо виводив її від неживаного тут слова «лемзїти».

Цінним у праці є розділ про етнографію лемків, зокрема про їх одяг. Уміння глибоко розкривати самотутні риси в побуті верховинців свідчить про те, що І. Вагилевич добре знав звичаї населення Західних Карпат.

Головацький Яків (17 жовтня 1814, с. Чепелі, тепер Бродівського р-ну Львівської обл. — 13 травня 1888, Вільно) — відомий західноукраїнський письменник, дослідник історії, етнографії та фольклору гуцулів, бойків, лемків.

Ще студентом університету разом з М. Шашкевичем та І. Вагилевичем створив літературний гурток «Руська Трійця», який у 1837 р. видав літературний альманах «Русалка Дністровая».

У 1834 р. побував у Західних Карпатах, мандрував через Дуклю і Барвінок до Свидника на Пряшівщині. Записував фольклор лемків, зустрівся з о. І. Бірецьким. У своїх працях доводив, що лемки походять від східнослов'янських племен — білих хорватів і з часом у певних часів заселяють обидва схи-

Головацький Яків

ли Західних Карпат. Належність лемків до українського народу ствердив у праці «Розправа о язичі давньоруським і его наричях» (1848), де довів, що лемки розмовляють одним з діалектів української мови.

У 1868 р. в Петрограді вийшла книжечка Я. Головацького «О костюмах или народном убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии». Частина праці присвячена описові чоловічого і жіночого одягу лемків середини XIX ст. Відзначив найбільш оригінальні особливості одягу у верхів'ях річок Вислока і Віслоки. Жінки-лемкині у верхів'ях рік Латориці і Ондави (Закарпаття) вдягалися майже так, як галицькі лемки, а чоловіки замість чуги з тороками носили білу сукняну гуньку з широким коміром.

Найціннішою працею Головацького є чотиритомна збірка «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (Москва, 1878). У ній зібрано багатий фольклор лемків. Цікавий розділ «Русини-лемки», опис їжі, природи, перелік окремих сіл. Вміщені пісні та колядки з сіл Кальниці, Суковатого, Середнього, Репеді, Завадки, Поляна, Висови та інших. Подано 17 лемківських пісень, зібраних О. Торонським, а також пісні, зібрані О. Духновичем і О. Павловичем на Закарпатті та Пряшівщині. Цікаві «Весільні пісні, зібрані у лемків-гірняків Сянїцького повіту О. Торонським.

Заслуга Я. Головацького в популяризації історії та культури лемків дуже велика

Нечуй-Левицький Іван (25 листопада 1838, м. Стеблів, теп. смт. Корсунь Шевченківського р-ну Черкаськ. обл. — 15 квітня 1918, м. Київ) — український письменник — автор повістей «Микола Джеря», «Бурлачка», «Причепка», «Хмари», «Над Чорним морем» та інших.

Улітку 1884 р. відпочивав у Шавниці. Перебуванню на Західній Лемківщині присвятив нарис «В Карпатах» (газ. «Діло», 1886, 87—96). Нарис розпочинається розповіддю про подорож через Старий Санч до Шавниці. Захоплююче описав природу, ріку Дунаєць, гірську бурю. Говорячи про Шавницю, письменник твердив: «Кажуть діди, що колись і в Шавниці були русини, та всі померли на якусь велику холеру... тут я бачив на рукавах сорочок у дівчат червоні ткані смужки й свитки українські». Письменник відзначив, що в ряді елементів лемківський одяг подібний на стародавній український. Зробив цікавий опис дерев'яної церкви у с. Шляхтова, звернув увагу на старовинні ікони, рукописне Євангеліє 1542 року.

У листі до Івана Франка від 24 липня 1884 р. Нечуй-Левицький описав своє захоплення Карпатами. Згадав про поїздку в навколишні села, знайомство з «галицьким русином» Ф. Білоусом.

Нарис «В Карпатах» — це ще одна цікава сторінка історії Західної Лемківщини.

Верхратський Іван (26 квітня 1846, с. Більче, тепер Більче-Золоте Тернопільської обл. — 29 листопада 1919, Львів) — український філолог, письменник, громадський діяч, дослідник мови і фольклору лемків обох схилів Західних Карпат.

Закінчив філологічний факультет Львівського університету (1868) і природничі курси в Кракові (1874). Викладав природознавство в українських гімназіях Дрогобича і Львова. Наполегливо працював над дослідженням південно-східних українських говорів. Важлива його праця «Знадобн до словаря южноруського» (1877).

Велику увагу приділяв вивченню фольклору лемків Словарником, дослідженням

рожі у 1897 і 1899 рр. Перша праця, присвячена фольклору лемків південних схилів Карпат, «Гоя дюдя і собітки на Угорській Русі» (Діло, 1899, 191), в якій подано опис основних календарних звичаїв разом з весняними піснями із сіл Вапенник, Петрине, Дрічно, Збійне. Обряд собіток записаний у с. Бодружаль. Багатий матеріал, що охоплює 36 сіл Лабірщини, Бардівщини і Спіша, подав у монографії «Знадобн до пізнання угорсько-руських говорів» (Записки НТШ, 1901, 44).

Мові і фольклору лемків північних схилів Карпат присвятив монографію «Про говір галицьких лемків» (Львів, 1902), яка є найгрунтовнішою працею в цій ділянці, що не втратила наукової вартості. Книга складається зі вступу «Граматика», «Взріців бесіди галицьких лемків» (оповідання і приказки з різних сіл, загадки, приповідки, пісні), «Словаря».

Ліницький Петро (19 липня 1846, с. Ліницькі Мали, теп. Старосамбірський р-н Львівської обл. — 18 серпня 1914, м. Долина, теп. Івано-Франківська обл.) — юрист, громадський діяч на Західній Лемківщині.

Закінчив гімназію в Кракові і в 1870 р. вступив на юридичний факультет Львівського університету. Був одним з організаторів студентського товариства «Дружний лихвар» (1871), перейменованого у 1882 р. на «Академічне братство». З 1881 р. пра-

Ліницький Петро

цював суддею у Великих Мостах. У 1883 р. обраний послом до Галицького сейму. За захист інтересів селян потрапив у немилість з боку урядових кіл, і в 1886 р. переведений на роботу до Ясла, а потім у 1894 р. — до Нового Торгу. Тут успішно провів процес у справі озера «Морське око» і в нагороду у 1895 р. переведений начальником суду в Новому Санчі. Разом з членом австрійського парламенту «пробудителем Лемківщини» Василем Яворським започаткував велику культурну працю для відродження Лемківщини. Затоваришував із священниками навколишніх сіл Качмариком, Дуркотом, Венгриновичем та ін. З його ініціативи куплено дім, а в 1898 р. відкрито в Н. Санчі «Руську бурсу». В урочистому концерті з нагоди відкриття бурси взяла участь славетна українська співачка Соломія Крушельницька.

Незабаром в «Українсько-руській громаді» почалися незгоди через «русофільську» частину, якої була більшість. З громади виключено П. Лінинського, а на знак солідарності покинув громаду і В. Яворський. «Українське крило» в особі Яворського та Лінинського створило у 1901 р. ще одну «Українську бурсу», яка успішно функціонувала за кошти В. Яворського.

У 1902 р. з ініціативи П. Лінинського та В. Яворського в Н. Санчі відкрито «Лемківський банк», який надавав фінансову допомогу лемківським селянам. Помітним кроком у підвищенні культурно-освітнього рівня населення західної частини Лемківщини було створення у 1902 р. В. Яворським і П. Лінинським новосандецької філії «Просвіти», яка через два роки нараховувала в своїх рядах 118 членів і здійснювала велику освітню та культурну працю у Західній Лемківщині. У 1905 р. П. Лінинський переїхав до м. Сокаля, де продовжував працю в ділянці права.

Яворський Василь (1854, с. Явора, теп. Турківський район Львівської обл. — 28 травня 1926, м. Новий Санч) — видатний громадський і освітній діяч на Лемківщині, почесний член «Просвіти».

Яворський Василь

Гімназію закінчив у Самборі, а потім юридичний факультет Львівського університету. Працюючи президентом Окружної дирекції скарбу в Бережанах, зблизився з письменником А. Чайковським, разом з ним заснував товариства «Боян», «Надія». Три повіті (Бережанський, Рогатинський, Підгаєцький) висунули його кандидатом на посаду австрійського парламенту.

Конфлікт з Крайовою дирекцією скарбу спричинив переведення його до Кракова, опісля (бл. 1848) до Нового Санча. Тут здобув загальне визнання «пробудителя Новосандеччини». Вступив до «Товариства руської бурси», де зблизився з начальником повітового суду П. Лінинським. Разом з лемківськими священниками Т. Качмариком, Г. Пнатишаком, Й. Мохнацьким, І. Дуркотом, Є. Венгриновичем у 1898 р. створили «Руську бурсу». Незгоди спричинилися до того, що у 1901 р. загальні збори Товариства виключили з його рядів засновника П. Лінинського. На знак протесту з товариства вийшов і В. Яворський. Обидва створили у тому ж році в Н. Санчі «Українську бурсу» на кошти В. Яворського.

У 1902 р. з ініціативи Яворського відкрито у Н. Санчі «Лемківський банк», засновав філію «Просвіти», якою він керував з 1904 р. до кінця життя. Завдяки невичерпній енергії фундатора філія принесла багато користі лемкам у піднесенні їх освітнього і культурного рівня.

Вовк Федір (Волков, 17 березня 1847, с. Крячківка, тепер Пирятинський район Полтавської обл. — 30 червня 1918, м. Жлобин Гомельської обл.) — визначний український етнограф, антрополог і археолог. Дійсний член НТШ (1899), член багатьох наукових товариств і комітетів.

Навчався у Новоросійському, Одеському та Київському університетах. У 1879 р. змушений був емігрувати, вивчав етнографічні матеріали в різних країнах Європи. З 1887 р. жив і працював у Парижі. У 1904—1906 рр. проводив етнографічні експедиції в Галичині, Буковині і Закарпатті. Літом 1906 р. очолював експедицію на північну (Галицьку) Лемківщину. Члени експедиції збирали в селах Злоцьке, Щавник, Ганчова, Гладшів, Крапна, Лупків, Довжиця понад 500 цінних пам'яток матеріальної культури лемків (найцінніша колекція саморобного одягу другої половини XIX ст.). Зібрані пам'ятки зберігаються у фондах Музею етнографії у Санкт-Петербурзі.

У 1917 р. Ф. Вовк обраний професором Київського університету. Автор багатьох наукових праць, особливе місце серед яких посідають «Етнографічні особливості українського народу» та «Український народ в минулому і сучасному» (1916), в яких приділено увагу також лемкам і Лемківщині.

Франко Іван (27 серпня 1856, с. Нагуєвичі, теп. Дрогобицький р-н Львівської обл. — 28 травня 1916, м. Львів) — великий український письменник, учений і громадський діяч.

Уродженцю бойківського Прикарпаття близькими були інтереси лемків, яким приділяв багато уваги. У звіті про наукову експедицію на Західну Бойківщину в 1904 р. писав: «Лемки заселяють більшу частину західних гір, вклинившись з одного боку між польські поселення, з другого — втискаються між словаків і на угорській частині сягають аж до Ціпса. На схід розтягається їх поселення до містечка Лютовиська. Ця стійка історично і етнографічно група досі залишається загадкою. Повне дослідження її тери-

торії є настійною вимогою етнографічної науки...» (журн. «Жовтень», 1972, 8).

Важливі дані про лемків навів у праці «Карпаторуська література XVII—XVIII віків». Автор відзначив, що на Лемківщині здавна був інтерес до творчості. Ще в середині XVI ст. жив на західному Прикарпатті учений Станіслав Оріховський — захисник народної мови. Народною мовою Томіфій з Височан (Снячччина) переписав «Учительне Євангеліє». Лемківським діалектом перекладали Євангеліє Яворський з Снячччини (XVII ст.) і Стефан Рихвалдський з Рихвалда (1666). Дуже цікавою спробою назвав Франко «Богословник», укладений 1734 р. «далеко на заході в Карпатських горах».

У статті «Нариси з історії української літератури в Галичині» Франко писав, що окремим священником на Лемківщині вже на поч. XVIII ст. сприяли створенню літературної мови, близької до народної. У 1736 р. Іван Прислоспський, «піп у с. Камінна Гривівського повіту переклав Псалтир на лемківське наріччя, яким говорив простий народ в тім краю». Завдяки НТШ у Львові вийшла наукова стаття І. Огієнка «Псалтир середини XVIII ст. в лемківському перекладі».

У «Літературно-науковому віснику» за 1907 р. (т. 37) була вміщена стаття І. Франка «Літературна мова і діалекти». Автор зазначив, що у XIX ст. лемківський діалект було майже забуто. «Тільки в другій поло-

Франко Іван

вині XIX ст. у творах письменників родом з Лемківщини почали пробиватися сліди лемківського діалекту». У «Віснику» (1907, кн. 3) було надруковано обіцяне Франком оповідання Григорія Григоровича (Г. Гануляка) «Я ся не бою» лемківським діалектом.

Письменник був зацікавлений у тому, щоб зберегти і розвинути народні традиції лемків. Він закликав українських учителів Східної Галичини добровільно їхати на педагогічну роботу в гірські лемківські села. Діяльність Івана Франка мала величезний вплив на поширення прогресивних ідей на Лемківщині.

Грушевський Михайло (29 вересня 1866, м. Холм, теп. РП — 25 листопада 1934, м. Кисловодськ, похований у Києві) — видатний український історик, академік.

З 1908 р. переїхав до Києва, увійшов до керівництва Товариства українських поступівців. Був арештований і засланий у Сибірськ. У 1917 р. очолив Центральну Раду. На початку 1919 р. емігрував до Австрії. У 1924 р. повернувся в Україну, обраний академіком АН України. У 1929 р. обраний академіком АН СРСР. З 1930 р. працював у Москві.

Вперше в українській історіографії створив зведену працю з історії України до середини XVII ст. Його головні праці: «Історія України-Руси» в 10 томах (1898—1936), «Нарис історії українського народу» (СПб, 1904), «Ілюстрована історія України» (1911), «Історія української літератури» (п'ять томів, 1923—1927) та інші. У цих капітальних працях (зокрема 1—3 томах «Історії України-Руси») є чимало матеріалів, які стосуються території сучасної Лемківщини. У багатотомному виданні документів «Джерела до історії України-Руси» опубліковано ряд джерел з історії Сяніцької землі і взагалі Лемківщини. Його внесок в історичну науку важко переоцінити. Багато джерел, якими користувався М. Грушевський, втрачено. А тому його праці «залишилися єдиним джерелом для роботи в майбутньому» (П. Толочко).

Колесса Філарет (17 липня 1871, с. Ходович Стрийського повіту на Львівщині — 3 березня 1947, Львів) — український фольклорист, музикознавець, композитор, літературознавець, академік АН України.

У 1891—1892 рр. прослухав цикл музичних лекцій у Віденському університеті. Працював з І. Франком, М. Лисенком, Лесею Українкою. Від 1939 р. — професор Львівського університету, від 1940 р. — директор Етнографічного музею у Львові.

Учений постійно цікавився Лемківщиною, вивчав пісенну творчість лемків. Записував пісні від селян Закарпаття та галицької частини Лемківщини. Видав збірки «Народні пісні з південного Прикарпаття» (1923), «Народні пісні з Галицької Лемківщини» (1929). Тексти пісень з мелодіями до другого збірника (їх понад 800) записав у таких повітах: Горлицькому (села Білінарка, Висова, Ганчова, Квятонь, Маластів, Лосе, Пантна, Ропиця Руська, Устя Руське), Грибівському (Брунари Вижні, Ставища), Новосанчівському (Андриївка, Поворозник), Сяніцькому (Волтушова, Дошно, Кам'янка, Шкляри, Чистогорб), Ясельському (Ростайне).

Велику увагу надавав питанню слов'янських взаємозв'язків (напр. «Карпатський цикл народних пісень, спільних українцям, словакам, чехам і полякам», 1929).

Пнатюк Володимир (9 травня 1871, с. Велеснів Монастирського р-ну Тернопільської обл. — 6 жовтня 1926, Львів) — видатний український етнограф, фольклорист та громадський діяч, член-кореспондент Петербурзької АН (1902), академік АН України (1924), член Празької та Віденської Академії наук.

Ще студентом першого курсу філософського факультету Львівського університету зацікавився фольклором лемків південних схилів Карпат. У 1897 р. видав першу книжку шеститомника «Етнографічні матеріали з Угорської Русі».

У цілому матеріали охоплюють понад 1700 сторінок друку, містять 485 зразків прозового фольклору (легенди, новели,

казки, байки, оповідання, анекдоти) та 583 пісні.

Після закінчення університету (1898) працював у Науковому товаристві ім. Т. Шевченка у Львові вченим секретарем філологічної секції та етнографічної комісії (з 1914 — голова комісії). Під керівництвом І. Франка редагував етнографічний збірник «Матеріали до української етнології». Видав ряд наукових праць про лемків закарпатської смуги, а також югославських русинів: «Руські в Бачці» (1898), «Русини в Угорщині» (1899), «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900), «Словаки чи русини» (1901). Всього видав кілька десятків фольклорних збірників наукових праць. Зібрані матеріали відзначаються точністю запису і мають велике значення для дальшого вивчення культури і побуту українців, зокрема лемків.

Похований у Львові на Личаківському кладовищі. Надмогильний пам'ятник і пам'ятник у с. Велесневі роботи скульптора-лемка Луки Біганича. У селі, де народився В. Пнатюк, створено меморіальний музей. Тут широко висвітлено багатогранну творчість провідного українського вченого.

Панькевич Іван (6 жовтня 1887, с. Церперів, теп. Кам'янсько-Бузький р-н Львівської обл. — 25 лютого 1968, Прага) — український і чехословацький мовознавець, учений, дослідник мови і культури українців Карпат.

Навчався у Львівському і Віденському університетах (закінчив 1912), одержав посаду викладача Віденської консульської академії. Переїхавши після Першої світової війни в Закарпаття, відстоював українську літературну мову перед язичієм і мадяронством. Уклав граматику української мови. На підставі друкованих джерел і власних досліджень вивчав говірки майже 300 сіл. Опрацював монографію «Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей» (Прага, 1938). Це найкраща праця про закарпатські діалекти.

Від 1947 р. і до кінця життя викладав українську мову та літературу в Карловому

університеті, написав ряд цінних наукових праць. Значна їх частина стосується лемківських говірок Закарпаття, Східної Словаччини і Польщі. У журналі «Літопис Бойківщини» (1938) надрукував статтю «Лемківсько-бойківська границя в Чехословаччині». У праці «Пісня про Штефана воеводу, як пам'ятка шариського говору» довів, що найдавніша пісня в українському фольклорі походить з Лемківщини. Її було записано у с. Венеція в Сх. Словаччині.

Багато уваги приділяв збиранню і науковому дослідженню давніх лемківських пам'яток, про що свідчать його статті «Фольварська грамота Олексія Мироловича 1607 р. як пам'ятка українського лемківського говору на Спіші», «Дві лемківські грамоти початку XVI століття», «Закарпатський діалектний варіант української літературної мови XVII—XVIII вв.» Окремий розділ про формування лемківських говірок є в його книзі «Нарис історії українських закарпатських говорів, ч. I. Фонетика». Добу формування лемківських говорів визначає XIV—XVI сторіччями. Однією з останніх його праць була рецензія «Мовний атлас польського Підкарпаття з точки зору українських лемківських говорів».

Велику доповідь про формування лемківських говорів І. Панькевич підготував для IV Міжнародного з'їзду славистів у Москві. Але до з'їзду не дожив.

Кульчицька Олена (15 вересня 1877, м. Бережани Тернопільської обл. — 8 березня 1967, Львів) — український живописець і графік, народний художник України, лауреат премії ім. Т. Шевченка (1967).

Художню освіту здобула в приватній студії у Львові (1901—1903) та Віденській художньо-промисловій школі (1903—1908). Тридцять років (до 1938) з незначною перервою працювала викладачем малювання у середніх школах Перемишля та місцевій учительській семінарії.

На час перебування в Перемишлі, зокрема між 1924—1937 роками, припадає період особливого зацікавлення видатної худож-

ниці природою Лемківщини, дерев'яною архітектурою лемків, їхнім одягом, народними традиціями. Подорожуючи по Лемківщині, вона відшуквала матеріал для нових тематичних циклів. Вивчала і змальовувала найбільш характерні і найбільш хвилюючі елементи в житті, побуті і творчості мешканців Західних Карпат, загострюючи увагу на історичних і етнографічних особливостях кожної місцевості. Гравюри й акварелі на лемківську тематику ввійшли до циклів «Народне будівництво Західної України» (церкви з сіл Сквиртне, Поляни Суровичні), «Західноукраїнський одяг» (селяни з Висови, Команчі, Полян Суровичних, Межиброду). Збрала цінну колекцію лемківських вишивок. Враження від подорожей лягли також в основу циклів про боротьбу лемків за соціальні і національні права (Ліське постання 1932 р.)

З 1938 р. художниця жила у м. Львові.

Коковський Франц (псев. Франц Михайлів, Богдан Левченко, Елепідон, 17 вересня 1885, м. Бережани, Тернопільської обл. — 9 вересня 1940, м. Тернопіль) — український письменник, журналіст, етнограф.

Після закінчення у 1906 р. Бережанської гімназії вступив на правовий факультет Львівського університету, але в наступному році був заарештований і виключений з університету. Опісля закінчив правничі студії у Чернівцькому університеті.

Три роки працював адвокатом у Підгайцях біля Бережан, а у 1928 р. переведений на посаду судді в Сяноці. Тут почалася нова доба в його житті. Вивчивши говірку лемків, заглибився у вивчення багатой їх культури. Зі своїми приятелями (зокрема малярем Л. Гецом) започаткував у 1930 р. в Сяноці культурне товариство «Лемківщина» і музей такої ж назви. Незадоволені польське власті позбавили його посади. Повернувшись до Бережан, відкрив там адвокатську канцелярію. Заарештований КДБ, трагічно загинув у тернопільській тюрмі.

Як письменник відомий ще зі студентських років. Спочатку писав поезії. Перша з

них «В хвили розлуки» була надрукована в «Руслані» (1903). У 1907 р. вийшла збірка поезій «Сердечні струни», потім «Настрої» (1909).

Особливо активну письменницьку діяльність розвинув у Сяноці. Свої праці друкує в журналах «Життя і знання», «Рідна мова». У 1933—1934 рр. вийшли друком його статті «Забуті могили», «Пам'ятки старовини на Лемківщині», «Історія села Карликова», «Назва сіл у Сяніччині в XV ст.», «Стара лемківська колядка», «Писанки на Лемківщині» та інші. У 1934 р. вийшли у Львові оповідання «Юнацькі серця», у 1935 р. «Слідами забутих предків» (оповідання з минулого Лемківщини), а також статті «Назви сіл Ліського повіту», «Старі церкви на Лемківщині». У 1936 р. вийшла лемківська повість «За землю», в якій порушено болючу тему землі. Повість друкувалася в тижневику «Наше слово» (з 2 липня 1967 до 3 березня 1968).

Написав «Історію культурного руху на Лемківщині», був постійним передплатником і співробітником газети «Наш Лемко». У 1937 р. у Львові вийшли з друку його оповідання «Лемківська слава», праця «Східними межами Лемківщини», стаття «Домашній промисел і торгівля у лемків». У 1938 р. завершив опрацювання повісті з лемківського життя «Марія», яку, на жаль, не вдалося видати.

Творчість Ф. Коковського мала величезне значення для розвитку культури та росту національної свідомості лемків.

Коковський Франц

Ванчицький Степан (14 жовтня 1888, с. Красне Скалатського повіту, тепер Тернопільська обл. — 18 листопада 1969, Сідней, Австралія) — суспільний діяч у краї і на еміграції, член НТШ, журналіст.

Закінчив українську гімназію в Тернополі, потім юридичний факультет Львівського університету (1908—1913). Від початку 1928 р. вів обласну адвокатську канцелярію в Сяноці, організував читальні і філію «Просвіти» в селах і містечках Лемківщини, боровся проти спроб польських урядових кіл полонізувати українців Західних Карпат. На належну висоту підняв тут рільничу освіту. Працював спільно з художником Л. Гецом, проф. М. Іваненком, о. С. Венгриновичем, етнографом І. Добрянською.

У 1939 р. створив у Сяноці «Український Комітет», був обраний головою Української Народної Ради. Був кілька разів ув'язнений. У липні 1944 р. виїхав до Німеччини, а потім до Австралії.

Журналістську діяльність розпочав ще в 1914 р. Багато писав про Лемківщину в часописі «Лемківські вісті», «Лемківському календарі», газ. «Наш Лемко». Окремі статті: «Лемкам належить їхня рідна земля» (1968), «Лемківщина — самоцвіт України» (огляд суспільного життя на Лемківщині в 1918—1944, 1969), «В огні окрадена» (до трагедії лемків у 1944—1947 рр., 1967) та інші, вельми цінні для вивчення історії лемків.

Заклинський Корнило (1 серпня 1889, Львів — 1 квітня 1966, Прага) — публіцист, громадський діяч.

Після гімназії вступив на відділ класичної філології Віденського університету, але через два роки перейшов у Львівський університет. Почав активно вивчати українську, зокрема закарпатську літературу.

Після Першої світової війни переїхав на Закарпаття, у 1920—1938 рр. працював учителем гімназії в Береговому. Тут розгорнув науково-дослідницьку діяльність. Особливу увагу зосередив на закарпатському (в тому числі й лемківському) фольклорі. Від-

шував ряд цікавих пісень про турецько-татарські походи, про різних історичних осіб. Друкував їх на сторінках закарпатської та галицької преси, зокрема журналу «Підкарпатська Русь». Кілька десятків зібраних легенд і переказів видав збіркою «Народні оповідання про давнину» (Пряшів, 1925). Цікаві легенди про князя Лаборця, збійників. Був членом наукового товариства «Просвіта» у Ужгороді.

Закарпатською тематикою займався до кінця життя. Статті та рецензії друкував у словацьких виданнях, журналі «Дружні вперед». Написав монографії та статті про Г. Тарковича, А. Вальковського, В. Добрянського та інших. Тісно співпрацював з Музеєм української культури у Свиднику, друкувався в збірниках музею, передав музеєві значну частину власної бібліотеки.

Батюк Степан (20 грудня 1891, с. Стоянів на Львівщині — 10 березня 1965, с. Салівка Чортківського р-ну Тернопільської обл. — відомий педагог і освітній діяч на Лемківщині, майстер різьблення по дереву.

Закінчив учительську семінарію в Сокалі. Першим його вчителем у ділянці різьбярства та ліплення з глини був його дід Михайло Вербицький. Різьбити почав ще семінаристом.

Після закінчення учительської семінарії (1912) за закликом І. Франка поїхав працювати на Лемківщину, учителював у Новиці. Вишньому Регетові, Висові. Зарекомендував себе не лише педагогом високої кваліфікації, а й активним громадським діячем. У селах заснував хоріві і драматичні гуртки, поставив ряд п'єс українських класиків. Незадоволені польське власті силоміць перевели його у польське село Бохню. У 1945 р. переселений на Тернопільщину.

Відомий як художник і різьбяр, автор барельєфів і горельєфів «Дума про минуле», «Богдан Хмельницький», «Каменярі», «Тарас Бульба», «Шевченко в заслання» та інших, які неодноразово експонувалися на республіканських і обласних виставках.

Автор кількох рукописних праць про історію шкільництва на Лемківщині.

Пастернак Ярослав (2 січня 1892, м. Хирів Львівської обл. — 22 лютого 1962, м. Торонто, Канада) — український археолог, дослідник праісторії та княжої доби західних земель України, доктор філософії (1926).

Навчався у Львівському та Карловому (Прага) університетах. У 1929—1939 рр. директор музею НТШ у Львові, згодом старший науковий співробітник Інституту археології АН України, з 1944 р. — в еміграції.

Автор багатьох наукових праць з археології Карпатського регіону: «Руські Карпати в археології» (Прага, 1926), «Найстарші часи Карпатської України» (В кн. «Карпатська Україна», Львів, 1939), «Літописний город Перемишль і проблема білих хорватів» (1961), «Лемківщина в сивій давнині» (Аннали, ч. I, Камілюс, 1974). Вершиною його діяльності є «Археологія України» (Торонто, 1961). Сліди перебування людини на території Лемківщини датує добою мезоліту (VIII тис. — V тис. до н. е.). Зробив доповідь про пам'ятки культури карпатських курганів на археологічному конгресі в Берліні.

Паньків Володимир (13 серпня 1894, м. Кам'янка-Бузька, теп. Львівська обл. — 5 червня 1980, м. Львів) — етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч.

Після гімназії у Станіславі в 1914—1916 рр. студіював у Відні. Часто виїжджав у Карпати, став колекціонером виробів народних промислів та ужиткового мистецтва гуцулів, бойків і лемків.

Паньків Володимир

З 1944 р. очолив Львівський музей етнографії та художніх промислів. Проявив велику активність у реалізації планів будівництва у Львові Музею народної архітектури та побуту (скасену).

Велика заслуга В. Паньківа у відродженні в Україні та популяризації народного мистецтва — різьбярства лемків — переселенців з Польщі. Будучи членом правління Львівської організації Спілки художників України і депутатом Львівської обласної Ради, добився створення цехів лемківської різьби при організації СХУ та фабрики ім. Лесі Українки. При його сприянні зростає талант лемківських митців, а велику їх групу прийнято членами Спілки художників.

Автор праць про народне різьбярство лемків: «Лемківські майстри різьби по дереву» (Київ, 1953), «Мастерство лемковских резчиков» (журнал «Декоративное искусство СССР», Москва, 1959, 4) та багатьох заміток у місцевій пресі.

Гець Лев (13 квітня 1896, Львів — 16 грудня 1971, Краків) — український художник, педагог, громадський діяч.

Після загальної школи вчився у мистецко-промислового училища, з 1919 р. — студент Краківської академії мистецтв. Вже тоді зацікавила його архітектура Кракова, яка згодом стала темою багатьох художніх творів. Після закінчення у 1924 р. Академії працював вчителем рисунка у Сяноцькій гімназії. Його учнем був талановитий поет з Лемківщини Б.-І. Антонич.

Як відомий громадський діяч на лемківській культурній ниві у 1930 р. заснував у Сяноці товариство «Лемківщина» та музей з такою ж назвою. Для музею збирав і комплектував лемківський іконопис, предмети побуту, знаряддя сільськогосподарської техніки, твори народних промислів і мистецтва, документи і рукописи. Музеєм керував 14 років. Лемківщині присвятив багато художніх творів.

Після Другої світової війни жив у Кракові, з 1950 р. працював викладачем малюнка в Академії мистецтв. За вісім років зарисув-

Гець Лев і маляр Николфор

вав близько 500 старовинних архітектурних пам'яток Кракова, майданчиків, одвірків, балконів. Створив власний стиль у малюванні, тому творчість його оригінальна.

Л. Гець до кінця життя співпрацював з лемківськими діячами мистецтва, науки і культури, зокрема з Олексою Стецяком, Іриною Добрянською, Іваном Красовським.

Остромира (спр. прізвище Лоза, за чоловіком. Маковська) **Марія** (18 жовтня 1900, с. Підберезці, теп. Пустомитівський р-н Львівської обл. — 28 жовтня 1969, Ланчестер, США) — українська письменниця.

У 1919 р. закінчила Львівську учительську семінарію. У 1921 р. одружилася з Ю. Маковським з Лемківщини, активним суспільним діячем у Лиському і Сяніцькому повітах. З 1950 р. жила у США, де разом з чоловіком працювала над книжкою про Лисько і Лиський повіт (О. Кривов'язя. Лисько — український княжий город. Торонто, 1976). Багато уваги присвятила темі визвольної боротьби лемків, виступаючи у періодиці як патріотка Лемківщини. Друкувалася у «Лемківських вістях», «Лемківському календарі» та ін.

Серед її повістей позитивної оцінки заслуговує насамперед повість «Лемківщина в огні» — історично-літературне полотно, створене на основі споминів-хроніки командира УПА Хріна і чотового Островерхи. Повість ця (надрукована у 1992 р. в Києві, вид. «Український письменник») художньо заперечеє книгу Я. Гергарда «Луни в Беща-

дах», в якій польський автор спотворив історію УПА.

Кос-Анатольський Анатолій (1 грудня 1909, Коломия Івано-Франківської обл. — 30 листопада 1983, Львів) — український композитор, народний артист України (1969), суспільний діяч.

Його мати Лідія Копилянська — лемкиня з Криниць. Вона передала синові любов до лемківських народних пісень, до культури лемків. Виступаючи перед учасниками хорової капели «Лемковина», він сказав: «Я горджуся своїм лемківським походженням, свої творчі успіхи в значній мірі завдячую багатству лемківської пісенної культури...».

Навчаючись у Станіславській гімназії, створив тут хор, почав записувати пісні. У 1931 р. закінчив юридичний факультет Львівського університету, а в 1934 — Львівську консерваторію. Особливого розвитку досягнув його талант у післявоєнному Львові, де працював концертмейстером драматичного театру, а від 1952 р. — викладачем Львівської консерваторії ім. М. Лисенка (з 1973 — професор).

Автор опери «Заграва» (1959), балетів «Хустка Довбуша», «Сойчине крило» (1957), оперети «Весняні грози» (1960), ряду концертів та популярних хорів («Нова Верховина», «На горах Карпатах» та ін.), сольних пісень, романсів. широко використовував пісенні здобутки лемків, обробляв лемківські пісні, що їх успішно виконує капела «Лемковина».

Блавацький Василь (16 лютого 1889, Сторонятин біля Львова — 20 березня 1944, Родотичі Львівського воєв.) — суспільний діяч, правник, кооператор на Лемківщині.

Гімназію та юридичні студії закінчив у Львові. Був шефом закордонного відділу Міністерства юстиції УНР. У 1923 р. відкрив адвокатську канцелярію в Сяноці. Швидко вивчив особливості краю. Громадську працю розпочав організацією хорів у Сяноці та інших місцевостях повіту. Влаш-

товуючи численні концерти, відроджував духовні національні традиції. Відновив філію «Просвіти» і став її головою. Постійно виїжджав у різні лемківські села, поширював національну свідомість, закладав читальні «Просвіти» також у сусідніх повітах.

У 1926 р. заснував у Сяноці Лемківський Союз Кооператив — осередок для розбудови кооперації на Лемківщині, став директором ЛСК. Був ініціатором заснування «Сільського Господаря», хоч робив усе те в умовах тиску з боку урядових кіл. Багато допомагав лемкам як адвокат.

Др. В. Блавацький був замордований по дорозі зі Сянока до Львова 20 березня 1944 р. на території с. Родотичі біля Горodka.

Іванусів Олег (28 липня 1935, с. Вацевичі біля Дрогобича, теп. Львівська обл.) — інженер-електрик, науковий і громадський діяч лемківського походження.

До 1939 р. жив у с. Лесівка поблизу Івано-Франківська (тоді м. Станіславів). У 1939—1941 рр. перебував у Новому Санчі, а в 1941 р. повернувся до Івано-Франківська. Життя склалося так, що у 1943 р. зму-

шений був емігрувати на Захід. У 1945—1948 рр. перебував у таборах для біженців, а у 1948 р. перебрався до Канади, з 1957 р. працює у Торонто.

У 1965 р. разом з дружиною Боженою розпочав поїздки по Європі. Вирішив здійснити ідею створення приватного проекту з нагоди тисячоліття хрещення України-Русі. З цією метою приготував видання альбому «Церква в руїні».

Панство Іванусівих допомогло в будівництві Лемківської церкви святих Володимира і Ольги у Львові. Для Фондації дослідження Лемківщини вони передали 1500 примірників книги-альбому. За кошти від реалізації книги було закуплено будівельний матеріал (дерево) для церкви. Будівництво церкви завершено у 1992 році. О. Іванусів постійно буває у Львові і надає допомогу у справі розвитку культури лемків в Україні.

Він є довголітнім членом Управи Об'єднання Лемків Канади (ОЛК). У 1991 р. обраний віце-головою КУ ОЛК. Докладає великих зусиль на ниві збагачення культурних скарбів лемків, процвітання їх мистецтва, науки і культури.

Красовський Іван та Іванусів Олег

VII

Лемки неодноразово були об'єктом зацікавлення з боку польських і чеських дослідників. І хоч дослідження поляків не завжди відзначалися об'єктивністю, все ж таки твори сусідів дали великий і обширний матеріал для творчих дискусій і подальших досліджень історії і культури лемків.

У XIX ст. лемківські проблеми зацікавили польського історика і етнографа **Йосифа Казимира Туровського** (1813—1874) — автора кількох праць з ділянки етнографії і фольклору лемків. Поважні дослідження етнографії і фольклору лемків належать польському етнографу, фольклористу і композиторові **Оскаріві Кольбергу** (1814—1890) — авторові монографічного дослідження «Сяноцьке-Кроснянське», антропологові і етнографу **Ізидорові Коперницькому** (1825—1891), етнографу і музеєзнавцю **Северину Удзелі** (1857—1937), етнографові **Вікторіві Шраму** (1885—1958), мовознавцеві **Здзіславу Штіберу**.

Але, без сумніву, найбільша заслуга у дослідженні етнографії і культури лемків належить відомому польському лемкознавцю, етнографу **Романові Рейнфусу** (1910—1998) — авторові багатьох праць з етнографії лемків.

Дослідником Східної Лемківщини, зокрема Сяніцької землі, був польський історик **Адам Фастнахт** (1913—1987). Поважним дослідником культури лемків, топономастики, ономастики є мовознавець професор **Януш Рігер** (нар. 1934).

Серед польських дослідників історії та культури лемків можна ще назвати **Яна Фальковського** («На пограниччю лемковско-бойковським»), **Єву Вольніч-Павловську** («Антропонімія лемковска на тлі польським і словацьким»), **Анджея Банаха** — автора численних праць про **Никифора Дровняка**, **Єжи Чайковського** (етнографія лемків), **Казімежа Пудло** (лемки на західнопольських землях), **Анджея Квілецького** («Лемкове»), **Ришарда Бриковського** («Лемковска древняна архітектура церквєвна...»), **Кжиштофа Смерецького**, **Яна Павлюся** («Кремпа і околице») та інших.

З середовища чеських дослідників Лемківщини заслуговують визнання **Франтішек Ржегорж** (1857—1899) — етнограф, автор кількох праць про лемків, та **Флоріан Заплетал** (1884—1969) — автор численних праць про архітектуру закарпатських лемків, визначних діячів науки і культури південної Лемківщини.

Туровський Йосиф Казимир (Turowski Jozef Kazimierz, 1813, с. Тарнава, теп. Косарнянське воєв. РП — 1874, Львів) — польський історик і етнограф, дослідник духовної культури лемків.

Гімназію закінчив у Перемишлі (1832). Захоплювався історією, слов'янською літературою і етнографією. Зблизився з членами «Руської Трійці». У 1835 р. познайомився з М. Погодіним.

У Львові вийшли його «Зауваги до деяких народних пісень» (1835), в яких високо оцінив українську мову і пісенну творчість. Розпочав активне збирання лемківських казок. У брошурі «Додаток до збірки пісень польського і руського народу» (Львів, 1846) подав чотири лемківські байки в перекладі польською мовою, кільканадцять приповідок, короткий опис весілля з Репеді, колядки. Робив записи також у Лїську й Угорця під Лїськом. У II томі «Слов'янина» (1839) опублікував «Думи про збійників на пограниччі Польщі та Угорщини». Перебував у близьких стосунках з В. Подолинським та І. Бірецьким.

Кольберг Оскар (22 лютого 1814, Пшисуха, теп. Келецьке воєв. РП — 3 червня 1890, Краків) — польський етнограф, фольклорист і композитор, член-кореспондент Краківської АН.

В етнографічних і фольклорних працях польською мовою значну увагу присвятив українцям («Покуття», «Хелмське», «Перемишльське», «Волинь»). Окремо лемкам присвятив три томи (49—51 — «Сяноцьке-Кроснянське»), видані на основі рукописів у 70-х рр. XX ст. в Польщі.

Монографія містить матеріали, які Кольберг зібрав під час кількохразових експедицій у 70—80 рр. XIX ст. на Східну Лемківщину. Матеріали розповідають про культуру і побут українського та польського населення Сяніччини, повітів Кросно і Ясло по Горлиці на Заході. У першій частині монографії вміщено нарис О. Торонського «Русини-лемки» (1860), опис місцевостей, тексти пісень. У другій частині теж томоти пісень. У

третій — прозові твори: байки, казки, оповідання. В оглядовій статті про лемків дослідник зупинився на питанні про походження назви, подав характеристику народного будівництва, промислів, традиційного одягу.

Творчість О. Кольберга має велике значення для вивчення історії та етнографії лемків.

Коперницький Ізидор (Kopernicki Izidor, 7 листопада 1825, с. Чижівці, тепер Черкаська обл. — 17 квітня 1891, Краків) — значний польський антрополог, етнограф, дослідник культури лемків.

З 1871 р. — професор Ягеллонського університету в Кракові. Листувався з І. Франком, за його порадою у 1888 р. дослідив і опрацював тему «Про руських верховинців у Галичині» (1889), в якій описав також життя лемків — мешканців сіл Злоцьке, Мушинка, Поворозник, Криниця, Солотвини, Сітниця, Ганчова, Квятонь, Смерсковеш, Ждиня, Конечна, Граб, Поляни, Тилява, Зиндранова, Барвінок, Дошно, що розташовані в теперішній південній Польщі.

Зробив огляд архітектури лемків. Відзначив, що в Західній Лемківщині садиби кількох будинків, в інших частинах — один довгий будинок з житлом і господарськими приміщеннями під одним дахом. Подав характеристику інтер'єру житла, опис народної їжі, одягу, народних промислів, антропологічну характеристику лемків, окреслив прибілині межі Лемківщини.

Творчість І. Коперницького сприяла глибшому пізнанню культури мешканців Західних Карпат.

Удзеля Северин (24 грудня 1857, м. Старий Санч РП — 26 вересня 1937, м. Краків) — польський етнограф, музеєзнавець, дослідник побуту лемків.

Після закінчення Ягеллонського університету в Кракові працював учителем. Зібрав і опублікував багато цікавих матеріалів з етнографії населення околиць Кракова. Велику увагу надавав вивченню побуту та культури лемків.

«Про одяг, будівництво і побут в Сандеччині» (1905), «Народні оповідання зі Старого Санча» (1894) та ін.

У 1888 р. призначений шкільним інспектором на Горлицький і Грибівський повіти. Відвідував також села Короснянського і Ясельського повітів. Зібрані матеріали використав для ґрунтовної праці «Ziemia Lemkowska przed polwiczem» (1934). Головну увагу присвятив сільському будівництву лемків, їх народним промислам, фольклорові.

Шрам Віктор (1885, с. Вільхова Ліськово пов., теп. Кросненське воєв. РП — 1958, Познань, РП) — відомий польський етнограф, краєзнавець, публіцист.

Після закінчення Ягеллонського університету захистив (1917) докторську дисертацію «Ліський повіт. Колонізація і господарство до початку XVII ст.». Був професором Познанського університету, редагував «Рочник наук рольничих і лесьних».

У 1939—45 рр. перебував у рідному селі, де продовжував дослідницьку працю з історії та побуту місцевих лемків. Його етнографічні праці про лемків (рукописи) становлять велику наукову вартість. В архіві вченого (закуплений у 1963 р. архівом ПАН) є численні записи про село Вільхову, зокрема про господарські процеси, знаряддя виробництва, будівництво лемківських хат. Зробив опис селянської садиби, народних промислів. Цікавим є опис курної хати з відкритим вогнищем на припічку, спосіб приготування їжі.

Дослідник описав також весільні звичаї лемків, обжинки з плетінням обжинкового вінка з колосся, квітів, галузок малини. У 1958 р. у Варшаві вийшла його праця «Народні весільні звичаї в селах долини Гачівки і Тарнавки Сяницької землі».

Штібер Здіслав (Zdzisław Stieber, 7 червня 1903, м. Шахів біля Хшанова, РП — 12 жовтня 1980, Варшава) — відомий польський славіст, професор, мовознавець, дослідник діалекту лемків.

У 1921—1926 рр. вчився у Ягеллонському університеті (вивчав хімію), а в 1926 р. почав мовознавчі студії. Через два роки здобув звання магістра, ще через рік — доктора слов'янської філології. Працював учителем, асистентом у Ягеллонському університеті. У 1937—1945 рр. (з перервою) був професором на кафедрі слов'янської філології Львівського університету. У 1945 р. виїхав до Лодзі, де заснував кафедру польської мови, з 1952 р. призначений завідувачем кафедри слов'янської філології Варшавського університету. У 1961—1973 рр. — завідувач Інституту слов'янознавства ПАН.

У доробку З. Штібера — понад 300 опублікованих наукових праць. Велика його заслуга в дослідженні карпатських, зокрема лемківських, говірок. Написав ряд важливих статей про лемків, видав 8 випусків «Атласу єзикового давньої Лемковщини» (Лодзь, 1956—1964), у якому вміщено 416 відповідних карт з мовними позначками. Цей атлас — помітне досягнення в ділянці української діалектології. Цінні його праці «Топонимастика Лемківщини» (1 ч. — назви місцевостей, Лодзь, 1948, 2 ч. — назви теренів, Лодзь, 1949) та інші.

Рейнфусс Роман (Reinfluss Roman, 27 травня 1910, м. Пшеворск Краківського воєв., РП — 26 вересня 1998, Краків) — видатний польський етнограф, дослідник культури лемків.

Від 1931 р. розпочав юридичні студії в Кракові і одночасно самостійно студіював етнографію, згодом працював завідувачем відділу етнографічного музею, яким керував тоді визначний етнограф Северин Узделя.

У 1946 р. одержав ступінь доктора філософії з етнографії і етнології. Від 1945 по 1949 р. — викладач етнографії у Вроцлавському університеті. Від 1954 р. — професор і керівник кафедри етнографії в університеті ім. М. Кюрі-Склодовської в Любліні, викладав також у вищих навчальних закладах Кракова.

Автор численних праць з ділянки народної культури лемків. Лемками цікавився з

юних років, часто подорожував по Лемківщині, записував і фотографував усе, що стосувалося культури лемків. Перші його праці про лемків з'явилися у 30-х рр.: «Дерев'яні церкви на Лемківщині» (1933), «Обробка льону і виріб полотна на Лемківщині» (1934), «Народне будівництво в Західній Лемківщині» (1935), «Етнографічні межі Лемківщини» (1936), «Лемки. Етнографічний нарис» (1936) та інші. Головні післявоєнні праці: «Лемки — група етнографічна» (1948), «Народне мистецтво Лемківщини» (1962), «З досліджень над народною культурою Лемківщини на обох схилах Карпат» (1966), «Народна архітектура лемків» (1972), «Слідами лемків» (1990) та ряд інших.

Фастнахт Адам (27 липня 1913, м. Сянік, РП — 16 лютого 1987, м. Вроцлав, РП) — польський історик, дослідник Сяніччини.

Після закінчення місцевої гімназії вступив на гуманітарний відділ (факультет історії) Львівського університету. Студентом зацікавився питанням історії Сяницької землі. Перша його стаття — «З історії Сяницького замку» (1934). У 1936—1939 рр. написав на цю тему докторську дисертацію. Його монографія «Osadnictwo ziemі Sanoskiej w latach 1340—1600» (Львів, 1938, Вроцлав, 1962) є головним джерелом знань при дослідженні історії Східної Лемківщини.

Автор довід, що м. Сянік — західна фортеця Русі — побудоване в кінці XI ст. серед руських поселень, які у XV—XVII ст. були переведені з руського на волоське право.

У 1946 р. А. Фастнахт захистив звання доктора філософії і поселився у Вроцлаві, працюючи старшим асистентом місцевого університету. Опрацював і опублікував у «Річнику Сяноцькому» та «Матеріалах музею народного будівництва в Сяноці» ряд праць з історії Сяніччини. Був автором понад 50 праць, в яких описував Східну Лемківщину. Останні роки життя присвятив опрацюванню «Історично-етнографічного словника Сяницької землі у середньовіччі».

Гібнер Станіслав (Hübner Stanisław, 12 січня 1931, с. Лібуша Горлицького повіту, тепер Новосанчівське воєв. РП) — польський маляр-аматор.

Творить в основному акварельні картини карпатських краєвидів. Картини виразні в кольорах, виконані на високому мистецькому рівні.

Головний інтерес викликає у маляра лемківська тематика, зокрема дерев'яна архітектура церков, капличок, житлових і господарських споруд. Цікаві його акварелі «Церква в Ставиші» (згоріла 1966 р.), «В селі Бодаки» (на передньому плані два лемки в народному одязі, далі церква) і багаті інших. Успішно творить картини з сільськопобутової тематики.

Твори С. Гібнера експонувалися на виставках у РП, на виставці лемківської архітектури в Горлицях (1972), яку відвідали місцеві лемки і лемки-турнисти зі США та Канади, на виставках лемківської «Ватри» на закордонних виставках. Живе і творить у м. Горлиці.

Рігер Януш (Janusz Rieger, 1934, (?) — польський учений, мовознавець, професор Інституту славістики ПАН, дослідник слов'янської культури, зокрема культури лемків.

Автор праць «Ще про впливи польські та словацькі на говірки лемків» (Вроцлав, 1982), «Лексика центральної Лемківщини (матеріали до словника, 1987), «Визначення зон в говірках лемків і пограниччя лемківсько-бойківського» (1987), «Словник говірки лемків з околиць Грибова» (1988), «З топонимастики лемківської та бойківської» (1966), «Słownictwo i nazewnictwo lem-kowskie» (Варшава, 1995) і багатьох інших.

Праці Я. Рігера мають велике значення в справі дослідження мови і культури лемків.

Ржегорж Франтішек (Rehor Frantisek, 16 грудня 1857, с. Стежери поблизу м. Кракове, теп. Чехія — 6 квітня 1899, Прага) — чеський етнограф, дослідник культури лемків. Після закінчення гімназії у 1870—1890 рр. мешкав у Галичині (с. Вовків,

Львівщина), допомагаючи батькові вести орендоване господарство. Часто мандрував по Карпатах, вивчаючи культуру гуцулів, бойків, лемків.

З початку 80-х рр. почав друкувати статті в різних чеських журналах. Серед його праць — «Русини у домашньому господарстві» (1883), «Календарик з народного життя лемків» (Прага, 1897), «Лемківське весілля в Карпатах» (Дамські бесіди, 1897) та інші. Етнографічні праці написані з глибоким знанням об'єктів дослідження. Автор завоював визнання М. Павлика, І. Франка, О. Кобилянської.

Заплетал Флоріан (10 червня 1884, с. Бохрож, Чехія — 17 жовтня 1969, Прага) — чеський дослідник закарпатської української культури.

Після закінчення Празького університету (1911) працював редактором. З грудня 1915 р. працював у журналі «Čechoslovak» (Петроград). У 1920—1921 рр. був війсь-

ковим радником губернатора Закарпатської України Г. Жатковича, близько познайомився з культурою Закарпаття. Опублікував праці: «Давні храми південно-карпатських русинів» (1923), «Лемківський тип русинського храму» (1924), «Дерев'яна церква в Трочанах у Східній Словаччині» (1924), «Церкви Підкарпатської Русі» (1925), «Мирошівська дерев'яна церква» (1925) та багато інших.

Високу оцінку працям Ф. Заплетала дав один з найвидатніших дослідників культур Закарпаття В. Січинський. Кілька цінних праць присвятив також закарпатській українській літературі. Це «Русини і наші будителі» (1921), «А. І. Добрянський і наші русини» (1927).

Після Другої світової війни стежив за культурним життям українців Пряшівщини. У 1967 р. передав Музею української культури у Свиднику бібліотеку про Закарпаття, документи, кореспонденцію, фотографії та документальний фільм про Закарпаття.

ДОДАТКИ

БІБЛІОГРАФІЯ

- Астряб М. Несколько слов о лемковской беседе. Учитель, 1871, 43—51.
- Байцур Т. Иван Семенович Орлай. Жизнь и деятельность. Братислава-Пряшев, 1977.
- Богдан-Ігор Антонич. Показник друкованих праць та автографів. Львів, Бібліотека АН України, 1989 (уклали Т. Кульчицька і Н. Грайцер).
- Величко О. Невтомний дослідник історії та культури лемків (І. Красовський). Лемківський календар на 1997 р. Львів, 1997.
- Венгринович Т. Заслужений дослідник Лемківщини (Р. Рейнфусс). Український календар на 1969 р., Варшава, 1969.
- Видатний дослідник фольклору лемків (І. Верхратський). Лемківський календар на 1996 р. Львів, 1996.
- Гапак С. Народний художник Дизидерій Милій. Дукля, Пряшів, 1971, 4.
- Гарабінова Г. Про життя і творчість Павла Марковича. Дружно вперед, Пряшів, 1977, 9.
- Герета І., Черешньовський О. Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі. Нарис-путівник. Львів, 1971.
- Гец Л. Успіх різьбяря Григорія Пецуха. Наша культура, Варшава (далі НК), 1962, 11.
- Гиряк М. Відбиття народної культури у творчості Федора Лазорика, Дукля, 1976, 2.
- Головин Р. П. Красовський Іван. Українська Літературна Енциклопедія, Київ, 1995, т. III, с. 50.
- Гоч Ф. Слово про Федора Федака. Наше слово. Варшава (далі НС), 1970, 38.
- Гошовський В. Листування І. Панькевича з Ф. Колессою. Науковий збірник Музею Української Культури у Свиднику (далі Зб. МУК), 1969, т. IV, кн. 1.
- Данилюк А. Приклад виняткової працездатності (про І. Красовського). НС, 1993, 10 жовтня.
- Деркач І. Модест Меншинський. Львів, 1969.
- Деркач М. Францішек Ржегорж. Літературна газета. Київ, 1954, 5 жовтня.
- Дешко А. Юрій Ставровський (Попрадов) як дослідник говорів та етнографії Пряшівщини. Будапешт, 1971.
- Дзвінка М. Народний поет Я. Дудра. Український календар на 1971 рік. Варшава, 1971.
- Дзвінка М. Ярослав Полянський. Там же, 1971.
- Дзіндзьо М. Іван Русенко — народний поет Лемківщини. НС, 1990, 4 березня.
- Дзіндзьо Михайло. Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.
- Дзядик В. Писателі і учені Лемківщини. НС, 1957, 26.
- Желем І. Урожайне повноліття (про І. Красовського). НС, 1987, 6 грудня.
- Желем Іван. Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.
- Заглада Н. Бібліографія праць акад. Володимира Гнатюка. Записки Етнографічного товариства. Київ, 1927.
- Зілинський О. До видання збірника творів Б.-І. Антонича. Дукля, 1966, 6.
- Зілинський О. Іван Франко — ранній дослідник лемківської пісні. НС, 1973, 35—41.
- Іванусів О. Бабині глечики. Торонто, 1995.
- Інгульський П. Червоні маки. Нарис про сестер Байко. Ленінська молодь, Львів, 1955, 29.
- Камінський В. Угорська Україна в етнографічних працях акад. Володимира Гнатюка. Записки історико-філолог. відділу АН УРСР, К., 1929, кн. 25.
- Кобеляк А. Іван Красовський. Бібліографічний показник праць. Львів, 1997.
- Когут П. Великий співець лемківського роду (Дм. Бортиянський). Лемківський календар на 1996 рік. Львів, 1996.
- Когут П. Затих карпатський соловей (про Р. Соколевського). Лемківський календар на 1998 рік. Львів, 1998.
- Когут П. Церковний та освітній діяч Лемківщини (архієп. Адам). Лемківський календар на 1996 рік. Львів, 1996.
- Колянчук О. Пам'яті професора Льва Геца. НК, 1972, 1.
- Косарович І. Наукові дослідні на Лемківщині. НС, 1963, 33.
- Костюк Ю. Основоположник закарпатського музичного фольклору (Ф. Колесса). Дружно вперед, 1971, 7.
- Красовський І. Прізвиська галицьких лемків у XVIII ст. Львів, 1993.
- Красовський І. Михайло Орник — визначний лемківський різьбяр першої половини XX ст. Львів, 1995.
- Красовський І. Лемківщина у творчості Івана Франка. НК, 1966, 5.
- Красовський І. Іван Вагилевич — дослідник етнографії та фольклору лемків. НК, 1966, 6.
- Красовський І. Богдан-Ігор Антонич. Український календар на 1967 рік. Варшава, 1967.
- Красовський І. Письменник Франц Коковський. НС, 1967, 26 лютого.
- Красовський І. Скульптура Григорія Пецуха. Народна творчість та етнографія (далі НТЕ), К., 1968, 2.

- Красовський І. Лемківщина в творчості Я. Головацького. НК, 1968, 6.
- Красовський І. І. Нечуй-Левицький на Лемківщині. НС, 1968, 24 листопада.
- Красовський І. Про Орисиків, лемківських різьбярів. НС, 1971, 9 травня.
- Красовський І. Провідники літературної Лемківщини другої половини XIX — першої половини XX ст. (В. Хиляк, Г. Гануляк). Укр. календар на 1973 рік. Варшава, 1973.
- Красовський І. Оскар Кольберг про Лемківщину. НС, 1975, 27 липня.
- Красовський І. Народний різьбяр Осип Величко. НС, 1977, 6 лютого.
- Красовський І. Культура і побут лемків у творчості О. Кульчицької. НС, 1977, 11 листопада.
- Красовський І. Сестри Байко — народні артистки України. НС, 1979, 27 травня.
- Красовський І. Народний різьбяр Василь Шалайда. Дружно вперед, 1982, 3.
- Красовський І. Григорій Гануляк. Жовтень, Львів, 1982, 10.
- Красовський І. Ювілей митця (про І. Мердака). НС, 1984, 15 січня.
- Красовський І. Різьбяр Михайло Орник. НТЕ, 1985, 4.
- Красовський І. Невтомний шукач культурних скарбів (Микола Мушинка). НС, 1986, 16 лютого.
- Красовський І. Етнограф і музеєзнавець (Мирслав Сополіга). НС, 1986, 23 березня.
- Красовський І. Гануляк Григорій. Українська Літературна Енциклопедія, Київ, 1988, т. I, с. 388.
- Красовський І. Гриць-Дуда Іван. Там же, с. 494.
- Красовський І. Учений і педагог (Павло Чучка). Дружно вперед, 1988, 2.
- Красовський І. Ювілей нашої землячки (А. Галчак). НС, 1989, 25 травня.
- Красовський І. Поет Володимир Барна. НС, 1989, 13 серпня.
- Красовський І. Поет і публіцист (Б.-І. Антонич). У кн. «Весни розспіваної князь». Львів, 1989.
- Красовський І. Дудра Яків. Українська Літературна Енциклопедія, Київ, 1990, т. II, с. 122.
- Красовський І. Цикл статей «З історії та культури лемків». НС, 1977—1991.
- Красовський І. (Підп. І. Дмитрук) Пам'яті Юліана Тарновича. НС, 1993, 4 квітня.
- Красовський І. Многих літ ювіляру (В. Хомнику). НС, 1993, 6 травня.
- Красовський І. Співець краси карпатської (Д. Солинка). Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.
- Красовський І. Амбіцькі Мирон та Юрій. Енциклопедія «Мистецтво України», Київ, 1995, т. I, с. 54.
- Красовський І. Митець із царства фантазії (Никифор Дровняк). Ватра, 2—3 (РП); Лемківщина, 1995, (США); Дзвін, 1995, 5.
- Красовський І. Співець долі лемків і бойків (Іва Филічак). Лемківський календар на 1996 рік. Львів, 1995.
- Красовський І. Маляр і патріот (Лев Гец). Там же.
- Красовський І. (Без підпису). Пам'яті лемківського композитора (О. Турковського). Там же.
- Красовський І. (Без підпису). Визначний лемківський скульптор (М. Черешньовський). Там же.
- Красовський І. Заслужений скульптор з Вільк (В. Одрехівський). Там же.
- Красовський І. Дослідник і фольклорист (М. Мушинка). Там же.
- Красовський І. Латта Василь. Українська Літературна Енциклопедія, Київ, 1995, т. III, с. 13.
- Красовський І. Живий у царстві мистецтва (В. Шалайда). Лемківський календар на 1997 рік. Львів, 1997.
- Красовський І. Історичний світогляд О. Торонського. Там же.
- Красовський І. Іван Нечуй-Левицький. Лемківський календар на 1998 рік. Львів, 1998.
- Красовський І. Іван Франко — дослідник історії і культури лемків. Там же.
- Красовський І. Церковний діяч і народний патріот (С. Дзюбина). Там же.
- Красовський І. Григорій Пецух. Там же.
- Красовський І. Поет Іван Головач. Там же.
- Кривоносук П. Іван Бірецький. НС, 1970, 20—21.
- Крупа М. До річниці мого друга (І. Красовського). НС, 1997, 43, 26 жовтня.
- Ксеянжопольська О. Забутий поет Лемківщини (Б.-І. Антонич). Укр. Календар на 1963 рік. Варшава, 1963.
- Курилло Т. Краткая сводка писателей и журналистов на Лемковщине. Сборник галицко-Матици, Львов, 1934, т. VIII.
- Курилло Т. Лемки — князями церкви. Львів 1938.
- Лапський О. 50 років повернення Петра Трохановського. Лемківський календар на 1997 рік. Львів, 1997.
- Левинський А. Лев Гец — маляр і музейник. НС, 1957, 8.
- Лесів М. Про народне мистецтво лемків. НС, 1962, 43.
- Література чехословацьких українців 1945—1967 рр. Редактор і упорядник О. Зілинський. Пряшів, 1972.

Мадзелян С. Лемківщина в творчості Василя Мадзеляна. Альбом. Упорядник і автор вступної статті І. Красовський. Львів, 1993.

Маковский С. Народное искусство Подкарпатской Руси. Прага, 1925.

Максимович В. Никифор. НС, 1964, 35.

Микитась В. О. В. Духнович. Ужгород, 1959.

Мольнар М. Нотатки про українську літературу в Чехословаччині. НК, 1959, 1—2.

Мушинка М. Володимир Гнатюк — неперевершений дослідник нашого фольклору. Дружно вперед, 1966, 5.

Мушинка М. Василь Петрович Латта. Зб. МУК, 1965, т. 1.

Мушинка М. Іван Паныкевич — визначний дослідник Лемківщини. НК, 1962, 9.

Мушинка М. Орест Зилинський і Польща. НК, 1977, 4.

Мушинка М. Про життя і творчість Івана Паныкевича. Дукля, 1962, 3.

Мушинка М. Тільки з рідним народом. (До 70-ліття І. Красовського). Нове життя, Пряшів, 1997, 41—42.

Мушинка М. Фольклористична діяльність Олександра Павловича. НС, 1978, 52, 1979, 1.

На сторожі здоров'я. Нарис про Володимира Мясляка. Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.

Наливайко Д. «Я русин, гордий цим...» (Українці в західноєвропейських університетах XV—XVII ст.). Наука і суспільство, Київ, 1970, 3.

Одрехівський Роман. Різьбарство Лемківщини. Львів, 1998.

Пажур О. Федір Лазорик. Персональна бібліографія. Дукля, 1970, 5—6.

Паньків В. Лемківські майстри різьби по дереву. Київ, 1953.

Пельц С. Григорій Турковський — професор музики. Лемківські вісті, Торонто, 1973, липень.

Пельц С. Проф. Орест Турковський. Лемківські вісті, 1973, червень.

Петрякова Ф. Никифор. «Декоративное искусство СССР», Москва, 1958, 12.

Пецух Г. Никифор. НС, 1958, 20.

Пецух Г. У львівських друзів. НК, 1966, 4.

Подільчак М. Приносить радість і надію (про А. Пнатишака). Лемківський календар на 1997 рік. Львів, 1997.

Попович В. Григорій Пецух. Філадельфія, 1968.

Ричалка М. О. В. Духнович та наша сучасність. Дукля, 1978, 2.

Різьбар Михайло Мацієвський. Лемківський календар на 1995 рік.

Роман М. Богдан-Ігор Антонич — поет лемків-українців. Дружно вперед, 1989, 11.

Романович Є. Любитель-фольклорист О. Гижа. Вільне життя, Тернопіль, 1955, 237.

Рудловчак О. До історії вивчення закарпатсько-українського фольклору і етнографії в XIX та на початку XX ст. Зб. МУК, Пряшів, 1976, 7.

Рудловчак О. Творчий шлях О. Духновича. Дружно вперед, 1965, 7.

Смереканич Петро. Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.

Сополига М. Невтомний дослідник історії та культури лемків. Народний календар на 1987 рік. Пряшів.

Сополига М. Ювілей визначного лемкознавця (І. Красовського). Дружно вперед, 1982, 11.

Стебельська А. Бабнінці глечики (про І. Іванусів). Торонто, 1995.

Стефанівський П. Родовід Никифора. Никифор — Епіфан Дровняк. НС, 1971, 38.

Сухорський А. Він дереву нове життя дарує (про А. Орісника). Лемківський календар на 1997 рік. Львів, 1997.

Сухорський А. Іван Бердаль. Лемківський календар на 1998 рік. Львів, 1998.

Тихий Б. Збирач піснених скарбів (О. Гижа). Лемківський календар на 1998 рік. Львів, 1998.

Торонський О. Русини-лемки. Зоря Галицька як альбом. Львів, 1860.

Трофимук С. Поет весняного похмілля. Слово про Б.-І. Антонича. Жовтень, 1964, 2.

Філь Я. Микола Філь. Мюнхен, 1997.

Чавага К. Енциклопедист Лемківщини (І. Красовський). Життя і слово (Канада), 1985, 20 травня.

Чехович С. З народних глибин. (Про братів Амбіцьких). НС, 1968, 27.

Швягла Я. Славний син зелених Бескидів (Никифор Дровняк). Лемківський календар на 1995 рік. Львів, 1995.

Шлепеський А. Олександр Павлович — народний будитель Закарпаття. Народний календар на 1969 рік. Братислава, 1969.

Шуст Я. Ф. М. Колесса. Київ, вид. «Мистецтво», 1955.

Шерба Г., Яремкевич Р. Володимир Кубійович і Лемківщина. Лемківський календар на 1997 рік. Львів, 1997.

Шерба І. Про моїх земляків з Лемківщини. НС, 1958, 22.

Яворівський В. Визволена сутність дерсва (про митця-різьбярю О. Величка). Ленінська мо-лодь, Львів, 1972, 6.

АЛФАВІТНИЙ СПИСОК ДІЯЧІВ НАУКИ І КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВЩИНИ

Адам (О. Дубець) — церк. діяч, архієп. 59

Алексевич Клавдія — письменниця 66

Амбіцькі — брати Мирон і Юрій — скульпт. 26

Андрейчин Андрій — літограф, гравер 55

Антонич Богдан-Ігор — поет 71

Астряб Матвій — історик, педагог 7

Базилевич Іванікій — історик, церковний діяч 7

Байко — сестри Даниїла, Ніна, Марія — співачки 44

Балудянський Михайло — економіст, педагог 83

Барна Володимир — поет 79

Барна Микола — педагог 95

Батюк Степан — педагог, різьбяр 107

Бездик Дмитро — письменник 70

Бенч Василь — різьбяр 33

Бенч Григорій — різьбяр 30

Бердаль Григорій — різьбяр 29

Бердаль Іван — різьбяр 36

Бескид Микола — історик 8

Биндас Дьора — культурний діяч 56

Біганич Лука — скульптор 25

Бірецький Іван — дослідник фольклору 55

Блавацький Василь — суспільний діяч 109

Блажківський Дмитро — церк. діяч, митець 18

Боляк Гарасим — різьбяр по дереву, музикант 31

Бортнянський Дмитро — композитор, співак 40

Брик Іван — сусп. діяч, науковець 85

Бурдяк Марія — педагог, громадський діяч 59

Бучацький Володимир — історик 8

Вагилевич Іван — письменник 100

Ванат Іван — історик 11

Ванчицький Степан — сусп. діяч 107

Вархол Роман — поет 79

Вархола Андрій — художник 19

Величко Осип — різьбяр, педагог 35

Венелін (Гуца) Юрій — історик, проєв. діяч 83

Вербицький Михайло — композитор 41

Верхратський Іван — філолог 101

Вислоцький Дмитро — публіцист, культурний діяч 56

Вірхянський Іван — народний поет 75

Вовк Федір — етнограф 103

Волошиневич Олександр — суспільний діяч 86

Вороняк Микола — диригент 43

Галчак Анна — письменниця 76

Гануляк Григорій — письменник 69

Гапак Степан — художник 20

Гець Лев — художник 108

Гижа Марко — педагог 84

Гижа Михайло — лікар, суспільний діяч 88

Гижа Орест — фольклорист, лікар 89

Гиряк Михайло — публіцист 95

Гібнер Станіслав — художник 115

Гнатшак Анатолій — педагог, лікар 89

Гнатович Іван — різьбяр по каменю 39

Гнатюк Володимир — етнограф, фольклорист 104

Головацький Яків — письменник 100

Головач Іван — поет 77

Горбаль Микола — поет 78

Гоч Федір — гром. і культ. діяч 58

Грабар Ігор — художник 17

Грацонь Василь — різьбяр по каменю 39

Гренджа-Донський Василь — письменник 69

Григорій з Сянока — педагог, філософ 7

Грицьков'ян Ярослав — педагог, письменник 76

Гриць-Дуда Іван — письменник 73

Грушевський Михайло — історик 104

Гумецький Модест — лікар, поет 66

Дем'ян Лука — письменник, фольклорист 69

Дзіндзьо Михайло — журналіст 77

Дзюбнина Степан — церковний діяч 54

Добрянська Ірина — етнограф 10

Добрянський Віктор — публіцист, педагог 84

Долинський Микола — різьбяр по дереву 38

Драган Анна — народна співачка 43

Дробняк Михайло — письменник 76

Дровняк Никифор — художник 17

Дуда Ігор — мистецтвознавець, педагог 96

Дудра Михайло — суспільний діяч 88

Дудра Яків — народний поет 72

Дулеба Андрій — фольклорист, музикознавець 57

Дутканич Іван — різьбяр по каменю 39

Духнович Олександр — поет 65

Желем Іван — письменник 76

Загайкевич Богдан — науковий діяч 9

Заклинський Корнеліо — публіцист 107

Заплетал Флоріан — публіцист 116

Звірик Йосип — педагог, публіцист 87

Зилинський Іван — мовознавець, фольклорист 85

- Зілинський Орест — філолог, гром. діяч 92
 Зубанич Марія — співачка 46
 Іванусів Іванна — митець-керамік 22
 Іванусів Олег — науковець, гром. діяч 110
 Іляш Андрій — різьбяр по дереву 27
 Іляш Іван — різьбяр по дереву 31
 Кавка Іван — скульптор 23
 Кишак Іван — різьбяр по дереву 29
 Кишак Степан — педагог, різьбяр 36
 Кіт Петро — різьбяр по дереву 32
 Кітик Василь — вчений-геолог 92
 Кметко Ігор — педагог 91
 Кобеляк Анатолій — редактор 96
 Ковач Федір — письменник 74
 Когут Петро — публіцист, гром. діяч 59
 Козак Іван — різьбяр по каменю 39
 Коковський Франц — етнограф, письменник 105
 Колесса Філарет — композитор, фольклорист 104
 Кольберг Оскар — етнограф, фольклорист 113
 Коперницький Іздор — етнограф, антрополог 113
 Кос-Анатольський Анатолій — композитор 109
 Костельник Йосиф — письменник 72
 Коциловський Йосафат — церк. діяч 52
 Кралицький Анатолій — публіцист 65
 Красівський Андрій — різьбяр по дереву 38
 Красівський Василь — різьбяр по дереву 28
 Красівський Іван — різьбяр по дереву 33
 Красовський Іван — історик, етнограф 12
 Криницький Михайло — історик 8
 Кубек Емілій — письменник 68
 Кубіювич Володимир — історик, географ 9
 Кульчицька Олена — живописець 105
 Курилло Теофіл — юрист, гром. діяч 86
 Лабош Федор — історик 9
 Лазорик Федір — письменник 73
 Латта Василь — педагог, мовознавець 90
 Легеца Іриней — письменник 67
 Лещишак Никифор — фольклорист 84
 Лихота Михайло — редактор, художник 94
 Лінинський Петро — юрист, гром. діяч 101
 Лопата Павло — художник 21
 Лучкай (Пап) Михайло — історик, мовознавець 7
 Мадзелян Василь — художник 19
 Мазурик Омелян — художник 21
 Майчик Іван — композитор 44
 Макара Марія — співачка 42
 Малиняк Микола — письменник, церк. діяч 52
 Мандич Олена — скульптор 23
 Маркович Павло — художник, етнограф 20
 Маслей Максим — сусп. діяч 96
 Масляк Володимир — лікар, сусп. діяч 92
 Масцюх Василь — церк. діяч 53
 Мацинський Іван — поет, публіцист 74
 Мацієвський Михайло — різьбяр 30
 Мачошко Марія — співачка 46
 Менцинський Модест — співак 42
 Мердак Іван — скульптор 26
 Микита Володимир — живописець 20
 Милий Дизидерій — живописець 18
 Мисько Емануїл — скульптор 25
 Митрак Олександр — письменник 65
 Мошич Петро — лікар 93
 Мушинка Микола — фольклорист, сусп. діяч 11
 Мушка Юлії — живописець 19
 Надь Митро — поет 68
 Налісник Юліан — сусп. діяч 86
 Невидька Ірина — письменниця 68
 Нечуй-Левицький Іван — письменник 101
 Новак Михайло — педагог, культ. діяч 90
 Нодь Микола — письменник, гром. діяч 65
 Обушкевич Феофан — церк. і гром. діяч 55
 Одрехівський Василь — скульптор 24
 Одрехівський Маркіян — різьбяр по дереву 33
 Олесевич Любомир — економіст 91
 Орисик Андрій — різьбяр 33
 Орисик Іван — різьбяр по дереву 32
 Орисик Михайло — різьбяр 27
 Оріховський Станіслав — публіцист 64
 Орлай Іван — педагог, осв. діяч, лікар 83
 Осадчук Зузанна — педагог, художник 60
 Остромира Марія — письменниця 109
 Павлович Олександр — поет, педагог 66
 Панькевич Іван — мовознавець 105
 Паньків Володимир — етнограф, мистецтвознавець 108
 Пастелій Іван — історик 64
 Пастернак Ярослав — археолог 108
 Пелеш Юліан — церк. діяч 51
 Пельц Степан — гром. діяч, публіцист 87
 Петик Ольга — письменниця 75
 Пецух Григорій — скульптор 38
 Полянський Ярослав — композитор, диригент 45
 Прислоський Іван (XVIII ст.) — церк. діяч 51

- Прислоський Іван (1831—1909) — журналіст, історик 51
 Прокіпчак Іван — письменник 73
 Раковський Іван — публіцист 83
 Рейнфусс Роман — етнограф 114
 Ржегорж Францішек — етнограф 115
 Рігер Януш — мовознавець 115
 Родак Іван — письменник 74
 Роман Михайло — педагог, мовознавець 94
 Рудловчак Олена — літературознавець 90
 Русецко Іван — поет, народний маляр 70
 Русин Павло — поет 64
 Свіда Василь — скульптор, різьбяр 30
 Сембратович Йосип — церк. діяч 51
 Сембратович Сильвестр — церк. діяч 51
 Сірка Йосиф — педагог, сусп. діяч 11
 Смереканич Петро — педагог, журналіст 72
 Собин Меланія — поетеса 75
 Соболевський Михайло — фольклорист 56
 Соболевський Роман — педагог, самод. композитор 58
 Солішко Дмитро — художник, сусп. діяч 22
 Сополіга Мирослав — етнограф, музеєзнавець 12
 Ставровський Юлії — письменник 67
 Стефанівський Павло — етнограф 79
 Стецяк Іван — різьбяр по дереву 32
 Стецяк Кузьма — різьбяр по дереву 28
 Стецяк Михайло — різьбяр по дереву 36
 Стецяк Олекса — різьбяр 31
 Сулик Степан — церк. діяч 53
 Сухорський Андрій — різьбяр по дереву 37
 Сухорський Онуфрій — різьбяр по дереву 31
 Сухорський Петро — різьбяр по дереву 29
 Тавлаш Андрій — економіст, сусп. і гром. діяч 95
 Тарбай Йосиф — різьбяр по каменю 40
 Тарнович Юліан — публіцист, культ. діяч 10
 Тибляк Іван — осв. і культ. діяч 57
 Тимко Онуфрій — церк. діяч, композитор 56
 Торонський Олекса — історик, етнограф 8
 Трохановський Петро — поет 80
 Трохановський Ярослав — диригент, музикант 45
 Турковський Григорій — композитор, диригент 42
 Турковський Орест — композитор 42
 Туронський Йосиф Казимир — історик, етнограф 113
 Удзеля Северин — етнограф 113
 Фастнахт Адам — історик 115
 Федак Федір — культ. діяч 87
 Федака Павло — історик, етнограф 13
 Феленчак Степан (1827) — різьбяр по каменю 40
 Феленчак Степан (1900) — різьбяр по каменю 39
 Филипчак Іван — письменник 69
 Фіголь Антін — різьбяр по дереву 33
 Філь Микола — політичний і суспільний діяч 57
 Франко Іван — письменник 103
 Хіляк Володимир — письменник 67
 Хомик Василь — поет 78
 Хомкович Гриць — різьбяр по каменю 40
 Цимбора Юрій — композитор, диригент 4
 Черешньовський Михайло — скульптор 2
 Чернецький Василь — публіцист, церк. і сусп. діяч 52
 Чучка Павло — мовознавець, педагог 94
 Шалайда Антін — різьбяр 30
 Шалайда Василь — різьбяр 34
 Шалайда Дмитро — різьбяр 29
 Шевчик Трохим — географ, педагог 89
 Шмайда Михайло — фольклорист, письменник 74
 Шрам Віктор — етнограф, публіцист 114
 Штібер Зіслав — славіст, мовознавець 11
 Щерба Іван — педагог, гром. діяч 93
 Югасевич Іван — педагог, поет 64
 Яворський Василь — гром. і осв. діяч 102
 Ярема Володимир — мистецтвознавець, церк. діяч 54
 Ярина Йосиф — літературознавець, поет 8

Зміст

<i>Вступне слово</i>	3
I. Історія і етнографія	5
II. Мистецтво	14
<i>живопис</i>	17
<i>скульптура</i>	23
<i>різьба по дереву і каменю</i>	27
<i>музика і співоче мистецтво</i>	40
III. Церква, культура	48
IV. Література	61
V. Педагогіка, інші науки	81
VI. Українські вчені і культурні діячі про Лемківщину	98
VII. Польські і чеські вчені про Лемківщину	111
Додатки	117
Бібліографія	118
Алфавітний список діячів науки і культури Лемківщини	121